

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

2

Košický vládný program k výstavbe novej československej armády

Jubilejný rok tridsiateho výročia oslobodenia Československa Sovietskou armádou prináša so sebou i výročie pamätného dňa 5. apríla 1945, kedy bol v oslobodených Košiciach na slávnostnom zasadnutí Slovenskej národnej rady vyhlásený Program prvej domácej vlády republiky — vlády Národného frontu Čechov a Slovákov, ktorý vošiel do našej histórie pod názvom Košický vládný program. Výročie jeho vyhlásenia si pripomíname preto, že tu už nešlo o tradičné, k ničomu nezaväzujúce prehlásenie, s ktorými v minulosti vždy prichádzali nové vlády pred česko-

slovenský parlament. Tento program predstavoval ucelenú platformu, podľa ktorej sa mal československý štát vyvíjať v nových triednych, politických i hospodárskych podmienkach. Vyjadroval základnú líniu a úlohy našej národnej a demokratickej revolúcie i možnosti jej ďalšieho prerastanie revolúcie v socializickú. Ako program národnej a demokratickej revolúcie položil však nielen politické základy ľudovej demokracie v Československu, ale aj základy jeho účinnej obrany a bezpečnosti pre budúcnosť.

...

Dnes je všeobecne známe, že návrh Košického vládneho programu vypracovalo moskovské vedenie Komunistickej strany Československa na čele s Klementom Gottwaldom. Už tento jeho návrh bol vynikajúcim dielom marxisticko-leninského učenia a stratégie i taktiky leninizmu, ktorý naša strana tvorivým spôsobom uplatnila v konkrétnych podmienkach našej ako národnej tak politickej i sociálnej situácie. Bol tiež presvedčivým dôkazom, že naša strana sa naučila využívať bohaté skúsenosti Komunistickej strany Sovietskeho zväzu.

Pri určovaní svojho postupu a vypracovávaní línie programu vychádzalo vedenie KSČ z marxisticko-leninského učenia o národnoslobodzovacom boji, pričom tvorivým spôsobom uplatňovalo skúsenosti ruských boľševikov z ich revolúcií v r. 1905 a 1917, predovšetkým však z Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie v našich podmienkach.

Moskovské vedenie KSČ vychádzalo z Leninovej teórie vývoja socialistickej revolúcie, najmä z aprílových téz z r. 1917 o prechode od revolúcie demokratickej k revolúcií socialistickej, z jeho učenia

o diktatúre proletariátu a okolnostiach jej vybojovania a z učenia o obrane socialistickej vlasti, ktoré sa stalo teoretickým základom vojenskej politiky väčšiny komunistických strán.

Tvorcovia tohoto vzácného historického dokumentu sa však opierali aj o vlastné skúsenosti, ktoré nadobudli pri organizovaní a vedení politického a sociálneho boja českého a slovenského ľudu v rokoch predmníchovskej republiky. Vyzbrojení teóriou marxizmu-leninizmu a poučení vlastnými skúsenosťami postupovali veľmi rozvážne a dbali na to, aby úlohu hegemonu v národnej a demokratickej revolúcii hrala robotnícka trieda a nie buržoázia, ako tomu bolo v Československu v r. 1918 až 1920. KSČ robila všetko preto, aby robotnícka trieda dovedla prebiehajúcu revolúciu k víťaznému koncu. V záujme toho vytvorila široký Národný front, základom ktorého sa stal triedny vzťah robotníkov a ostatných pracujúcich pod vedením robotníckej triedy.

Rozhodujúca úloha strany pri príprave Košického vládneho programu bola len logickým pokračovaním a vyvrcholením jej vedúcej úlohy v protifašistickom národnoslobodzovacom boji. Veď v priebehu onoho boja nešlo komunistickej strane iba o vyhnanie fašistických okupantov z krajiny. Strana súčasne usilovala o vytvorenie základných sociálno-politických a vojensko-politických predpokladov výstavby oslobodeného Československa ako štátu ľudovej demokracie.

Košický vládny program, ktorý v sebe zakotvil predpoklady výstavby nového Československa, znamenal nástup našej robotníckej triedy k dokončeniu jej historickej úlohy — po dosiahnutí národnej slobody a štátnej samostatnosti viesť oba naše národy k oslobodeniu sociálnemu. Na tom nemanila nič ani skutočnosť, že program bol pripravovaný a vyhlásený v dobe, kedy ešte len začínalo oslobodzovanie vlastného územia hitlerovcami okupovaného Československa. Aj v tomto smere bol teda program dôrazným potvrdením schopnosti KSČ uplatniť v špecifických československých podmienkach marxisticko-leninskú teóriu socialistickej revolúcie.

Uvedených skutočností si však bola plne vedomá i československá buržoázia. Preto ani práca na príprave prvého vládneho programu nebola ľahká. V tomto historickom programovom dokumente nie je snáď jedinej revolučnej požiadavky, pri presadzovaní ktorej by komunisti neboli narazili na odpor predstaviteľov československej emigrantskej vlády z Londýna, vystupujúcich menom demokratickej časti

československej buržoázie, zoskupenej okolo prezidenta dr. Eduarda Beneša.

Komunistická strana Československa, uvedomujúc si, že všetky princípy, ktoré od začiatku presadzovala, vychádzajú z najvlastnejších potrieb a záujmov robotníckej triedy a najširších vrstiev pracujúceho ľudu, nehodlala zo svojho programu, vychádzajúceho zo strategického plánu na víťazstvo národnej a demokratickej revolúcie v ničom ustupovať ani zľavovať.

Program prvej vlády Národného frontu vo svojich šestnástich kapitolách rozpracoval veľmi konkrétne všetky základné otázky, s ktorými sa mala zaoberať československá vláda na oslobodenom území.

Minoriadnu pozornosť venoval otázke zahraničnopolitickej orientácie novej republiky. Vychádzajúc zo Zmluvy o priateľstve, vzájomnej pomoci a povojnovej spolupráci z 12. decembra 1943, zakotvil historickú úlohu Sovietskeho zväzu pri obnove štátnej suverenity Československa a označil Sovietsky zväz za základný pilier jeho existencie a jeho pevného medzinárodného postavenia. Bratstvo a nerozborné spojenectvo so Sovietskym zväzom sa tak stalo základom celej našej zahraničnopolitickej orientácie.

Novým, skutočne demokratickým spôsobom riešil Košický vládny program národnostnú otázku, predovšetkým otázku vzájomného vzťahu Čechov a Slovákov. Uznal slovenského národa ako národné, svojbytné, vyhlásenie zásady „rovný s rovným“, uznanie Slovenskej národnej rady ako predstaviteľky a nositeľky štátnej moci na Slovensku a budovanie republiky ako spoločného štátu dvoch rovnoprávných národov to boli hlavné zásady riešenia nového československého štátneho spoločenstva.

Utvorením národných výborov ako novej revolučnej mocenskej inštitúcie bola po prvý raz v našich dejinách riešená otázka skutočne ľudovej moci. Národné výbory ako opravdové orgány moci pracujúceho ľudu sa stali tiež významnou demokratickou školou správy štátu a verejných vecí na prospech celej spoločnosti.

Prostredníctvom národných výborov riešil Košický vládny program nielen hlavnú otázku revolúcie — otázku politickej moci, ale aj problém očisty od zradcov a kolaborantov, ktorá bola v programe tiež zakotvená. Program samotný obsahoval celý rad opatrení namierených proti zradnej veľkoburžoázii, ktorá kolaborovala s nepriateľom. Okrem iného nariaďoval konfiškáciu všetkého jej majetku.

V kapitolách týkajúcich sa problematiky hospodárskej oblasti vytýčil smernice

obnove vojnou postihnutého hospodárstva, konfiškáciou majetku zradcov a kolaborantov zúžil základňu hospodárskej i politickej moci buržoázie ako celku, pripravil vhodné predpoklady neskoršie vyhláseného a uskutočňovaného znárodnenia kľúčového priemyslu, prírodného bohatstva krajiny a peňažníctva. Dôležité boli tiež ustanovenia o uskutočnení pozemkovej reformy.

Nemalú pozornosť venoval program opatreniam na riešenie problematiky v oblasti politiky sociálnej, zdravotníckej, školskej a kultúrnej.

Najrozsiahlejšia zo šiestnástich kapitol Košického vládneho programu bola venovaná otázkam zabezpečenia obrany štátu a výstavby novej armády. Je to jeho tretia kapitola, ktorá spolu s jednotlivými zásadami dotýkajúcimi sa problematiky armády z niektorých ďalších kapitol tvorí tzv. vojenskú časť Košického vládneho programu.

Pozornosť, ktorú strana venovala vojenským otázkam, bola prirodzená. Jej miera však nebola určená len skutočnosťou, že program bol pripravovaný v dobe, v ktorej vojenské otázky stáli v popredí práce strany.

Vojenská politika strany bola vždy neoddeliteľnou a veľmi významnou súčasťou celkovej politiky strany v jej zápase s buržoáziou. Bolo tomu tak aj v zápase o hegemoniu robotníckej triedy v oslobodenom boji a v revolúcii. Preto riešenie vojenských otázok bolo aj pri príprave Košického vládneho programu neoddeliteľnou súčasťou stratégie a taktiky Komunistickej strany Československa v národnoslobodzovacom boji a v národnej a demokratickej revolúcii.

Samotnú otázku budovania novej armády chápe strana v rokoch vojny ako neoddeliteľnú súčasť národnoslobodzovacieho boja, ktorý v určitom štádiu vývoja prerastie v národnú a demokratickú revolúciu. Pri tom, ako to potvrdzujú mnohé dokumenty, nepúšťala ani na chvíľu zo zreteľa otázky vývoja povojnového.

Podobne ako o ostatné kapitoly tohoto vládneho programu musela strana aj o jeho vojenskú časť zvieť tuhé boje s predstaviteľmi českej i slovenskej buržoázie. Jej projekt budovania československých ozbrojených síl reprezentovaný dielčimi návrhmi bol len projektom obnovy starej predmníchovskej armády. Buržoázia nemienila pri uskutočnených rokovaniach súhlasiť so žiadnym opatrením, ktoré by mohlo akýmkoľvek spôsobom ohroziť predovšetkým triednopolitickú podstatu armády.

Búrlivý vývoj udalostí na jar r. 1945, predovšetkým skutočnosť, že na území Československa sa už nachádzala nezadržiteľne postupujúca Červená armáda a po jej boku jednotky 1. čs. armádneho zboru, však nakoniec presvedčil buržoáziu, že pre dve koncepcie výstavby armády sa v programe miesto nenajde. Táto nakoniec uznala za vhodnejšie zmeniť pôvodnú taktiku. Tak sa stalo, že už na moskovských rokovaniach, ktoré sa konali v dňoch 22. — 28. marca 1945, bola zástupcami všetkých strán Národného frontu schválená koncepcia vypracovaná komunistami v tom znení, ako sa s ňou stretáme vo vládnom programe, vyhlásenom v Košiciach. Tak sa hlavné požiadavky a ciele vojenskej politiky Komunistickej strany Československa, rešpektujúce predstavy i záujmy širokých ľudových vrstiev, stali oficiálnou štátnou líniou aj v otázkach obrany krajiny a výstavby jej armády.

V nej boli zahrnuté základné historické poučenia, ktoré vyvodil československý pracujúci ľud zo svojich skúseností, nadobudnutých v rokoch predmníchovskej republiky, z potupnej mníchovskej zrady, predovšetkým však z rokov nezmieriteľného boja s fašizmom.

Potvrdzujú to i slová Klementa Gottwalda, ktorý pri prerokovávaní tretej kapitoly programu 22. marca 1945 povedal: „Je to výsledok našich skúseností v Rusku za vojny a je to spracované najmä na základe skúseností, ktorých sme nadobudli pri organizovaní 1. zboru. Celá tá formulácia sa opiera o tieto skúsenosti.“¹⁾

Pri riešení otázky bezpečnosti Československa, ktorej mala predovšetkým slúžiť línia strany zapracovaná v Košickom vládnom programe, sa vychádzalo z toho, že táto bude z hľadiska vonkajšieho zaručená predovšetkým novou zahraničnopolitickou orientáciou pri nadviazaní a upevňovaní najtesnejšieho spojenectva a bratstva so Sovietskym zväzom. Vnútorňou zárukou jeho bezpečnosti sa mala stať dôsledná prestavba štátu na princípoch ľudovej demokracie.

Zdôraznenie vojenskej problematiky v obsahu Košického vládneho programu nebolo dané len skutočnosťou, že Československo bolo vo vojnovom stave a chcelo maximálne prispieť k porážke nemeckého fašizmu. To bolo určené i významom, aký strana prisudzovala armáde v budúcom vývoji československej revolúcie.

Vojenská politika KSČ vychádzala z poznania nutnosti, že riešenie otázok obrany a bezpečnosti štátu a výstavby jeho ozbro-

¹⁾ Cesta ke kvétu (I—II). Praha 1965, s. 396.

jených síl, predovšetkým armády je treba spájať s bojom za udržanie a prehĺbenie revolúcie. Rešpektovanie tejto nutnosti v konkrétnej praxi vytváralo základné spoločensko-politické i hospodársko-sociálne podmienky pre vybudovanie armády nového typu, armády ľudovej, vskutku demokratickej, ktorá mala byť akýmsi začiatkom armády socialistického typu.

Strana si uvedomovala, že výsledky výstavby armády budú zasa pôsobiť spätne na postup revolučného procesu v krajine. Politická konsolidácia ľudovej demokracie vnútri a upevnenie jej postavenia navonok záviseli tiež od úspešne pokračujúcej výstavby novej armády.

Zárukou slobody a bezpečnosti nového ľudovodemokratického československého štátu sa teda mala stať armáda, dôsledne plniaca vôľu pracujúceho ľudu, armáda, ktorá mala byť jeho neoddeliteľnou súčasťou. Košický vládny program zakotvoval všetky základné princípy, uplatňovanie ktorých malo viesť k vybudovaniu takejto armády už v priebehu demokratickej etapy československej revolúcie.

Pre riešenie otázok obrany i pre celkový charakter budovanej armády má, ako sme už spomenuli, nepochybne význam otázka spojenectva a celková zahranično-politická orientácia štátu.

Hoci riešenie tejto otázky bolo zakotvené v samostatnej kapitole Košického vládneho programu, vláda sa ku nej vyjadruje i v jeho časti vojenskej, kde sa zaväzuje, že „chce upevňovať bojovú spoluprácu československej armády s Červenou armádou a vidí v nej vzor pre budovanie novej skutočne demokratickej, anti-fašistickej čs. armády.“²⁾ Túto formuláciu označil Klement Gottwald pri marcových rokovaniach o tretej kapitole Košického vládneho programu v Moskve za formuláciu generála L. Svobodu.

V podobnom duchu vyznelo i vyjadrenie k vojenským odborným otázkam, kde program proklamuje, že organizácia, výzbroj a výcvik novej čs. brannej moci budú rovnaké ako organizácia, výzbroj a výcvik Červenej armády.³⁾ Realizovaním tejto zásady mala byť zaručená účinná pomoc Červenej armády a malo sa ním dosiahnuť dokonalé využitie sovietskych bojových skúseností.

Takáto orientácia znamenala absolútne krach všetkých predstáv a plánov tých predstaviteľov československej buržoázie, ktorí ešte snívajú, že armáda ako ozbrojená sila ešte „urobí doma poriadok“ a za-

bezpečí návrat starých predmnichovských poriadkov.

Československá vláda sa v tomto programe ďalej zaväzovala, že urobí všetko, aby bol pri budovaní novej československej brannej moci založený a neprestajne prehľbovaný ľudový, demokratický charakter armády. Mohlo se tak stať iba vtedy, ak bude za základ novej československej armády uznaná oslobodená armáda predovšetkým tá jej časť, v ktorej sa ľudový a demokratický prvok prejavil najvýraznejšie. Išlo tu o zachovanie rozhodujúceho postavenia a vlivu tých zložiek domáceho i zahraničného odboja, ktoré sa zúčastnili bojov u Sokolova, na Dukle, v Slovenskom národnom povstaní i v povstaní v českých krajinách. Okolo tohoto základu, najmä okolo 1. čs. armádneho zboru zo ZSSR mala byť budovaná predovšetkým nová armáda.⁴⁾

Zaručenie skutočne demokratického charakteru novej armády nutne vyžadovalo zásadnú zmenu triedno-politického profilu československého veliteľského zboru. Komunistická strana Československa pokladala úspešné riešenie tohoto problému za uhľový kameň výstavby demokratickej armády. Uvedomovala si totiž, že ak má byť armáda mocenským nástrojom triednej politiky štátu, tak dôstojnícky zbor musí tvoriť jej základný pilier.

Ustanovenia Košického vládneho programu určovali základné kritéria výberu a prijímania do nového veliteľského zboru. K najdôležitejším nesporne patrilo to, ktoré proklamovalo zásadu, že „veliteľské miesta v novej československej armáde môžu zastávať iba dôstojníci uprimne demokratického, skutočne antifašistického zmysla...“⁵⁾ V tejto súvislosti program zdôrazňoval tiež potrebu čo najrýchlejšej a najdôslednejšej očisty od nespohľahlivých antidemokratických a prot ľudových živlov, ktorá sa mala uskutočňovať v spolupráci s orgánmi ľudovej moci — národnými výbormi.

V rámci prebiehajúceho boja o charakter budovanej armády bolo veľkým úspechom Komunistickej strany Československa to, že sa jej podarilo presadiť do programu zakotvenie zásady zaraďovať partizánskych bojovníkov do vojenských útvarov. Pri jej dôslednom realizovaní mohla táto predstavovať jeden z najrevolučnejších zásahov do procesu budovania novej československej armády. Jeho realizácia i v tom omedzenom rozsahu však patrila k najprednejším dôsledkom národnoslobodzovacieho boja na domácej pô-

²⁾ Program prvý československé vlády Národné fronty Čechů a Slováků. Praha 1955, s. 5.

³⁾ Tamže.

⁴⁾ Tamže, s. 8.

⁵⁾ Tamže, s. 7.

de pre posilnenie ľudového charakteru budovanej armády, hlavne jej veliteľského zboru.

Program ďalej určoval, aby sa pri menovaní a povyšovaní dôstojníkov upustilo od formálnych pravidiel a aby boli prednostne povyšovaní tí, ktorí sa osvedčili v boji. Takto sa mal usadnúť ďalší prístup pokrokových revolučných kádrov na veliteľské miesta v novej armáde.

Vláda, aby urýchlila tento proces výstavby nového veliteľského zboru, sa v programe zaviazala, že bude venovať mimoriadnu pozornosť školeniu nového veliteľského zboru, pričom veľmi zdôrazňovala potrebu osvojovania si bojových skúseností Sovietskej armády. Tomuto účelu mala slúžiť i v programe zakotvená požiadavka účasti sovietskych inštruktorov a profesorov pri výuke na československých vojen. školách a účasti československých dôstojníkov ako posluchačov na vojenských školách v Sovietskom zväze.

Košický vládny program ukladal ďalej budovať novú československú armádu ako aktívnu zložku všeľudového budovateľského úsilia, v ktorom aj ona mala plniť konštruktívnu úlohu. V záujme toho požadoval skončiť sa tzv. „nepolitickosťou“ armády, ktorá bola tiež prekážkou úspešného priebehu onoho procesu, v ktorom sa mali ideovo-politické zásady prebiehajúcej revolúcie stávať majetkom všetkých príslušníkov armády, ktorí tak mohli skorej pochopiť význam a dosah súčasných sociálno-politických zmien v spoločnosti.

V záujme čo najrýchlejšieho realizovania týchto predšavzatí zaručil Košický vládny program tiež vybudovanie inštitúcie, ktorá mala zodpovedať za všetkú organizačnopolitickú prácu vyvíjaní v tomto smere — tzv. Hlavné správy výchovy a osvetu. HŠVO mala riadiť prácu osvetových dôstojníkov ako zástupcov veliteľov v obore výchovy a osvetu u vojsk.

Prostredníctvom tejto inštitúcie, vedenie ktorej bolo už v priebehu demokratickej etapy revolúcie plne v rukách Komunistickej strany Československa, sa strane podarilo dosiahnuť toho, že na formovanie vedomia širokých mas vojakov malo stále väčší vplyv, hoci ešte nie v otvorenej podobe i učenie marxizmu-leninizmu a politickoosvetová výchova sa stávala

samozrejmosťou a pravidelnou súčasťou celkovej prípravy vojakov.

Bolo prirodzené, že novej úprave vzájomného vzťahu Čechov a Slovákov v ľudovodemokratickom Československu muselo odpovedať i riešenie tohoto vzťahu v jeho armáde. To znamenalo, že štátoprávne postavenie Čechov a Slovákov, vyjadrené zásadou „rovný s rovným“, sa muselo realizovať i v procese budovania demokratickej československej armády. Nešlo tu o veci nepodstatné. Slovákom sa malo dostať primerané zastúpenie ako vo veliteľskom zbore armády tak vo všetkých jej ústredných inštitúciách. I dnes môžeme konštatovať, že vtedajšie riešenie národnostnej otázky v armáde, tak ako bolo v programe formulované, bolo rozumné a správne. Odpovedalo vo všetkých smeroch vtedajšej etape výstavby armády i danej etape československej revolúcie, v ktorej zohralo nesporné progresívnu úlohu.

Pri hodnotení celkového významu Košického vládneho programu pre zabezpečenie obranyschopnosti krajiny a výstavbu novej armády sa prirodzene nemôže obmedziť len na posúdenie jeho vojenskej kapitoly. Veď pre zvýšenie obranyschopnosti štátu a bojaskopnosti jeho armády mali veľký význam všetky premeny, ku ktorým dochádzalo v oblasti hospodárskej, politickej, správnej, sociálnej i kultúrnej. Už zdôrazňovaná nová zahraničnopolitická orientácia Československa, zakotvená vo štvrtej kapitole Košického vládneho programu napríklad znamenala najpodstatnejší prínos k zaručeniu bezpečnosti a obranyschopnosti československého štátu, pretože získala jeho armáde spojenca v najskúsenejšej, najmohutnejšej a najmodernejšej armáde sveta.

Ďalekosiahly význam v tomto smere mala tiež realizácia takých opatrení zakotvených v Košickom vládnom programe, ako bol odsun Nemcov z Československa, celková očista verejného života a potrestanie zradcov a kolaborantov, prudký rozvoj vzdelanosti najširších ľudových vrstiev a celková prestavba nášho národného hospodárstva.

Túto skutočnosť si však uvedomovala aj buržoázia, s ktorou musela KSČ zviesť v predfebruárovom období nejdenný zápas nielen o realizáciu vojenskej časti tohoto programu ale aj program ako celku.

• • •

Princípy výstavby armády zakotvené v Košickom vládnom programe neboli ešte princípmi výstavby armády socialistického typu. Ich realizovanie v praxi však vytváralo predpoklady, aby sa nová čes-

koslovenská armáda postupne stávala skutočným nástrojom pracujúceho ľudu. Uplatňovanie týchto princípov pri výstavbe armády zapájalo armádu medzi aktívne sily československej revolúcie a od

zbrojovalo českú i slovenskú buržoáziu. Na tomto konštatovaní nemôžeme nič zmeniť ani fakt, že mnohé zo zásad Košického vládneho programu mohli byť dôsledne presadené do života až po víťazstve robotníckej triedy vo februári 1948.

Tak sa cez mnohé ťažkosti podarilo zásady Košického vládneho programu pre výstavbu armády nielen politicky a právne presadiť, ale aj v praxi uskutočňovať. Mohlo se tak stať len zásluhou toho, že i v ľudovodemokratickom Československu sa „komunisti pri vytváraní revolučných ľudových armád riadili marxisticko-leninským učením o revolúcii, vojne a armáde a tvorivo využívali bohatých skúseností KSSZ z revolučného boja a výstavby sovietskych ozbrojených síl.“⁶⁾

Úspechy a skúsenosti, ktoré KSČ pri realizovaní sociálno-politických zásad Košického vládneho programu pri budovaní novej armády dosiahla, svojou obecnou platnosťou často presahovali československý rámec a stali sa tak príspevkom našej robotníckej triedy do pokladnice skúseností medzinárodného komunistického a robotníckeho hnutia.

Riešenie triedno-politických otázok výstavby československej armády medzi má-

jom 1945 a februárom 1948 dosiahlo takej úrovne, že armáda bola nakoniec schopná zrealizovať reakčné plány československej buržoázie, ktorá v nich počítala i s účasťou niektorých častí armády.

Februárom 1948 vstúpilo budovanie československej armády do novej, kvalitatívne vyššej etapy. Odstranili sa prekážky, ktoré sa dovtedy stavali do cesty výstavby ľudovej armády. Rozšírené boli predovšetkým formy spolupráce so Sovietskou armádou, skúsenosti ktoré sa neskoršie stali základom všetkej výstavby československej ľudovej armády.

Význam hlavných princípov výstavby našej armády, o ktorých sme tu hovorili a ktoré tvorili podstatu vojenského a sociálno-politického programu vojenskej časti Košického vládneho programu, nie je možné vtesnať do úzkeho časového rámca troch rokov medzi májom 1945 a februárom 1948. Tie plnili svoju funkciu i po februári v rokoch budovania československej ľudovej armády ako armády socialistického typu, hoci jej výstavbu určovali už ďalšie programové dokumenty, ktoré však na Košický vládny program naväzovali a v mnohom z neho vychádzali.

⁶⁾ V. I. Lenin a Sovětské ozbrojené síly. Praha 1970, s. 287.

Boje 1. čs. armádního sboru v SSSR na území Československa

1. čs. armádní sbor v SSSR zahájil svou slavnou bojovou cestu v Karpatech, kde v sestavě 38. sovětské armády sváděl těžké, téměř tříměsíční boje v operaci, známé v historické literatuře jako Karpatsko-dukelská operace. Výsledkem těchto úporných bojů bylo prolomení nepřátelské obrany v Karpatech, porážka německo-fašistického uskupení vojsk a zahájení přímého osvobozování československého území. Svou bojovou činností v Karpatsko-dukelské operaci pomohli sovětské a českoslovenští vojáci významnou měrou bojovníkům Slovenského národního povstání.

Vojska 38. armády a v jejich sestavě také 1. čs. armádní sbor, vyčerpaná předchozími těžkými boji, přešla koncem listopadu po dosažení řeky Ondavy dočasné do obrany.

Příslušníci 1. čs. armádního sboru

v SSSR i jejich bojoví druzi — sovětské vojáky však měli před sebou ještě dalekou bojovou cestu, na jejímž konci byla úplná porážka fašismu a osvobození naší vlasti od fašistických okupantů.

Na počátku roku 1945, na základě strategické situace na sovětsko-německé frontě, vypracoval hlavní stan vrchního velení Sovětské armády plán konečné porážky fašistického Německa. Vrchní velitel J. V. Stalin stanovil Sovětské armádě pro r. 1945 úkol: „Dovršit porážku německé fašistické armády, dobít fašistickou bestii v jejím vlastním doupěti a vztyčit nad Berlínem prapor vítězství.“¹⁾

V polovině ledna 1945 zahájila Rudá armáda útok současně na celé frontě od Baltu ke Karpatům a dále na jih. Úkol rozdrtit nepřítel na československém území měly splnit 4. a 2. ukrajinský front.

O situaci na území Československa hovoří ve svých vzpomínkách maršál A. A. Grečko: „Na té části československého území, kterou dosud ovládal Hitler, byla situace velmi napjatá. Boj proti okupantům nabýval stále ostřejších forem. Československý lid věděl, že doba, kdy bude celá země osvobozena od fašistického

jha, je velice blízká, že mu přinese svobodu Rudá armáda a 1. československý armádní sbor generála Svobody, bojující po jejím boku.“²⁾

¹⁾ J. V. Stalin, O Velké vlastenecké válce SSSR, Praha, 1954, str. 116

²⁾ A. A. Grečko, Přes Karpaty, NV Praha, 1971, str. 318

V té době byl 1. čs. armádní sbor v obraně na řece Ondavě. Dne 18. ledna 1945 zjistil průzkum, že fašistické jednotky opouštějí svá obranná postavení a ustupují. Jednotky sboru dostaly rozkaz ihned přejít do pronásledování ustupujícího nepřítele. Došlo k dalším úporným bojům, při nichž naše jednotky byly úspěšné. Po osvobození Bardejova dne 20. ledna 3. brigádou a Zborova 1. brigádou byl sbor s platností od 22. ledna vyčleněn ze sestavy 1. gardové armády a včleněn do sestavy 18. armády. V její sestavě pak postupoval na směr Prešov—Poprad—Liptovský Mikuláš, při čemž osvobodil Levoču, Kežmarok a další slovenské obce.

Koncem ledna 1945 narazily jednotky 1. čs. armádního sboru na čáře Ziar, Smrečany, Okoličná na silně opevněná fašistická postavení na výšinách v. a sv. Liptovského Mikuláše. Překonat odpor nepřítele se jim však nepodařilo a v polovině února přešly do obrany, aby se připravily na další boj.

Došlo ke změnám v organizaci sboru. Vznikly nové útvary a svazky, jako např. 4. brigáda; naproti tomu tanková brigáda se přesunula k Ostravě, aby se spolu se sovětskými svazky zúčastnila bojů o osvobození ostravské oblasti.

Koncem února 1945 vydalo hlavní velitelství Rudé armády veliteli 4. ukrajinského frontu směrnicí k útočné operaci na směr Ostrava—Olomouc—Praha. Současně s vojsky, která útočila na směr hlavního úderu frontu, měla přejít do útoku i vojska 18. armády na jeho levém křídle. Spolu s 1. čs. armádním sborem, který působil v její sestavě, měla vést útok údolím Váhu a přispět tak k porážce nepřátelského uskupení v prostoru Ostravy.

Útok na Liptovský Mikuláš byl obnoven 3. března 1945. Úporné boje o Liptovský Mikuláš trvaly devět dnů. Naším i sovětským jednotkám se sice podařilo proniknout do města, nepodařilo se však pro silný odpor nepřítele ovládnout rozhodující výšiny severně od Liptovského Mikuláše. Tím vzrůstalo nebezpečí, že fašisté proniknou na silnici vedoucí z města na východ. To vytvářelo reálné nebezpečí, že naše a sovětské jednotky by mohly být ve městě obklíčeny. Proto musely ustoupit a fašisté opět ovládli město.

Za těchto bojů se vyznamenali příslušníci protiletadlového oddílu od 1. brigády. O jedné z mnoha složitých situací, jež se během bojů o Liptovský Mikuláš vytvořily a které jsou svědectvím statečnosti našich vojáků, hovoří i záznam ve válečném deníku oddílu. Tam se uvádí: „...dne

10. března 1945 v 05.00 hodin zaútočili fašisté na naše postavení. Druhá baterie oddílu držela postavení, pokud to bylo možné. Přesto se fašistům podařilo přiblížit se ke dvěma dělům a obsluhy, které již neměly střelivo, musely ustoupit a opustit svá děla. Přesly však k poslednímu dělu baterie, které dosud mělo střelivo a pokračovaly v boji. Mezitím se vrátila skupina příslušníků baterie, která na saních dovezla střelivo. Palbou ze samopalů odrazila fašisty a donutila je ustoupit. Obsluhy rychle zasedly ke svým dělům a způsobily prchajícím fašistům velké ztráty.“³⁾

Po neúspěchu našeho útoku na Liptovský Mikuláš, byl připravován nový. Při jeho přípravě bylo využito všech zkušeností, získaných z předcházejících bojů. Bylo rozhodnuto prolomit nepřátelskou obranu tentokrát na úzkém úseku fronty,⁴⁾ kde byla vytvořena dostatečná převaha sil a prostředků.

Nový útok v prostoru Liptovského Mikuláše zahájil 1. čs. armádní sbor v ranních hodinách 30. března 1945. Všechny tři brigády sboru si vedly poměrně úspěšně, především 3. brigáda, která ovládla kótu 915 — Háje. Naše jednotky musely odrážet řadu nepřátelských protiztečí, podporovaných tanky. Přes houževnatý odpor fašistů, postupovaly v prostoru severně Liptovského Mikuláše vpřed, čímž se vytvářela příznivá situace pro vyjití sboru do týlu nepřítele. Pod hrozbou obklíčení zahájil nepřítel v noci ze 3. na 4. dubna 1945 odchod na další obranná postavení. V ranních hodinách 4. dubna 1945 bylo město osvobozeno a sbor zahájil ihned pronásledování nepřítele ve směru na Ružomberok.

Boje o Liptovský Mikuláš byly velmi těžké, což konečně potvrzují i ztráty na lidech, které u sboru činily více jak čtyři a půl tisíce padlých, raněných a nezvěstných; to jsou po Dukle největší ztráty.

Boje 1. čs. armádního sboru u Liptovského Mikuláše jsou příkladem tvrdého uplatnění zásad sovětského vojenského umění a zkušeností, získaných z předchozích bojů. Kromě výcviku vojsk probíhala rovněž několikadenní příprava štábu sboru a brigád. Velká pozornost byla věnována i utajení přípravy útoku a oklamání nepřítele. Na směr hlavního úderu byla vytvořena dostatečná převaha sil a prostředků. Na základě zkušeností z předchozích bojů byla vytvořena silná záloha

³⁾ VHA-SSSR -V -61/5a/5 — Válečný deník 1. pl.

⁴⁾ Oproti úseku širokému 15 km, na kterém útočil náš armádní sbor při svém prvním útoku na Liptovský Mikuláš, byl tentokrát úsek průlomů jen 3 km široký

velitele sboru, které pak bylo použito k zabezpečení úspěchu sboru v prostoru osad Bobrovec a Trstené.

Následujícího dne po osvobození Lipovského Mikuláše byl osvobozen Ružomberok, 6. dubna Lubochňa a další osady.

Další postup sboru se pokoušel nepřítel zastavit úpornou obranou v Kralovanské soutěsce. Dovedným manévrem 1. a 4. brigády přes Velkou Fatru se podařilo vyvrátit německou obranu v Kralovanské soutěsce a vyjít na přístupy k Martinu. Do 11. dubna 1945 osvobodila 4. brigáda spolu s 18. rumunskou divizí město Martin a 1. brigáda spolu s 3. brigádou Vrútky.

Vojska 1. čs. armádního sboru po osvobození Vrútek a Martina pokračovala v útoku a k večeru téhož dne navázala dotyk s nepřitelem, který zaujal obranu na Malé Fatře. Zalesněný jižní hřbet Malé Fatry se stal poslední velkou přírodní překážkou, která přehrazovala cestu sboru k Žilině. Strečňanskou soutěskou, širokou necelých 300 metrů, vede jediná silnice z Vrútek do Žiliny. Samo pohoří je velmi členité, silně zalesněné a v době bojů ležela na horách více jak metrová vrstva sněhu.

Nepřítel položil těžiště své obrany na Malé Fatře do prostoru Strečňanské soutěsky, kde se opevnil především na dominujících výšinách kóty 1176 Grůň a trig. 1069 Polom. Silnou obranu vybudovali fašisté také na přístupech k Žilině.

Velitel 1. čs. armádního sboru se po navázání dotyku s nepřitelem rozhodl rychle překonat nepřátelskou obranu útokem sboru na široké frontě z chodu v sestavě, ve které vojska sboru k Malé Fatře došla. Hlavní úkol v tomto útoku měly plnit jednotky 1. brigády, které s částí sil 3. čs. brigády měly útočit jižně řeky Váhu do prostoru Stráňavy, Višňové. Vpravo, na pravém břehu řeky Váhu, měla útočit část sil 3. čs. brigády ve směru na Liptovec a vyjít do prostoru Varín a pomocí tak vyvrátit německou obranu ve Strečňanské soutěsce.

Pěší prapory zahájily zteč na fašistické postavení v ranních hodinách 12. dubna. Boje probíhaly se střídavými úspěchy.

Výsledkem prvního dne útoku na Malé Fatře bylo ovládnutí některých výšin a překročení celého horského masívu na levém křídle sboru. Nepříteli se však podařilo udržet svá postavení ve Strečňanské soutěsce i dominující výšiny Polom a Grůň. Proto se velitel sboru rozhodl 14. dubna přeskupit síly a prostředky ke zničení těžiště německé obrany v prostoru Polom a Grůň.

Přípravě nového útoku byla věnována značná pozornost. Protože předcházející

boje znovu potvrdily nezbytnost dělostřelecké podpory pěchoty, rozhodl velitel sboru, aby na vrcholky Malé Fatry byla přesunuta děla a minomety. Toto opatření v dalších bojích významnou měrou přispělo k dosažení rozhodného úspěchu. Palebná postavení byla určena na svazích pod Úplazem, na Úplazu, v sedle mezi Úplazem a Minčolem.

Účinnou pomoc příslušníkům sboru v bojích o Malou Fatru poskytl místní obyvatelstvo. Za pomoci národních výborů došlo k mobilizaci civilního obyvatelstva, které v počtu asi 5000 osob pomáhalo v zásobování vojsk.

Dne 17. dubna 1945 obnovila vojska 1. čs. armádního sboru útok na Malé Fatře s cílem vyvrátit německou obranu ve Strečňanské soutěsce. Rozpoutaly se těžké boje, v nichž zteče československých jednotek střídaly protizteče nepříteli. Teprve po pětideenních úporných bojích se podařilo jednotkám sboru 22. dubna zmocnit se trig. 1069 Polom. Boje o kótu 1116 Grůň se protáhly až do 25. dubna.

Boje o Malou Fatru skončily. Vojska sboru po překonání odporu nepříteli a těžkého horského terénu, vyšla z hor. Cesta na Žilinu byla otevřená.

O úpornosti bojů se zmiňuje rovněž s. generál Ludvík Svoboda ve své knize „Z Buzuluku do Prahy“. Tam píše: „Od 13. do 25. dubna zuřily na svazích Martinských holí neuvěřitelně těžké boje, jejichž obtížnost lze směle přirovnat k nejkrvavějším bitvám v Dukelském průsmyku. Pětadvacátého dubna byl obklíčen Berlín a 26. dubna bylo osvobozeno Brno, ale hitlerovci se ve slovenských horách bránili jako zběsilí.“⁵⁾

V době, kdy příslušníci 1. čs. armádního sboru sváděli těžké boje v pohoří Malé Fatry, bojovali u Ostravy příslušníci 1. čs. tankové brigády. Rozhořčených bojů, které se rozpoutaly na přístupech v Ostravě, se spolu se sovětskými jednotkami zúčastnili i naši tankisté. V ranních hodinách dne 30. dubna pronikli do Klimkovic, odkud se přesunuli do prostoru j. Zábřehu nad Odrou. Odtud tanková brigáda spolu se sovětskou pěchotou zaútočila na Ostravu. Krátce po 19. hod. byl osvobozen i střed Ostravy.

Od ploviny dubna se zúčastnila bojů v prostoru Ostravy také 1. čs. smíšená letecká divize v SSSR. Hlavní náplní činnosti 1. čs. smíšené letecké divize byla podpora a ochrana pozemních vojsk, ničení živé síly a techniky nepříteli a průzkum činnosti nepříteli. Za úspěšné plnění ulo-

⁵⁾ L. Svoboda, Z Buzuluku do Prahy, NV, Praha, 1970, str. 361

žených úkolů byla divize vyznamenána několika československými a sovětskými řády.

Jak se vyvíjela situace u 1. čs. armádního sboru po překonání odporu fašistů na Malé Fatře?

V ranních hodinách 30. dubna byly zjištěny známky odchodu nepřítele. Velitel sboru vydal ihned rozkaz k pronásledování. Již v dopoledních hodinách osvobodily Žilinu jednotky 3. brigády a pokračovaly v pronásledování na západ. Do pronásledování přešly i 1. a 4. brigáda.

V noci z 30. dubna na 1. května překročily jednotky 3. brigády Váh v prostoru Velká Bytča, během 1. května jej překročily i jednotky 1. a 4. brigády. Vojska sboru pokračovala v pronásledování protivníka na hřebenech Javorníků. Ve dnech 2. a 3. května jednotky 1. a 4. brigády překonaly odpor nepřítele, zmocnily se obcí Hovčezí a Makov. Další den osvobo-

dili českoslovenští Vojáci Vsetín, kde par-tyzáni spolu s místním obyvatelstvem sváděli urputné boje s německou posádkou. V dalších dnech pokračovaly naše jednotky v útoku a 6. května osvobodily Bystřici pod Hostýnem a Holešov.

V době, kdy povstala Praha a pražský lid zahájil s hitlerovci statečný boj, bojovali vojáci 1. čs. armádního sboru na Moravě. 8. května byli před Prostějovem. Konec války zastihl sbor v prostoru j. Prostějova. Radostné chvíle, které prožívali naši vojáci přibližuje s. generál Ludvík Svoboda: „Chlapci stříleli do vzduchu oslavné salvy ze všech ručních zbraní, které měli po ruce. To bylo slávy a objímání, radosti i slz... Ale ještě nebyl mír. Ještě museli bojovat. Za postupu do prostoru Boskovice—Svitávka—Letovice museli zlomit nepřátelský odpor a teprve pak mohli oslavit konec té dlouhé, ale vítězné války.“⁶⁾

Ve společném boji československých a sovětských vojáků při osvobozování naší vlasti se všestranně upevňovaly spojenecké a internacionální svazky mezi národy SSSR a Československa. Vyjadřují to i slova prezidenta ČSSR soudruha Ludvíka Svobody v odpovědi na telegram, který mu u příležitosti jeho zvolení prezidentem republiky zaslal soudruh A. A. Grečko: „Rád vzpomínám na naši bojovou družbu za druhé světové války v boji proti německému fašismu... V našem společném boji byly položeny základy pevného spojení a věčného přátelství našich národů...“⁷⁾

Velmi důležitým prvkem v působení čs. vojska v SSSR na území osvobozené vlasti byla jeho bezprostřední praktická činnost politická. Ihned po vstupu na území vlasti začaly plnit jednotky 1. čs. armádního sboru v SSSR vedle vlastních bojových úkolů i nové úkoly národní a demokratické revoluce — začaly pomáhat při budování lidové demokratického zřízení v Československu. Významná byla zejména jejich pomoc při upevňování nových orgánů státní moci, při objasňování politiky KSČ apod.

Na území osvobozené vlasti se stal 1. čs. armádní sbor v SSSR jádrem, kolem něhož se postupně začala formovat nová československá armáda.

Mnohé se změnilo za těch třicet let, které uplynuly od konce druhé světové

války. Tak jako všechny oblasti našeho života, všechny vědní disciplíny, tak také vojenství prošlo převratnými, revolučními změnami. Přes tyto skutečnosti má studium minulosti, zvláště v oblasti vojenství svůj oprávněný význam, na který upozorňoval rovněž V. I. Lenin. Pro nás má význam především studium zkušeností Rudé armády z Velké vlastenecké války, ale stejně významným zdrojem poznání jsou i zkušenosti našich příslušníků armádního sboru v SSSR, kteří vedle vlastních poznatků mohli bezprostředně uplatňovat zkušenosti sovětských vojsk.

Velmi poučná a trvale platná je zásada, která se prosazovala v průběhu vytváření čs. jednotky v SSSR a která dosáhla svého vrcholu právě v době bojů sboru na území naší republiky, a to nutnost cílevědomé a systematické politické práce v jednotkách. Výsledky této činnosti byly hmatatelné. Naši příslušníci, především pak komunisté, nescíslněkrát prokázali uvědoměnou kázeň, odpovědnost, hrdinství a statečnost — tedy vlastnosti charakteristické pro příslušníka armády nového typu.

Přes nesporné úspěchy, jichž naše jednotka dosáhla, byly i některé nedostatky, které zapříčinily nesplnění úkolů. Velmi cenný je poznatek, který se v činnosti sboru objevuje jako metoda práce — kritický rozbor příčin nedostatků a přijetí účinných opatření. Příkladem jsou zaměstnání se štáby po neúspěšném prvním útoku na Liptovský Mikuláš.

⁶⁾ L. Svoboda, Z Buzuluku do Prahy, NV, Praha, 1970, str. 365

⁷⁾ A. A. Grečko, Osvobození Československa, HPS, 1970, str. 49

Kolik by toho bylo možné napsat o průzkumu. Historie bojů 1. čs. armádního sboru od Dukly až po poslední dny války jen potvrzují, že mnohé úspěchy či nedostatky byly přímo ovlivněny výsledky průzkumu.

V průběhu bojů našich vojáků jsme mnohokrát oceňovali iniciativu, samostatnost, rozhodnost, a to jak velitelů, tak i prostých vojáků. Připomeňme si opatření přijaté za bojů o Malou Fatru, kdy naprosto atypicky se přemístila děla do horského terénu. Toto opatření se ukázalo jako velmi správné a pomohlo významnou měrou splnit úkol sboru. Nebo vytváření dělostřeleckých skupin z kombinace houfnic, PT kanónů a PL kanónů, které podporovaly pěchotu v situaci, kdy sbor neměl tankovou brigádu. 1. čs. armádní sbor bojoval sice v sestavě 18. armády, avšak na samostatném směru. To kladlo vysoké nároky na zkvalitnění organizační a řídicí práce štábů.

Cenné jsou zvláště zkušenosti z bojů 1. čs. armádního sboru v horském terénu, především v bojích na Malé Fatře. Tam

těžiště bojové činnosti spočívalo v prvé řadě v ovládnutí klíčových dominujících výšin.

Ukázala se rovněž nutnost vysoce náročné a systematické přípravy vojska k plnění odpovědných úkolů v těžkých podmínkách boje.

To byly jen některé poznatky a závěry, které nám dávají zobecněné historické zkušenosti z bojů 1. čs. armádního sboru, které by se měly stát jedním z trvalých zdrojů studia našich velitelů. Tyto zkušenosti je nutné studovat a tvůrčím způsobem uplatňovat v soudobých podmínkách rozvoje vojenství a využívat v politicko-výchovné práci příslušníků ČSLA.

V osvobozovacích bojích našich a sovětských vojáků se upevňovala internacionální družba a bojové přátelství, které tvoří osu našich bratrských vztahů se Sovětským svazem. Je proto povinností nás, příslušníků ČSLA, abychom tyto revoluční tradice v duchu Gottwaldova hesla „Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak“ naší každodenní práci upevňovali a naplňovali.

Některá poučení národnostního a sociálního zápasu našich národů

Motto:

„Nikdy nezapomeňte, jak lehce jsme svobodu ztratili a jak těžce a za cenu velkého úsilí a velikých obětí našeho a zejména sovětského lidu jsme ji dobývali zpět.“

Ludvík Svoboda

Ne náhodou uvádím článek „mottem“ a současně výzvou, s níž se obrací na naše národy prezident republiky Ludvík Svoboda, osobnost, která bezprostředně spojila svůj život s osudy našich národů v nejkritičtějších dobách.

Nadčasová hodnota a platnost jeho apelu pro dnešek a zítřek v sobě integruje nejednu otázku a nejedno dějinné poučení, které můžeme z nepříliš dávné historie našich národů vyvodit.

Národně demokratická revoluce byla společenskou událostí, která výrazně zasáhla do existence našeho státu, našich národů i protikladných politických hnutí. Její odkaz se stal trvalou součástí historického vědomí sociálních tříd a skupin naší poválečné společnosti.

Byla navíc zdrojem našich novodobých revolučních tradic, ale i zdrojem dějinných poučení, která přesahují svým významem a platností dobu a události, z nichž byla vyvozena.

V historii národů nacházíme četná období, dokonce i celé epochy rozkvětu, triumfu a stability jejich státní svrchovanosti a svébytnosti, ale i období sociálních krizí, nezdarů a proher, kdy nebyla v sázce jen jejich státní svébytnost, ale často i fyzická existence národní pospolitosti.

Druhá polovina třicátých a první polovina čtyřicátých let byla pro naše národy jednou z takových „osudových“ zkoušek, kdy šlo doslova o bytí či nebytí českého a slovenského národa.

Zrazeny západními zahraničními „spojenci“, vystaveny nevybíravému diktátu expanzivních fašistických sousedů — Německa, ale i Polska a Maďarska, destruktivní aktivitě domácí profašistické „páté kolony“, vedeny kapitulantským vládním křídlem české a slovenské buržoazie, bojovaly naše národy těžký, nerovný, úporný, vleklý, nesčetnými oběťmi provázený existenční zápas.

Mnichovské události, rozpad československého státu, okupace, fašistický teror atp., to vše nemohlo nevyvolat ve vědomí našich národů nejednu otázku, to vše nemohlo zůstat bez vyvození závažných dějinných poučení, aby pro budoucí časy byly naše národy podobné kalvárie ušetřeny.

Je nutné přičíst ke cti našich národů, že se ujašňováním oněch poučení nečeekali do doby, až nastanou „lepší časy“, že jejich protifašistické politické zrání, na

němž vedle fašistického sociálního klimatu měl rozhodující vliv v té době jediný životaschopný politický subjekt — komunistická strana, velmi rychle pokračovalo.

Vyvozování historických poučení z celospolečenské krize našeho předmnichovského i pomnichovského období nemělo charakter pouhého kontemplativního rozjímání a meditace, nebylo v něm nic divácky neangažovaného, nic pasivně trpného a vyčkávacího.

Ruku v ruce s vyvozováním poučení se postupně rozmáhal nekompromisní, masový, revolučně praktický domácí i zahraniční odboj proti nejreakčnějším silám té doby — fašistům a jejich pomahačům.

Široká sociální základna odboje, intenzita, rozhodnost a nekompromisnost, s níž byl odboj veden, více než výmluvně svědčí o tom, jak hluboká byla u našich národů dějinná poučení. Byla to ona, která vtiskovala smysl podstupovanému osobnímu riziku účastníků odboje, vedla je k přínášení nejvyšších obětí, dávala hrdinství a sebeobětování pravý smysl a význam.

Vzhledem k tomu, že nejedno dějinné poučení zrozené v oněch pro naše národy těžkých dnech neztratilo nic ze svého významu platnosti, naléhavosti a aktuálnosti ani pro dnešek, že naopak mnohá z nich se stala základními politickými hodnotami naší socialistické současnosti a konstantami naší vnitřní i zahraniční politiky, připomeňme alespoň některá z nich, zvláště pak ta, která se dotýkají vojensko-politických aspektů ne zcela vzdáleného dějinného období ve vývoji naší buržoazní republiky.

Případ předmnichovského Československa je klasickým případem země, která, ač měla vše potřebné ke své vlastní obraně, požívala sympatií, solidarity a morální podpory světové demokratické veřejnosti, měla příslibenou a zajištěnou účinnou vojenskou pomoc od země, s níž navázala diplomatické a spojenecké svazky v hodině dvanácté — Sovětského svazu — přece se vzdala bez odporu hitlerovskému Německu.

Kalvárie, kterou naše národy prožily od mnichovské zrady až po dny znovu-nabytí státní svrchovanosti, znovu potvrdila i v našem případě trvalou platnost poučení, že politika kapitulantství, „nevěšování“, bezzásadových kompromisů a politických ústupků nikterak neodvrací agresora od jeho vojensko-politických záměrů, ale naopak agresora jen povzbuzuje a činí stále bezohlednějším a ambicióznějším.¹⁾

V těžkých letech fašistické poroby a národně osvobozovacího zápasu našich ná-

rodů jsme si více než kdy předtím naléhavěji uvědomovali slova obžaloby, která vmetl Klement Gottwald do tváře české a slovenské buržoazie po přijetí mnichovského diktátu: „Bosí a bezbranní Habešané se bránili a my se podrobujeme! Jen se podívejte, jak se brání španělský lid. Máme skvělou armádu, národ jde s námi a je jednotný. Ještě nyní by se měla ukázat naše síla. Ještě není pozdě. Mnichovské požadavky by se neměly přijmout.“²⁾

Co byly platné materiální oběti, které lid přinášel ve prospěch vojenského zabezpečení předválečné republiky, když v rozhodujícím okamžiku, kdy šlo o bytí či nebytí naší státnosti a v sázce byla i sama fyzická existence našich národů, značný obranný potenciál, jímž jsme disponovali, kapitulantská buržoazie vůbec neaktivovala a naopak kompletně předala do rukou úhlavního fašistického protivníka, aby ještě více posílil jeho vojenskou moc a posloužil jako prostředek k expanzivnímu porobování dalších evropských národů.

Tytéž zbraně, které naše buržoazie vyrazila z rukou k boji odhodlaných širokých vrstev českého a slovenského národa, ale i demokraticky smýšlející části ostatních národnostních menšin, žijících na území naší předmnichovské republiky, byly v rukou fašistů obráceny proti těm, jímž měly sloužit v případě ohrožení republiky a národní existence.

Účastníci našeho domácího i zahraničního odboje měli tak možnost, na vlastních dráze zaplacených zkušenostech se přesvědčit, jak těžko překonatelná byla naše pohraniční opevnění, s jakými obtížemi byla překonávána a eliminována počáteční vojenská, technická a materiální převaha fašistické koalice, do níž vložila Československá buržoazie kapitulaci svůj nemalý vklad.

Současné v praxi, ve víru válečných bitev poznali, jak drazé se platí za znovuzískání národní svobody, tak trestuhodně a lehkomyšlně vládnoucí buržoazii a jejími „spojenci“ obětovaně.

Komunisté neskrývali své obavy o osud Československé republiky. V předvečer ohrožení republiky hitlerovským Německem klade strana vládnoucí Československé buržoazii „na tělo jdoucí“ otázky: „Kde je záruka, že zbraně, ovládané měšťáckou třídou a dokonce fašistickými generály, nebudou v rozhodujících okamžicích obráceny proti dělnické třídě? ... Jak může armáda, kde rozhodují fašističtí generálové, stoupenci reakčních, hitlerovskými

¹⁾ Srovnejte Sborník dokumentů: Na obranu republiky, proti fašismu a válce, Praha 1955, str. 370

²⁾ Klement Gottwald, Spisy, sv. VIII, Praha 1953, str. 294

orientovaných kruhů, a kde jsou potlačovány všechny demokratické svobody vojáků — jak může taková armáda uhájit demokratickou republiku proti fašistické reakci? Armáda pod takovým vedením je nebezpečím pro svobodu všeho pracujícího lidu; není také schopna bránit zemi proti zahraniční kontrarevoluci.³⁾

Východisko z této situace strana spatřuje v důsledné demokratizaci armády, která je nutným předpokladem skutečně účinné obrany země. Toto poučení platilo v minulosti a neztratilo nic ze své platnosti pro mnohé národy žijící v buržoazních poměrech ani dnes.

Výstavba armády nového sociálního typu, odlišující se svou světonázorovou, ideově politickou, mravní a hodnotovou orientací, ale i svým vnitřním demokratictvem od armády předmnichovské republiky, budování našeho poválečného obranného systému na koalici principů a na úrovni soudobých vědeckotechnických požadavků, je jen další logickou konsekvencí, kterou jsme z trpkých zkušeností minulosti v oblasti vojenské politiky vyvodili.

Dějinným poučením vojenskopolitického dosahu, organicky spjatým s poučením předcházejícím je i zjištění, že jen ta vláda je s to se postavít do čela rozhodné obrany národní svobody a státní nezávislosti, která je schopna překonat hranice třídního egoismu, která není kdykoli připravena obětovat národní a státní, v jistém smyslu celospolečenské zájmy, svým úzce sobeckým a parciálním třídním interesům.

Takovou vládu však naše národy v období pro náš stát kritickém, ve svém čele neměly.

Komunistická strana, poučena historickými zkušenostmi, jednoznačně prohlásila: „Svou sílu a odolnost bral český národ vždy z lidu a jeho idejí. Panské ideje energii národa vždy rozleptávaly a oslabovaly. Panské třídy národ zrazovaly, rozbíjely a od Lipan vedly k Bílé hoře. Za vše, čeho český národ dosáhl, za své znovuvzkříšení, za obnovení své státní samostatnosti vděčí lidu. Za mnoho vděčí národ dělnictvu, jeho obětavosti pro věc národní a státní samostatnosti... v lidu, jehož čelní složkou je dělnická třída, musí český národ vidět svou sílu... na bohaté vrstvy se český národ spoléhat nemůže. Kolísají, váhají, nemají pevnou páteř.“⁴⁾

Krátkozraká a krátkodechá chladná kalkulace představitelů naší buržoazie o tom, co kdo ztratí a co komu zůstane „přijde-li Hitler“, kalkulace, v níž nakonec zvítězila vidina měšce, se stala osudnou nejen pro naše národy, ale v nemalé míře i pro ty, kteří volili v alternativě zachrany republiky a zachrany měšce právě onen měšec.

„Třídní zájmy reakční buržoazie v Anglii a ve Francii to byly, které velely v Mnichově na účet Československa zachraňovat Hitlerův režim. Třídní síly reakční buržoazie v Československu to byly, které velely kapitulovat a obětovat zájmy státu, republiky a národa třídním zájmům velkoburžoazní smetánky. Máme co činit s dalekosáhlým spiknutím proti lidu, proti republice a proti demokracii.“⁵⁾

Spřízněnost duší mezi fašismem a monopolistickou vrstvou naší buržoazie se projevila více než názorně.

Můžeme se potom divit, že lid, který účtoval s fašismem, současně zúčtoval politicky a ekonomicky i s českým a slovenským monopolním kapitálem, který si tak zahrál s našimi národy a státem?

Vidina opětového získání mocenskopolitického vlivu kapitulantské buržoazie v osvobozené republice se s postupujícími rozřešením konfliktu mezi fašistickými státy a demokratickými státy stále více rozplývala. Naše národy už nedaly další šanci silám, které je přivedly k národní a státní katastrofě.

Naplnila se v praxi Gottwaldova předpověď: „... že totiž národ, prodávající tak těžké zkušenosti, nestrpí návrat dřívějších politických poměrů, byť i v zamaskované formě, zejména nestrpí, aby se na vedoucí místo, ke kormidlu státu dostaly ony sociální složky a jejich političtí představitelé, kteří v nynější národní krizi tak hanebně selhali a zradili.“⁶⁾

Poprvé v našich dějinách se lid nemusel dělit o výsledky svého revolučního snažení. Poprvé nebyl zásluhou svého komunistického politického předvoje těchto výdobytků zbaven, ač pokusy o to byly příliš četné.

Samotný fakt, že tyto pokusy skončily nezdarem, svědčí rovněž, více než výmluvně, jak důsledně lid čelil tomu, aby se historie za nějaký čas znovu neopakovala.

Náš národněosvobozený a sociální zápas vedl ke vzniku a prověřil pravdivost i dalšího dějinného poučení, že bránit svobodu a nezávislost, popřípadě ztra-

³⁾ Sborník dokumentů: Na obranu republiky proti fašismu a válce, Praha 1955, str. 142

⁴⁾ Sborník dokumentů: Na obranu republiky proti fašismu a válce, Praha 1955, str. 357

⁵⁾ Klement Gottwald: Spisy, sv. VIII, Praha 1953, str. 269.

⁶⁾ Klement Gottwald: Spisy, sv. XI, Praha 1955, str. 293.

cenou svobodu a nezávislost znovuvybojovat, mohou jen národy svobodomyšlné, které požívají všech demokratických svobod a práv, žijí v navzájem rovnoprávných vztazích a nikoli národy, které žijí v podmínkách připomínajících žalář národů.

Na tuto skutečnost velmi důrazně upozornil v předvečer Mnichova vládnoucí buržoazii Klement Gottwald, když se na ni obracel a kladl jí otázku: „Jak chceš hájit republiku, když lid rabuješ, vyssáváš z něho poslední kapku krve... jakže chceš bránit republiku, když děláš z republiky pro lid kriminál?... jakže chceš bránit republiku, jakže chceš přimět národy k tomu, aby obhajovaly republiku, když je diskriminuješ?“⁷⁾

Bylo to zbídačování všeho pracujícího lidu Československa a postupné odbourávání jeho demokratických práv, které podlamovalo síly lidu, jediné síly, která byla s to bránit demokratickou republiku proti vnitřní a zahraniční kontrarevoluci.⁸⁾

Jen zajištění všech demokratických práv tak, aby se každý cítil svobodným občanem země, kterou má hájit, může být předpokladem zajištění obranyschopnosti země.

Není žádným tajemstvím, že nacionalistická politika české buržoazie, lokální šovinismus slovenské buržoazie, iredentismus buržoazních kruhů maďarské menšiny a otevřené, nestoudné požadavky německých henleinovských živlů, rovněž velmi vážně podlamovaly obranyschopnost a integritu Československa, tím že je rozkládaly zevnitř.

Byl to nacionální útlak nečeských národů, který hnál pracující lid potlačených národů do náruče šovinismu a přispěl k rozbití předmnichovské republiky zevnitř.

Jen národnostní svoboda pracujících všech národů a národnostních menšin může být zárukou toho, že národy a národnostní menšiny, žijící v republice, ji budou hájit proti hitlerovské kontrarevoluci.⁹⁾

Připočteme-li k tomu skutečnost, že každý sebemenší náznak radikalizace mas proti rozvrtníku republiky byl v zárodku potlačován, že fašistickým bojůvkám se dostávalo větší policejní ochrany než shromážděním antifašistů a demokratů, snadno domyslíme politické a vojenské důsledky takovéto „státnické moudrosti“ české a slovenské buržoazie.

⁷⁾ Klement Gottwald: Vybrané spisy, sv. I, Praha 1954, str. 484.

⁸⁾ Srovnej Sborník dokumentů: Na obranu republiky, proti fašismu a válce, Praha 1955, str. 140.

⁹⁾ Tamtéž.

Prostí lidé všech národů a národností obývajících území naší předmnichovské republiky si zavčas uvědomili zhoubnost takové politiky a společným internacionálním úsilím v boji s fašismem dali jasné na srozuměnou, koho považují za svého třídního spojence, v kom spatřují svého protivníka, bez ohledu na to jakým jazykem hovoří.

I toto dějinné poučení našlo své ztělesnění v novém národnostním uspořádání v naší poválečné republice.

Vojenskopolitický význam podniknutých politických, ekonomických a kulturních opatření v oblasti socialistické demokratizace našeho veřejného života, spolu s uskutečňováním marxistického programu řešení národnostní otázky v rámci našeho státu, mohou plně docenit a prověřit nejenom eventuelní těžké zkoušky, jímž by mohly být naše národy v budoucnu vystaveny; i náš dnešní každodenní život jejich nezbytnost a užitečnost nejedním způsobem prokazuje.

Protifašistický odboj našeho lidu v předvečer a zvláště pak v průběhu druhé světové války prokázal i další skutečnost, kterou nemůžeme nikterak ve výčtu základních dějinných poučení pomínout.

Od prvopočátku bylo více zřejmé, že zdolat nejreakčnější sociální sílu, kterou představoval mezinárodní fašismus, není možné silami jednotlivých izolovaných vztahů národů, dokonce ani ne bez vzájemně koordinovaného politického, vojenského a ekonomického úsilí mocností protifašistické koalice.

V těchto těžkých dobách triumfoval, tak jako předtím již v dějinách nejednou, proletářský internacionalismus, mezinárodní solidarita a internacionální pomoc, které se porobeným národům v jejich ne rovném zápase dostávalo.

Díky této internacionální solidaritě a podpoře byly nuceny i vlády některých západních mocností angažovat se, často proti své vlastní vůli, v boji proti rozpínavosti fašistických států. Díky internacionalismu, který výrazně ovlivnil světové veřejné mínění, se podařilo zabránit rozpadu protifašistické koalice, která sdružovala mocnosti s protikladným sociálně ekonomickým zřízením, a stupňovat politickou, vojenskou i jinou spolupráci mocností při osvobozování fašismem zotročených národů.

Potvrdilo se, že v podmínkách univerzálního propojení celosvětových vztahů, byl třídně antagonistický rozdělený svět, nedá se dnes prakticky žádná z významnějších otázek světové politiky řešit za zády a bez spolupráce nejméně tří

a nejlivnějšího politického subjektu dnešního světa, mezinárodního revolučního dělnického hnutí vůbec, komunistického hnutí zvláště.

Závazky, které naše národy vůči mezinárodnímu revolučnímu hnutí, jmenovitě jeho solidaritě a podpoře, z tohoto období mají, se snažíme kompenzovat obdobným způsobem, stejně účinně a nezištně, jako se toho dostávalo nám v našem sociálním zápasu.

Činíme tak na základě našeho vlastního přesvědčení a historického poučení, že žádný významnější akt třídní a lidské emancipace není dnes řešitelný výlučně vlastními národními silami, ale toliko prostřednictvím proletářské internacionální spolupráce a pomoci.

V předvečer zániku naší státní samostatnosti i v průběhu našeho zápasu o její znovuzískání v letech druhé světové války, naše národy citlivě rozlišovaly, jak upřímně, bez váhání, průtahů, postranních úmyslů a nezištně nám poskytovaly pomoc a podporu druhé státy.

I při náležitém docenění podílu, kterým přispěly západní mocnosti, jmenovitě Spojené státy americké a Velká Británie, k porážce fašismu a tím i k našemu osvobození, nemůžeme pominout nezanedbatelné difference mezi přístupem zmíněných západních mocností na jedné straně a Sovětského svazu na druhé straně.

Dějiny první poloviny 20. století nejen jednou prokázaly, že je-li na pořad dne postavena otázka nového imperialistického dělení světa, stává se nanejvýše naléhavou i otázka nezávislosti malých národů a států.

„Ukázalo se znovu, že za existence kapitalismu nezávislost malých národů není nikdy zaručena, že je stále ohrožována válečnými konflikty. A ukázalo se, že Sovětský svaz je baštou proti nebezpečí válečných konfliktů a že je také jedinou velmocí, která nečachruje s nezávislostí malých národů a s existencí malých států.“¹⁰

Věrnost Sovětského svazu spojeneckým závazkům vůči Československu a jejich důsledné naplňování v průběhu války i v poválečném vývoji naší republiky, rozhodující podíl Sovětského svazu na porážce fašistické koalice i na našem osvobození nemohl zůstat bez vlivu na naši poválečnou zahraničně politickou orientaci.

V historii bezprecedentní postoj tzv. demokratických velmocí Francie a Anglie, které neváhaly ve své politice ústupku Hitlerovi obětovat státní a národní exis-

tenci svého spojence, ukázal v pravém světle, jak byla labilní a jakou vojensko-politickou hodnotu představovala zahraničně politická orientace československé buržoazie na Západ.

Dějiny nás dostatečně poučily o tom, že zajistit do budoucna naši národní a státní existenci v podmínkách třídně rozděleného světa, je nemyslitelné bez spojenectví a spolupráce se socialistickým světovým společenstvím a v jeho rámci.

To je jedno z nejvýznamnějších praktických vojenskopolitických opatření, které neodvratně vyplynulo z poučení našeho nedávného národně osvobozeneckého zápasu, opatření, které se stalo jednou ze základních hodnot naší socialistické společnosti s konstantou naší poválečné zahraničně politické orientace a spolupráce.

Žádné významnější sociálně politické hnutí dneška se neobejde bez adekvátního politického vedení, ideového, organizačního, politickotaktického a strategického.

Buržoazní politické strany v této zkoušce dospělosti, kterou jim „připravila“ historie, totálně selhaly. Jedinou vlivnou a akceschopnou politickou silou v oněch složitých a těžkých dobách byla dělnická třída vedená komunistickou stranou.

Na rozdíl od jiných evropských buržoazních států, jejichž vlády učinily vše pro obranu země při vpádu fašistických armád, česká a slovenská vládnoucí buržoazie, v rozporu s všeobecnou vůlí a odhodláním lidu bránit republiku, odmítá nabízenou vojenskou pomoc Sovětského svazu a kapituluje.

V převratných, krizových situacích před druhou světovou válkou i v průběhu války se ukázalo, že buržoazie nebyla schopna řídit osudy našich národů, že její politika byla bezperspektivní, protilidová a nebezpečná naší národní a státní svrchovanosti.

Objektivně dozrál čas, aby buržoazie uvolnila místo pro novou nastupující politickou třídu — dělnickou třídu — která, ač měla nejednu kritickou výhradu k buržoazním poměrům předmnichovské republiky, vystoupila na obranu buržoazně demokratické státnosti v nejkritičtějších dobách rozhodnější a odhodlanější než sama česká a slovenská buržoazie.

V Manifestu vydaném KSČ před volbami v květnu 1938 strana jménem dělnické třídy jednoznačně prohlašuje: „Bránice nezávislosti republiky bráníme proti barbarství hodnoty staleté kultury, které vytvořil ve svých velkých revolučních dějinách český národ a druhé národy této

¹⁰ Sborník dokumentů: Na obranu republiky proti fašismu a válce, Praha 1955, str. 137.

země, a bráníme proti násilné reakci ono dílo dějinného pokroku, jež vzešlo před dvaceti lety z povolení staleté polofeudální monarchistické despotie a jež vedlo k utvoření československého státu jako státu demokratického a republikánského.¹¹⁾

O šest let později, na sklonku druhé světové války mohla strana ústy Klementa Gottwalda plným právem konstatovat: „Zůstává historickou skutečností, že v těžké zkoušce, kterou nyní prožíváme, v boji za národní svobodu a státní nezávislost naše dělnictvo jako celek obstálo nejlépe. Když špičky, když smetánka českých a slovenských velkobořáků z řad finanční, průmyslové a agrární plutokracie zradily věc národa a státu a přešly do tábora nepřítelů, když mnozí ztratili hlavu, házeli flintu do žita a utíkali před obtížemi, tu naše dělnictvo jako celek stálo pevně a neochvějně.“¹²⁾

V těžkých podmínkách ilegality, teroru a persekuce, komunistická strana, ať již na území protektorátu, tak slovenského klerofašistického státu, byla jedinou organizovanou, akceschopnou antifašistickou politickou silou, schopnou postavit se do čela osvobozovacího zápasu a řídit jej.

Rozhodné politické vystoupení strany na obranu buržoazně demokratického zřízení, stejně tak jako organizování ozbrojeného odporu vůči okupantům doma i za hranicemi, ji přeměnilo v uznávaného politického vůdce širokých lidových vrstev našich národů.

Když potom v poválečném vývoji Československa naše národy i ústavní for-

mou, volbami do svého nejvyššího zákonodárného sboru, daly jasně na srozuměnou, že napříště vkládají své další osudy do rukou politického předvoje dělnické třídy, který čestně obstál v těžké dějinné prověrce, byl to další pádný důkaz, k jakým závěrům a politickým posunům ve vědomí našeho lidu v druhé polovině třicátých a první polovině čtyřicátých let došlo.

Stali jsme se tak svědky radikálního účtování s minulostí, přehodnocování všech do té doby uznávaných buržoazních společenskopolitických hodnot, revolučním účtováním se vším, co dovedlo naši státnost do katastrofy a naše národy na pokraj fyzického vyhlazení.

Nešlo v žádném případě o projev politické svévole, ale o objektivně dějinnou nezbytnost a prevenci před tím, aby se opět v nějaké podobě neopakovala neblahá historie oněch let.

Díky nekompromisnímu odstranění všeho negativního z našeho vnitřního veřejného a politického života jsme vytvořili takové podmínky a předpoklady zajištění naší státní svrchovanosti a národní svobody, uvnitř i navenek, jaké dějiny našich národů dosud nepoznaly.

Tyto skutečnosti, které se nám povětšinou zdají být prostou samozřejmostí a na které často v denním shonu života pozapomínáme, je třeba si znovu připomenout ve dnech, kdy hodnotíme bilanci tří desetiletí života nové poválečné republiky, neboť ztělesňují odkaz národně osvobozenického a sociálního zápasu našich národů v novověkých dějinách.

¹¹⁾ Sborník dokumentů: Na obranu republiky proti fašismu a válce, Praha 1955, str. 355.

¹²⁾ Klement Gottwald: Spisy, sv. XI, Praha 1954, str. 315.

Některé metody plnění závěrů pléna ÚV KSČ z května 1974 v oblasti bojové pohotovosti ČSLA

Vědeckotechnický rozvoj v oblasti bojové pohotovosti ČSLA je nutné realizovat v celém komplexu, což znamená plnit úkoly stanovené ve Směrnici pro uvádění ČSLA do bojové pohotovosti, v Rozkaze ministerstva národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA a ve Směrnících ministra národní obrany a náčelníka hlavní politické správy ČSLA pro politickou a ideově výchovnou práci jen výtečně a dobře při využití toho počtu lidí, techniky, materiálu a času, který je k dispozici.

Ke splnění tohoto požadavku jsou vytvořeny výhodné podmínky všestrannou integrací armád států Varšavské smlouvy. Jeho splnění vyžaduje neustálé zkvalitňování organizátorské a řídicí práce a vysokou hospodárnost na všech úsecích naší činnosti.

Charakter soudobých válek, zvláště pak globální válka vyžaduje, aby ke zmaření agrese nepřítele bylo cílevědomě a sladěně využito všech sil a prostředků armád států Varšavské smlouvy. Integrace umožňuje ozbrojeným silám jednotlivých států koncentrovat úsilí vědy a výzkumu jen na ty problémy, pro jejichž realizaci mají nejlepší podmínky a neřešit problémy, kte-

rými se zabývají ostatní armády. Tím dochází k podstatné úspoře času a investic. Vzájemná výměna zkušeností z výcviku a výchovy vojsk, zavádění jednotné organizace, výzbroje, přístrojů a zařízení urychluje realizaci vědeckotechnického pokroku a přispívá k upevnění bojové síly celé Varšavské smlouvy.

Výsledky socialistické integrace se projevují ve všech oblastech a kritériích bojové pohotovosti. Tak např. v širším pojetí bojové pohotovosti dochází k neustálému růstu palébné a úderné síly pozemních vojsk, letectva a vojsk PVOS, zvyšuje se spolehlivost protivzdušné obrany státu a celková odolnost a pevnost branného systému. V užším pojetí dochází k neustálému zkvalitňování systému uvádění vojsk do jednotlivých stupňů bojové pohotovosti.

Rozhodující úlohu při uplatňování zásad integrace plní centrální orgány ČSLA. Mohou se však na ní podílet všichni velitelé a štáby všech stupňů využíváním zkušeností z výcviku a výchovy vojsk spřátelených armád, především pak Sovětské armády. Je však třeba, abychom více využívali dostupných poznatků z rozsáhlé vojenskoteoretické a ideově politické produkce spřátelených armád.

Rychlé pronikání vědeckého a technického pokroku do všech oblastí života ČSLA, především pak do bojové pohotovosti, klade vysoké nároky na velitele a štáby všech stupňů. Musí neustále rozšiřovat své všeobecné a vojenskoodborné znalosti při osvojování si vojenského umění a zvyšování kvality **organizátorské a řídicí práce**.

Požadavek vysoké organizátorské a řídicí práce není náhodný. Vychází z usnesení XIV. sjezdu KSČ i z pléna ÚV KSČ z května 1974, které zdůraznilo, že "... nepřetržitost integračních procesů vyžaduje i nepřetržitě zdokonalování řídicích soustav ...".

Organizátorská řídicí práce a vysoká kvalifikace a připravenost nabývá v současné době na významu proto, že velitelé a štáby odpovídají za realizaci výsledků práce vědeckovýzkumné základny v armádě. Současně však, na základě svých zkušeností, musí zpětně formulovat své požadavky na vědeckovýzkumnou základnu. Vzájemná spolupráce výzkumných ústavů, velitelů a štábů vytváří podmínky pro konkrétní sepětí teorie a praxe.

Základní metodou zkvalitnění organizátorské a řídicí práce je zvýšení autority všech zpracovávaných plánů. Rozhodující podmínkou vysoké autority každého plánu je jeho cílevědomost, náročnost, realita (splnitelnost) a materiální zabezpečení.

Aby tyto podmínky mohly být splněny, měli by velitelé a štáby přistupovat k zpracování každého plánu až po důkladné analýze (zhodnotit co bylo splněno, jaké jsou nedostatky s uvedením příčin a způsobů jejich odstranění a odhalit rezervy). Při analýze by velitelé a štáby svazů měli v součinnosti s příslušnými orgány ministerstva národní obrany a výzkumnými ústavy využívat výpočetní techniku.

Po analýze by měli zpracovat zámýsl další činnosti. Zámýsl by měl stanovit hlavní článek (na co položit hlavní důraz), upřesnit časové a prostorové plnění hlavního i dalších úkolů a vyjádřit předpokládaný vliv splnění úkolů na život podřízených vojsk. Zámýsl by měl počítat též s nezbytnou časovou rezervou pro nepředvídané narušení plánu. Teprve potom by štáb měl přistoupit ke zpracování plánu.

Základním plánem, který vytváří podmínky k úspěšnému splnění úkolů na začátku války je „Plán uvádění do bojové pohotovosti“.

Zatím co všechny ostatní plány bojové a politické přípravy se v důsledku pravidelného nástupu povolanců a odchodu vojáků, kteří splnili základní službu, mění periodicky, plán uvádění do bojové po-

hotovosti má dlouhodobý charakter. To však neznamená, že je neměnný. Relativně stálý je pouze cíl, který Plán uvádění do bojové pohotovosti zabezpečuje. Obsah jednotlivých kritérií, časové lhůty a způsoby jejich plnění se však mění, neboť jsou neustále zaváděny do výzbroje nové automatické prostředky vyzkoušení, přenosu a vyhodnocování situace, zlepšují se metodiky činnosti velitelů, štábů a vojsk a je zaváděna do výzbroje výkonnější bojová technika, různé přístroje, výpočetní technika apod. V důsledku toho se zkracuje platnost jednotlivých kritérií bojové pohotovosti, neboť vědeckotechnický pokrok na ně působí mnohem bezprostředněji, než tomu bylo dříve.

★

Vědeckotechnický rozvoj musí být v ČSLA realizován při plném zabezpečení stálé bojové pohotovosti a co nejhospodárněji.

Stálá bojová pohotovost vyžaduje, aby určené síly a prostředky byly trvale připraveny k neprodlenému plnění bojových úkolů. Proto musí dodržovat svou bojovou, dopravní a speciální techniku neustále ve spolehlivém technickém stavu, tj. schopnou nejenom okamžitého výjezdu z parku, ale připravenou pro daleký přesun a k okamžitému zasazení do bojové činnosti. Řidiči (osádky) musí být připraveni rychle odstraňovat případné závady vzniklé nebo signalizované během přesunu a vedení boje. Proto, po každém použití bojové, dopravní a speciální techniky (při výcviku) musí být technika v co nejkratší době doplněna, ošetřena a opravena a v plném rozsahu připravena k plnění dalšího úkolu.

K dosažení tohoto cíle je nutné soustředit k době ošetřování všechny dostupné prostředky a kapacity, organizovat jejich směnnost, pohotovost výjezdu PHM, skladů, náročný technický dozor nad prací a techniku uvést v krátké době do plné bojové pohotovosti.

K dosažení co nejvyšší hospodárnosti při realizaci vědeckotechnického rozvoje je nutné zvyšovat produktivitu výuky a výchovy, dosahovat co největších úspor průběhu kilometrů, opotřebení techniky a spotřeby PHM, rozvíjet aktivitu a iniciativu, vynálezectví a zlepšovatelství hnutí příslušníků ČSLA.

★

Nové prostředky ozbrojeného zápasu a jejich bojové možnosti podstatně změnily způsob vedení boje a operace. Zvětši-

la se manévrovat a dynamičnost boje, dochází k rychlým a podstatným změnám situace. Zvětšil se prostor bojové činnosti, rozšířila se pásma (úseky) bojové činnosti, změnil se obsah a hloubka úkolů. Vzrostla mohutnost palby a hloubka ničení nepřítele.

Změnila se však i organizace a složení druhů vojsk. Vznikly nové druhy vojsk a rozvíjejí se všechny ostatní druhy vojsk.

Změny charakteru vedení boje (operace), vybavování útvarů a jednotek stále novou technikou vyžaduje, aby příslušníci ČSLA ovládli rychle a kvalitně svůj obor, naučili se znát možnosti všech druhů zbraní a bojové techniky a naučili se udržovat ve výtečném stavu a dovedně využívat přidělenou techniku.

Všechna tato opatření kladou vysoké nároky na racionalizaci výchovy a výcviku vojsk. Výchova a výcvik musí, kromě pěstování pohybových návyků, fyzické síly, hbitosti a zručnosti, rozvíjet technické a taktické myšlení vojáků, zvyšovat jejich individuální i kolektivní návyky, odpovědnost, kázeň, morálně politické, psychologické a bojové vlastnosti a kvality.

Zvyšování racionalizace výcviku a výchovy vojsk, při současném plnění požadavků vědeckotechnického rozvoje, je v podstatné míře závislé na **učebně výcvikové základně**, na jejíž vybudování bylo v posledních letech věnováno mnoho úsilí.

Můžeme konstatovat, že ve výstavbě učebně a výcvikové základny jsme dosáhli dobrých výsledků. Převážná část útvarů má všechna potřebná výcviková zařízení. Několikanásobně se zvýšila kapacita různých zařízení učebně výcvikové základny. Např. počet drah na tankových střelnicích se zvýšil téměř dvojnásobně. Byly vybudovány učební bloky u výcvikových útvarů Východního vojenského okruhu. Dochází k rozsáhlé přestavbě učebně a výcvikové základny škol, systematicky se rozšiřuje a modernizuje zejména výcviková základna pro polní výcvik.

Některá výcviková zařízení, jako např. trenažéry pro výcvik v řízení bojových vozidel, pro výcvik ve střelbě z tankových zbraní jsou na vysoké technické úrovni.

Vynaložené investice však vždy nepřinášejí předpokládaný efekt ve využití těchto výcvikových zařízení. Jednotlivá výcviková zařízení nejsou dosud plně využívána, nejsou řádně udržována a opravována. Tak např. průměrné využití tankových plně automatizovaných střelnic

činí jen 40–60 %, pěchotních střelnic v průměru jen 60–70 %.

Hlavní příčinou je především nízká organizovanost výcviku při využívání těchto zařízení, nepřípravenost zbraní a techniky a slabá vycvičenost vojáků v odstraňování poruch (závad) na zbraních. Další příčinou je též nízká technická úroveň a připravenost obsluh učebně výcvikové základny a v důsledku toho poruchovost výcvikových zařízení.

Zavádění nových typů zbraní a techniky do výzbroje a z toho vyplývající nároky na výcvik vyžadují věnovat dalšímu rozvoji učebně a výcvikové základny systematickou pozornost. Současně je nutné učebně výcvikovou základnu daleko intenzivněji, efektivněji a racionálněji využívat odstraňovat nedostatky v organizovanosti výcviku, připravenosti zbraní a techniky, zvyšovat znalost zbraní a techniky tak, aby vojáci dovedli samostatně, bez pomoci specialistů, odstraňovat běžné poruchy (závady) a nedocházelo ke zbytečným prostojům. Současně je nutné, aby příslušné orgány zvýšily náročnost na údržbu zařízení, aby nedocházelo ke zbytečné poruchovosti výcvikových zařízení.

Účelné využívání učebně výcvikové základny a podstatné zlepšení péče o její údržbu představují významnou a poměrně snadno mobilizovatelnou rezervu v úsilí a dosažení lepších výsledků ve výcviku a přípravě vojsk.

Náklady spojené s výcvikem vojsk na složitě bojové technice, jakož i omezené prostorové, časové i jiné možnosti a nutné ohledy na zachování životního prostředí, stále více povedou k využívání simulátorů a jiných obdobných zařízení. Mnohé z nároků na učebně výcvikovou základnu a některá výcviková zařízení bude nutné v budoucnu řešit v úzké součinnosti s ostatními armádami států Varšavské smlouvy.

Vyšší efektivnosti můžeme dosáhnout též **zlepšením metodiky bojové a politické přípravy**. Dovedným skloubením jednotlivých příprav do komplexních zaměstnání můžeme zabránit jednoúčelovému vyvádění techniky z kasáren a dosáhnout úspory projetých kilometrů, pohonných hmot, munice i tržavin a ostatních druhů materiálu.

Úspory můžeme získat též kvalitním ošetřováním bojové, dopravní a speciální techniky. Při nedbalé obsluze a nekvalitním ošetřování nadměrně vzrůstá spotřeba náhradních dílů, kterých je potom nedostatek. Proto je třeba zavádět do ošetřování, opravování techniky všechny druhy moderního řízení práce a moderní technologie, zabezpečit maximální využití pra-

covní doby kvalifikovaných pracovníků apod.

Rezervy jsou dosud i ve spotřebě PHM. Úspor můžeme dosáhnout zvýšením náročnosti kontrolní činnosti štábů. Je účelné vytvořit u útvarů komise pro prověřování spotřeby a nadspotřeby PHM, které budou pravidelně sledovat spotřebu, vyhledávat příčiny nadspotřeby a navrhnout opatření k jejich odstranění. Velitelé rot by měli dbát na denní dotankování techniků a na závěr dne vždy vyhodnotit spotřebu u každého vozidla. Všichni velitelé by měli popularizovat a odměňovat nejlepší obsluhy (řidiče) a zevšeobecňovat jejich zkušenosti.

...

Splnění požadavků bojové pohotovosti na efektivnost výchovy a výcviku vojsk, na vysokou kvalifikaci, odpovědnost, kázeň a na morální politický stav vojsk, na cílevědomé velení a řízení při současném uplatňování výsledků vědeckotechnického pokroku je závislé na rozvoji iniciativy a aktivity všech příslušníků ČSLA. Účinným prostředkem tohoto rozvoje je **socialistické soutěžení**.

Současný trend rozvoje iniciativy příslušníků ČSLA je velmi příznivý. Tak např. na výzvu strany a vlády k rozvoji socialistického soutěžení na počest 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou uzavřeli příslušníci ČSLA ve výcvikovém roce 1973—74 554 716 individuálních a kolektivních závazků. Více než 50 % těchto závazků bylo zaměřeno na zabezpečení vysoké bojové pohotovosti. Velká část závazků je dále zaměřována na vzorné plnění povinností (získat titul Vzorný voják, vzorná jednotka), k získání vyšší třídnosti, k výtečnému splnění výcvikové a učební základny atd.

Velkou aktivitu projevují i občanští pracovníci. Ve výcvikovém roce 1973—74 byl udělen 561 kolektivům titul Brigáda socialistické práce a dalších 1037 kolektivům o tento titul soutěží.

Socialistická soutěž se stala tedy u mnohých jednotek, útvarů a štábů účinnou metodou zvyšování úrovně bojové pohotovosti.

K dalšímu zkvalitňování rozvoje socialistické soutěže je nutné zlepšit organizačtorskou řídící a politickovýchovnou práci velitelů, politických pracovníků, stranicých a svazáckých organizací. Je při tom nutné vycházet ze Směrnice ministra národní obrany a náčelníka hlavní politické správy ČSLA k dalšímu rozvoji socialistického soutěžení v ČSLA po XIV. sjezdu KSČ, která stanoví:

„... základní formou socialistického soutěžení jsou krátkodobé soutěže, které je nutné usměrňovat na plnění konkrétních úkolů a potřeb každodenního výcviku, výuky a života jednotek a útvarů. Socialistické soutěžení je nedílnou součástí řízení, organizace a vedení výcviku a výchovy...”

Abyste se socialistická soutěž stala přitažlivou, musí být založena na srovnatelnosti dosahovaných výsledků (pro všechny soutěžící jednotky stejné podmínky, normy a kritéria), na pravidelném, objektivním a veřejném hodnocení výsledků, spojeném s odměňováním nejlepších. Tematika socialistické soutěže by měla být volena tak, aby rozvíjela odborné, politické a kulturní znalosti vojáků a pomáhala plnit dílčí i konečné úkoly jednotek.

Pro zdárný průběh socialistické soutěže je nutné vytvářet příznivé časové, materiální a kadrové podmínky. Neméně důležité je využití nejlepších zkušeností ze socialistické soutěže a jejich zavádění do praxe u všech podřízených jednotek.

Plnění socialistických závazků je nutné posuzovat jako projev uvědomělého vztahu velitelského sboru, vojáků v základní službě a občanských pracovníků k revolučnímu odkazu minulých generací, jako projev socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu, jako přínos ČSLA k současnému třídnímu zápasu za upevnění míru a socialismu.

XIV. sjezd KSČ i plénum ÚV KSČ z května 1974 zdůraznilo nutnost věnovat pozornost neinvestičním faktorům racionalizace plným rozvinutím **vynálezeckého a zlepšovatelského hnutí**... s energickým odstraňováním všech zábran, které jsou překážkou rychlého využívání vynálezů a zlepšovacích návrhů...

Cílem vynálezeckého a zlepšovatelského hnutí je pomáhat při řešení materiálních úkolů výstavby armády a maximálně přispívat ke zvyšování její bojové pohotovosti. Kromě toho vynálezecké a zlepšovatelské hnutí umožňuje realizaci zálib a přirozených zájmů mladých lidí o techniku a o všechno, co s ní souvisí. Současně plní důležitou úlohu, neboť pomáhá formovat socialistický vztah k práci, ke společnosti a pěstuje u vojáků hrdost na příslušnost k ČSLA.

Vynálezecké a zlepšovatelské hnutí dosahuje ve své činnosti dobrých výsledků. Tak např. v r. 1973 bylo přihlášeno 7366 a realizováno 5713 zlepšovacích návrhů. V první polovině r. 1974 bylo přihlášeno 3870 a realizováno 2861 zlepšovacích návrhů.

Realizované zlepšovací návrhy značnou měrou přispěly ke zkvalitnění bojové po-

hotovosti vojsk. Zřetelných výsledků bylo dosaženo např. ve zkvalitnění systému velení bezprostředně po vyhlášení bojového poplachu (vzorné vybavení pracovišť skupin velení u některých velitelství útvarů, svazků, místních vojenských správ), různé systémy uvědomování vojáků z povolání v bytech, zlepšení pomůcek pro činnost dozorcích orgánů, signalizace pro upřesnění činnosti řidičů v parku, zmechanizování nakládání a vykládání zásob všeho druhu atd.

Rozvoj vynálezeckého a zlepšovatelského hnutí by se měl stát základnou, která připraví půdu pro rychlejší uplatňování všech výsledků vědeckotechnického rozvoje ve vojenskosti.

K tomu je nutné, aby velitelé, političtí pracovníci, stranické a svazácké organizace plně pochopili morálně politickou a ekonomickou úlohu tohoto hnutí a plně je podporovali.

Abyste vynálezecké a zlepšovatelské hnutí bylo cílevědomé, je nutné, aby příslušné orgány ministerstva národní obrany, svazů a svazků včas zpracovaly své plány komplexní socialistické racionalizace a na základě těchto plánů stanovily konkrétní tématické úkoly, které je nutné vyřešit.

Ve větší míře než dosud je třeba využívat pro řízení a vyhodnocování výsledků vynálezeckého a zlepšovatelského hnutí moderní výpočetní techniku. Sledovat jednotlivé obory technické činnosti, počty a účelnost řešených i vyřešených úkolů a vyloučit duplicitu při řešení jednotlivých úkolů.

Důležitou metodou realizace vědeckotechnického rozvoje je technická propaganda a zájmová technická činnost, zvláště v jejím těsném spojení s praktickými problémy útvaru a jednotek. Směrnice ministra národní obrany a náčelníka hlavní politické správy o tom říká:

„... cílem zájmové technické činnosti je vytvářet a rozvíjet potřebné vlastnosti, schopnosti a dovednosti příslušníků armády, nutné ke zvládnutí nejmodernější bojové techniky a ostatních poznatků vědeckotechnické revoluce. V zájmové technic-

ké činnosti navázat na tradice Armádní soutěže technické tvořivosti a věnovat prvořadou pozornost rozvoji technických činností celospolečenského významu. Cílevědomým usměrňováním zájmu vojáků o techniku a vytvářením podmínek pro jejich všestranný rozvoj a uplatnění zabezpečit postupnou návaznost zájmové technické činnosti na zlepšovatelství a vynálezečství. Usilovat o to, aby se technické zájmy příslušníků ČSLA soustřeďovaly do oblasti vojenské techniky, s níž přicházejí bezprostředně do styku...“.

Dosavadní poznatky dokazují, že vynálezečství, zlepšovatelství a zájmová technická činnost jsou důležitým faktorem, který pomáhá realizovat vědeckotechnický pokrok, vychovávat nového socialistického člověka a tím upevňovat bojovou pohotovost ČSLA.

• • •

Základním předpokladem úspěšného splnění úkolů vědeckotechnického rozvoje v oblasti bojové pohotovosti ČSLA je důsledné uplatňování vedoucí úlohy KSČ. Proto otázky vědeckotechnického rozvoje by se měly stát součástí každodenní politické, organizátorské, kádrové a ideové výchovné práce stranických orgánů a organizací.

Stranické orgány a organizace by se měly plně podílet na řešení základních problémů organizátorské a řídicí práce, na zefektivnění výchovy a výcviku, na rozvoji aktivity, na socialistickém soutěžení, vynálezeckém a zlepšovatelském hnutí. Současně by měly ve spolupráci s veliteli a štáby vést boj proti buržoazním a revizionistickým teoriím a oportunismu ve vědě a technice. Vytvářet atmosféru neshnilosti vůči technickému konzervatismu a stagnaci. Plně politicky podporovat ty velitele a pracovníky štábu, kteří přinášejí do výcviku, ošetřování bojové techniky a ukládání materiálů tvořivá, novátorská, technická, technologická řešení pro potřeby praxe a kriticky přistupovat k těm, kteří setrvávají u navyklých, rutinérských způsobů práce.

ORGANIZACE A VEDENÍ RADIOELEKTRONICKÉHO BOJE VE VŠEVOJSKOVÉM BOJI

1. Organizace radioelektronického boje v divizi (pluku)

Cílem radioelektronického boje v divizi (pluku) je

- vyloučit možnost efektivního použití jaderných zbraní nepřítele;
- snížit efektivnost použití klasických prostředků ničení;
- zeslabit údernou sílu nepřátelských vojsk, narušit vzájemnou sladěnost v jejich činnosti a při použití palebných prostředků;
- zabezpečit činnost proti radioelektronickému průzkumu a ochranu systému řízení vlastních vojsk před rušením nepřítele.

Organizace radioelektronického boje zahrnuje plánování průzkumu, ničení a rušení radioelektronických systémů a činnost proti radioelektronickému průzkumu nepřítele, stanovení úkolů útvarům a jednotkám, které se podílejí na ničení a rušení objektů, organizaci řízení a součinnosti použitých sil a prostředků a kontrolu útvarů (jednotek) v plnění zadaných úkolů. Ochranu radioelektronických systémů řešíme při organizaci řízení vojsk a zbraní.

Plánování musí zabezpečit soulad úkolů průzkumu, ničení i rušení radioelektronických systémů a prostředků nepřítele se zámyslem boje a možnostmi použitých sil a prostředků a rovněž sladění úsilí druhů vojsk se silami a prostředky radioelektronického rušení.

Radioelektronický boj v divizi (pluku) organizuje náčelník štábu společně s náčelníky druhů vojsk a služeb na základě rozhodnutí velitele, nařízení štábu armády (divize) pro radioelektronický boj, dále na základě přidělených sil a prostředků radioelektronického boje a průzkumných údajů o radioelektronických systémech, objektech a prostředcích nepřítele.

Velitel divize (pluku) organizuje umlčování systému řízení nepřítele. Vyhodnocuje systém řízení nepřítele a určuje jeho zranitelná místa. Přijímá rozhodnutí pro použití palebných, speciálních prostředků a vojskových jednotek k narušení řízení. Určuje základní úkoly, síly a prostředky použité k narušení řízení, dobu a směry soustředění hlavního úsilí.

Při rozpracování zámyslu boje vymezuje velitel způsoby a prostředky umlčování systému řízení nepřítele. Ve svém rozhodnutí velitel pak určí důležité objekty, na které zasadit palebné a jaderné údery a při určování úkolů raketovým vojskům a podpůrnému letectvu bere v úvahu i požadavek ničení míst velení, spojovacích uzlů a skupin radioelektronických prostředků; určuje kdy, odkud, proti kterým silám nepřítele a ve kterém čase je třeba zabezpečit rádiové rušení.

Štáb divize (pluku) zpracovává veliteli nezbytné údaje pro přijetí rozhodnutí, v nich i údaje k narušení velení nepřítele; organizuje průzkum radioelektronických systémů a prostředků nepřítele a plnění všech opatření k narušení jejich provozu a k ochraně systému velení vlastních vojsk.

Před přijetím rozhodnutí velitele připravuje štáb na základě vyhodnocení radioelektronické situace návrhy k umlčení (ničení) prostředků velení nepřítele v průběhu boje. Návrhy obsahují: kdy a jaké objekty velení nepřítele budou ničit palebné prostředky; po které hranice (čáry), kdy a které spoje či prostředky budou nepřítele rušit, která terénní místa je nutné radiolokačně maskovat; na jakou dobu může být velení nepřítele narušeno.

Po přijetí rozhodnutí velitele a schválení návrhů upřesňuje štáb opatření k narušení velení a zakresluje je na mapě rozhodnutí. Zde vyznačí jen nejdůležitější objekty velení nepřítele, které budou ničit palebné prostředky, dále prostory rozmístění našich rušících prostředků a zóny rádiového spojení nepřítele.

Při posílení divize rušícími prostředky může štáb dodatečně zpracovat plán radioelektronického boje. V tomto plánu vyjádří základní úkoly přidělených rušících jednotek, prostory (čáry) jejich rozvinování, osy jejich přesunů v průběhu boje a dále radiolokačně maskované úseky.

Celkově řídí plánování radioelektronického boje náčelník štábu divize (pluku). Po přijetí rozhodnutí vydá pokyny k postupu plánování bojové činnosti; současně upřesní způsob a vedení boje s radioelektronickými systémy nepřítele a ochrany vlastních prostředků před průzkumem a rušením nepřítele.

Prímý vykonavatel a zpracovatel opatření radioelektronického boje u divize je starší důstojník operačního oddělení a u pluku zástupce náčelníka štábu.

Při organizaci boje s radioelektronickými systémy velení a navedení rozděljuje štáb divize jednotlivé objekty tohoto systému nepřítele mezi pluky 1. sledu, přičemž bere v úvahu, že část objektů ničí (ruší) síly a prostředky armády.

Plukům 1. sledu zpravidla připadá ničení objektů velení a navedení v pásmu jejich bojové činnosti do hloubky 6—8 km od čáry dotyku vojsk. V těchto pásmech pluky svými palebnými prostředky a jednotkami ničí velitelská stanoviště motorizovaných (tankových) praporů, brigád, dělostřeleckých oddílů, skupiny rušičů a radiolokační stanice průzkumu pozemních pohyblivých cílů k řízení dělostřelecké palby. Celkem počítáme, že na každý pluk 1. sledu případně ničit 4—6 objektů.

Divize může svými silami a prostředky ničit objekty velení a navedení rozmístěné v pásmu její činnosti v hloubce od 6—8 km do 20—25 km. V tomto pásmu může ničit velitelská stanoviště divize (2), brigád (2), raketových oddílů

(1—2), stanoviště navedení taktického letectva (1), spojovací uzly a skupiny rušičů nepřítele (4—5), radiolokační stanice pozemního průzkumu (1—2); dále může rušit hlavní VKV rádiové spoje protistojících vojsk nepřítele. Při uváděném rozdělení objektů v pásmu divize může ničit do 11—13 objektů velení a navedení a rušit do 20—26 hlavních VKV rádiových spojů.

Opatření k narušení systémů velení a navedení nepřítele předává štáb jako konkrétní úkoly a nařízení vojskům, silám a prostředkům přiděleným k vedení radioelektronického boje a útvarům divize, kterých se daná opatření týkají.

Vševojskovým útvarům úkoly REB určujeme bezprostředně rozhodnutím velitele a předáváme bojovými rozkazy a nařízeními (písemnými a ústními). Útvaram druhů vojsk a služeb úkoly REB dávají ústně a písemně odpovědní náčelníci.

Rušícím jednotkám stanoví úkoly rušení náčelník štábu divize nařízením. V tomto nařízení uvádí krátké závěry o nepříteli, o uskupení jeho radioelektronických prostředků, úkoly vlastních vojsk a jejich stanoviště velení, úkoly průzkumu a rušení rádiového spojení nepřítele; místa (čáry) hlavních, záložních a klamných prostorů rozmístění rušících jednotek, způsoby jejich přemísťování v průběhu boje, přehled zakázaných kmitočtů, způsob řízení a organizace součinnosti s rádiovými průzkumnými jednotkami a lhůty předávání hlášení.

V zájmu efektivního využívání sil a prostředků a k dosažení účinného rušení radioelektronických systémů v boji organizuje štáb divize úzkou součinnost všech sil a prostředků použitých k vedení radioelektronického boje.

2. Síly a prostředky motostřelecké (tankové) divize k vedení REB

K vedení radioelektronického boje má divize síly a prostředky průzkumu, palebné prostředky, vševojskové jednotky, dále podpůrné letectvo a přidělené rušičí jednotky.

Zprávy o elektronických systémech a prostředcích nepřítele získávají všechny síly a prostředky průzkumu, vševojskové průzkumné jednotky, motostřelecké a tankové jednotky, síly a prostředky vzdušného, dělostřeleckého, ženijního, rádiového a radiotechnického průzkumu.

Základní zůstává rádiový a radiotechnický průzkum. Podrobná a hluboká analýza získaných údajů o radioelektronických prostředcích nepřítele, spolu s vymezením vzájemných vazeb při jejich provozu, umožňuje rádiovému a radiotechnickému průzkumu určovat sestavu a provozní režim radioelektronických systémů nepřítele, stanovit prostory míst velení, analyzovat provoz systémů a vyhodnocovat radioelektronickou situaci.

Rádiový a radiotechnický průzkum divize vede rota rádiového a radiotechnického průzkumu divizního průzkumného praporu. Tato rota může vést rádiový průzkum do hloubky 30—40 km a radiotechnický do 60 km. Objekty průzkumu bude mít rota VKV rádiové a radioreléové spoje taktického stupně nepřítele a radiolokační stanice různého určení.

Všechny získané průzkumné údaje po prvotním opracování a vyhodnocování předává náčelníkovi průzkumu divize a staršímu důstojníkovi operačního oddělení. Je-li divize posílena jednotkami REB, tyto údaje dostávají i velitelé těchto jednotek.

Jednotky vševojskového a dělostřeleckého průzkumu plní úkoly zjišťování radioelektronických prostředků současně s plněním vlastních úkolů.

Raketové vojsko a dělostřelectvo divize se zúčastňuje ničení důležitých stanovišť a skupin radioelektronických prostředků.

Taktické rakety s klasickou tříštivou náplní a se zápalnou směsí používáme k ničení provizorně rozvinutých a slabě ukrytých míst velení divize, brigád, předsunutých stanovišť navedení letectva, spojovacích uzlů a dalších objektů velení a navedení, rozmístěných v hloubce od 8—10 do 25—35 km od čáry dotyku a dále k vyčerpání obsluh řídicích míst a ke znemožnění či ztížení provozu na zmíněných objektech.

Rakety s jadernou (speciální) náplní se používají k ničení obsluh a prostředků řízení hlavního a záložního (předsunutého) VS divize a divizního raketového oddílu nepřítele.

Dělostřelectvo divize (pluku) používáme k ničení objektů velení a navedení rozmístěných od 8—10 km od jeho palebného postavení. Jsou to velitelská stanoviště brigád, praporů a dělostřeleckých oddílů prvosledových jednotek, nejbližší uzly spojovacího systému, skupiny rušičů, radiolokační stanice průzkumu pozemních cílů a řízení palby dělostřelectva nepřítele.

Podpůrné letectvo umlčuje objekty velení a navedení umístěné hlouběji jak 6—8 km od linie fronty, slabě chráněné nebo nechráněné prostředky PVO, dále pohyblivé objekty — předsunutá stanoviště leteckých návodčích, radiolokační stanice vedení vzdušných cílů, spojovací uzly, retranslační radioreléové stanice, skupiny rušičů, zaměřovací stanoviště atd. Tyto objekty a prostředky ničí střelbou z kulometů a kanónů, raketami, tříštivotrhavými leteckými pumami a zápalnou směsí.

Motostřelecké (tankové) jednotky mohou přepadávat a ničit velitelská stanoviště raketových a dělostřeleckých oddílů, brigád a divizí 1. sledu a nejbližší uzly spojovací sítě divize. Využívají mezer mezi obrannými uzly nepřítele, pronikají do prostorů rozmístění míst velení a aktivní a nenadálou činnosti ničí objekty velení a navedení, zmocňují se a ničí radioelektronické prostředky, automobily a dokumenty. Skupiny hloubkového průzkumu při plnění obdobných úkolů vybírají samostatné radioelektronické prostředky a místa velení útvarů (jednotek) a ničí je pomocí léček a diverzní činností.

Prostředky rušení. K rušení provozu rádiových spojů nepřítele může být divize ve směru hlavního úderu armády posílena jednou rušící rotou VKV spojení, vyčleněnou z rádiového praporu REB typu „A“.

Rušící rota má ve své výzbroji šest rušičů typu R-330 A, příslušný počet VKV rádiových přijímačů s panoramatickými přístavky a další nezbytná zapisovací analyzační zařízení a analyzátoři rádiového vysílání nepřítele.

Při selektivním režimu je rušící stanice R-330 A schopna po dobu 24 hodin rušit provoz dvou rádiových sítí na vzdálenost do 25 km; při přehradném režimu se ruší provoz rádiových stanic do vzdálenosti 12—25 km v kmitočtovém spektru o šířce 1,5 MHz v libovolném úseku (části) kmitočtového rozsahu rušící stanice.

Celkově může rušící rota rušit v selektivním režimu 12 VKV rádiových spojů nebo rušit v přehradném režimu VKV rádiové spoje v kmitočtovém spektru 9 MHz v libovolné části kmitočtového pásma stanice R-330 A.

K rušení VKV rádiového spojení velení a navedení taktického letectva nepřítele může být divizi přidělena jednotka (četa, rota) rušících stanic R-834P.

V útočném boji umísťujeme rušící stanice zpravidla ve vzdálenosti 2—6 km od čáry dotyku na směru hlavního úderu vlastních vojsk a z hlediska terénu na přivrácených svazích k nepříteli; v obraně je rozmísťujeme v hloubce hlav-

ního obranného pásma ve vzdálenosti 10—20 km od předního okraje na směrech činnosti hlavního uskupení nepřítele.

Motostřelecká (tanková) divize při vedení bojové činnosti bez jaderných zbraní a při vydělení výše uvedených sil a prostředků k narušení velení a navedení je schopna s použitím podpůrného letectva a rušících jednotek umlčet 11—15 objektů nepřítele na dobu 1,5 hodiny a zaručit provoz důležitých VKV rádiových spojů nepřátelské divize. Pluk 1. sledu může svými silami a prostředky umlčet 4—6 objektů (prostředků). Při použití jaderných zbraní můžeme nepřátelský systém velení a navedení narušit na mnohem delší dobu.

3. Vedení REB ve střetném a útočném boji

Za přesunu při předpokládaném střetném boji, kdy budou nepřátelská i vlastní vojska v pohybu, budeme k velení využívat především VKV rádiové spojení. Přitom se bude nepřítele snažit využitím vzdušného radiolokačního a pozemního rádiového a radiotechnického průzkumu vyhledávat naše vojska, bránit jim v organizovaném přesunu a předcházet je v rozvinování.

Vzhledem k tomu je nutné, zvláště při dokončování přesunu, velmi pečlivě dodržovat všechna opatření rádiového a radiotechnického maskování vojsk: přesunovat vojska po osách skýtajících přírodní maskování, rádiem předávat pouze krátké signály za zastávek, přísně dodržovat režim zákazu vysílání atd. Za přesunu bude většinou radioelektronická situace nejasná, ve štábu divize bude zřejmě nedostatek údajů o radioelektronických objektech a místech velení nepřítele.

Proto je potřebné za přesunu pečlivě odposlouchávat pracující nepřátelské rádiové stanice a hned v začátku při rozvinování předvojů nebo předsunutého odřadu divize organizovat rádiový a radiotechnický průzkum a zabezpečit příjem údajů od armádního prostředku průzkumu. V zájmu tohoto úkolu se musí průzkumné a rušící jednotky přesunovat při očekávání střetného boje za plukovními předvoji nebo společně s předsunutým odřadem divize a být připraveny a okamžitému rozvinování.

Na začátku rozvinování vojsk ke střetnému boji je důležité co nejrychleji rozvinout rušiče na vybraných čarách a zahájit rušení nepřítele ještě před rozvinováním jeho vojsk do bojových sestav.

Prostory rozmístění rušících jednotek se zpravidla vybírají na terénních dominantách pod nimiž se přesunují nepřátelská vojska a které umožňují rozvinovat směrové antény, maskování a ukrytí rušících stanic.

Včasné zahájení rušení ztíží nepříteli řízení vojsk při jejich rozvinování a zvláště řízení útvarů palebných prostředků a může způsobit znemožnění palebné přípravy nepřítele. Vzhledem k tomu, že střetný boj probíhá vždy rychle a za nejasné radioelektronické situace, kdy zpravidla nebudeme znát potřebné údaje o VKV rádiových spojkách nepřítele, je vhodné organizovat tzv. širokopásmové (přehradné) rušení. Tímto způsobem docílíme narušení rádiového spojení nepřítele v širokém spektru a tím i znemožnění využívání tohoto druhu spojení v celém uskupení vojsk nepřítele. Současně s rušením vedeme intenzivní rádiový a radiotechnický průzkum. Odhalená nepřátelská místa velení divizí a útvarů pozemních vojsk, stanoviště řízení a navedení taktického letectva, rušící stanice i RLS průzkumu pozemních cílů ničíme (umlčujeme) dělostřelctvem a podpůrným letectvem.

Úspěch střetného boje do značné míry závisí na tom, jak se našim vojskům podaří ničit a rušit radioelektronické objekty a systémy zabezpečující použití palebných prostředků a tankových útvarů. Proto je potřebné tyto zjišťovat ještě na dalekých přístupech a při jejich přiblížení a rozvinování zahájit ihned na ně palbu a intenzivní rušení.

V útočném boji divize (pluku) bude hlavním cílem radioelektronického boje: narušení velení útvarů palebných prostředků, podpůrného letectva a vojsk 1. sledu bránícího se nepříteli; narušení součinnosti vojsk s palebnými prostředky a ztížení rádiového a radiotechnického průzkumu nepříteli. K dosažení tohoto cíle se musí rádiové průzkumné jednotky a rušící jednotky divize za útoku přesunout k čáře dotyku ještě před přemístěním dělostřelectva a mostostřeleckých (tankových) útvarů. Průzkumné jednotky se přesunují k čáře dotyku, ve vzdálenosti 2—4 km se rozvinují do bojových sestav a zahajují průzkum pracujících radioelektronických prostředků nepříteli. Současně organizujeme spojení s průzkumnými jednotkami vojsk, jež vedou v daném směru dosavadní činnost. Velitelé nových průzkumných jednotek od nich přebírají všechny dosud známé údaje o radioelektronických systémech, způsobech organizace velení a o zvládnutostech provozu jednotlivých nepřátelských prostředků.

Při vedení útoku divize z dotyku s nepřitelem, budou už průzkumné jednotky mít údaje na základě vlastní činnosti.

Při útoku vojsk divize bez použití jaderných zbraní zaujímá rušící jednotka své bojové postavení na směru hlavního úderu divize a soustřeďuje své úsilí na rušení rádiového spojení nepříteli na úseku průlomu. Přitom rušící stanice umísťujeme co nejbližší k čáře dotyku a na křídlech bojové sestavy útočících vojsk. Stanoviště rušičů vybíráme za vrcholky kopců, výšin a jiných přírodních úkrytů; staniční antény rozvinujeme na vrcholcích dominant.

Při útoku vojsk z vyčkávacího prostoru se rušící jednotka přesune do stanoveného prostoru předem a je připravena zahájit rušení ještě do zahájení přesunu vojsk z vyčkávacího prostoru a do zahájení palebné přípravy. V zájmu maskování vojsk v době jejich přesunu můžeme vést přehradné rušení nepřátelských rádiových průzkumných stanovišť od zahájení přesunu a se zahájením palebné přípravy a útoku vojsk — rušení rádiového spojení dělostřeleckých útvarů (jednotek), sítí navedení taktického letectva a rádiových spojů mechanizovaných (tankových) útvarů a jednotek nepříteli na úseku průlomu.

V průběhu palebné přípravy současně s rušením provozu spojovacího systému nepříteli ničíme raketovými a dělostřeleckými prostředky i podpůrným letectvem zjištěná místa velení, spojovací uzly a RLS průzkumu pozemních cílů a velení dělostřelectvu. Přitom síly a prostředky pluků 1. sledu ničí velitelská stanoviště praporů a dělostřeleckých oddílů RLS průzkumu pozemních cílů středního dosahu a síly divize a podpůrné letectvo — velitelská stanoviště divize, oddílů raket, brigád 1. sledu, stanoviště navedení letectva a důležité spojovací uzly nepříteli.

Pod ochranou palebné přípravy se budou útvary 1. sledu divize rozvíjet z pochodových do předbojových a bojových sestav a útočit na nepříteli. V tomto období je důležité neutralizovat úsilí pozemního radiolokačního průzkumu nepříteli, což můžeme dosáhnout ničením zjištěných RLS dělostřelectvem a maskováním přesunu vlastních vojsk. Radiolokační stanice ničíme ještě do přiblížení našich vojsk na jejich dosah. Jestliže se to nezdaří, pak je ničíme v průběhu palebné přípravy.

Radiolokační maskování vojska dosahují: výběrem pochodových os v radio-

lokačním stínu s využitím lesů, křovin, budov a jiných místních předmětů a použitím koutových odražečů — v místech, kde musí jít vojska přes odkryté části terénu.

Při překonávání zabezpečovacího pásma nepřítele předsunutým odřadem a útvary 1. sledu vede divize a pluky intenzivní průzkum, především rádiových spojů průzkumu, řízení minových výbušných a fugasových zátarasů, a rovněž rádiových spojů radiolokačního průzkumu se štáby. Ve této době je vhodné rušit pouze spojovací systémy jaderných minových zátarasů a minových výbušných zátarasů. Ostatní zjištěné rádiové spoje mají druhořadý význam; je třeba brát v úvahu, že nepřítel může podle činnosti a rozmístění rušící jednotky zjistit směr hlavního úderu útočící divize.

Po překonání zabezpečovacího pásma se divizní útvary přiblíží k přednímu okraji prvního pásma obrany, které se budou vojska snažit překonat zchodu. Nepřítel se přitom bude snažit zjistit směr hlavního úderu našich vojsk a zmařit útok protipřípravou. Za této situace vystupuje do popředí potřeba plné bojové schopnosti a připravenosti sil a prostředků REB k rušení VKV rádiového spojení raketových a dělostřeleckých útvarů a navedení taktického letectva. Při zachycení rádiového provozu s povely dělostřelectva je potřebné proti němu ihned zahájit intenzivní přehradné rušení. Zjištěné rádiové spoje navedení taktického letectva rušíme úzkopásmově (selektivně). Zjistí-li průzkum do zahájení útoku velitelská stanoviště a RLS dělostřeleckých útvarů, pak je ničíme na začátku palebné přípravy; zjištěná předsunutá stanoviště řízení letectva ničí podpůrné letectvo bombardováním a údery raket.

Na začátku útoku s příchodem vojsk k přednímu okraji prvního pásma obrany můžeme přehradné (šírokopásmové) rušení dočasně přerušit, aby mohli velitelé pluků řídit své podřízené velitele při organizování palebných přepadů jednotek, při boji o přední okraj a při boji o postavení praporů 1. sledu.

Po palebných přepadech na místa velení a spojovací uzly bude nepřítel přinucen přemístit řadu svých velitelských stanovišť do nových prostorů a přenést těžiště spojení z radioreléového na rádiové. Právě toto období nesmíme promeškat. Rušící jednotka musí ihned zahájit rušení rádiového spojení velení útvaru (jednotek) pozemních vojsk a dělostřelectva nepřítele s cílem nedopustit využití tohoto spojení.

Při rozvíjení útoku vojsk v hloubce nepřátelské obrany pokračuje jednotka v rušení důležitých rádiových spojů nepřítele, přičemž používá dle potřeby přehradné (šírokopásmové) i selektivní (úzkopásmové) rušení. Po dokončení průlomu prvního pásma obrany se rušící prostředky přemísťují vpřed, do prostorů výhodných k vedení rádiového průzkumu spojení vojsk druhého sledu a k případnému rušení rádiových spojů protiúderného uskupení nepřítele. Se zahájením palebné přípravy protiútok se všechny rušící prostředky znovu přeladují na rádiové spoje velení dělostřelectvu a navedení taktického letectva nepřítele.

K rozvíjení útoku bude velitel divize zasazovat 2. sled nebo zálohu. Přitom hlavní úsilí radioelektronického boje soustředí k zabezpečení skrytého přesunu těchto sil na čáru zasazení a k narušení řízení palebných prostředků protistojícího nepřítele. Zjišťujeme a ničíme RLS průzkumu pozemních cílů a rušíme především rádiové spoje, jež zabezpečují přenos průzkumných informací a rozkazů palebným prostředkům a přicházejícím zálohám nepřítele. Rušící prostředky proto rozvíjíme v blízkosti čáry zasazení 2. sledu a podle nařízení velitele divize intenzivně rušíme nepřátelské spoje.

V průběhu útoku dochází často k násilnému překonávání vodního toku. V takovém případě je vhodné včleňovat jednotky průzkumu a rušení do předsunutých odřadů nebo předvojů, aby se mohly včas rozvinout [ještě do příchodu hlavních sil k řece], organizovat průzkum a být připraveny zahájit rušení při boji o vytvoření předmostí. Přitom je potřebné rušit hlavně rádiové spoje dělostřelectva, letectva a útvarů (jednotek), které brání vodní překážku.

Divizní ženijní útvary a jednotky spolu s přepravovanými útvary organizují vhodné maskování úseků přepravy s cílem oklamat a dezinformovat vzdušný i pozemní radiolokační a tepelný průzkum nepřítele. K tomu použijeme imitační masky, vytvořené koutovými odražeči a různými maskovacími clonami; jindy pomocí koutových odražečů a rušících stanic SPO-10 (přidělených divizí) vytváříme klamná místa přepravy. Kromě toho organizují ženijní jednotky a útvary 1. sledu divize radiolokační maskování odkrytých úseků přesunu vojsk k místům přepravy.

V průběhu útoku budou vojska divize často přecházet k pronásledování, obklíčování a k ničení obklíčených vojsk nepřítele. Při pronásledování bude hlavním úkolem rušící jednotky rušení rádiového provozu zadních vojsk nepřítele a jeho hlavními silami a spojení k navedení taktického letectva na pozemní cíle. K tomuto je potřebné včleňovat rušící jednotku do pronásledujících útvarů 1. sledu divize. Rušit je vhodné za jízdy a nebo z místa, přemísťováním stanic po etapách od jedné terénní dominanty k druhé.

Při obklíčení nepřítele je především potřebné ničit místa velení a rušit spoje uvnitř obklíčeného uskupení a jeho spojení s nadřazeným štábem. K tomu je nezbytné po dokončení obklíčení pokračovat v rušení rádiového spojení obklíčených vojsk; u vojsk, vyváděných z hloubky k prorážení kruhu obklíčení budeme rušit jak jejich spojení, tak i spojení od nich s obklíčenými vojsky. Jestliže se obklíčená vojska budou snažit sama probít z kruhu obklíčení, pak je potřebné rozmístit rušiče na bocích úseku prorážení a rušit rádiové spoje velení dělostřelectvu, podpůrnému letectvu a u prorážejících vojsk.

Při ničení obklíčených vojsk nepřítele se rušící prostředky soustřeďují na směr hlavního úderu našich vojsk. Rušení rádiového spojení obklíčených vojsk je vhodné zahájit na začátku palebné přípravy. Přitom věnujeme zvláštní pozornost rušení spoju tankových a dělostřeleckých útvarů a jednotek nepřítele.

4. Vedení REB v obraně

Základním cílem radioelektronického boje v obraně je dezorganizace velení raketovým a dělostřeleckým útvarům (jednotkám), podpůrnému letectvu a vojskům prvního sledu nepřítele na směr jeho hlavního úderu a ztížit nepříteli radioelektronický průzkum při zjišťování sestavy našich vojsk, obranných objektů a bojové techniky.

Při ničení nepřítele na dalekých přístupech k obrannému pásmu je prvořadým úkolem rádiového a radiotechnického průzkumu všemi prostředky divize zjistit bojovou sestavu nepřítele, směr jeho hlavního úderu, existenci a rozmístění prostředků jaderného napadení, tanků a dělostřelectva, prostory velitelských stanovišť a další důležité radioelektronické objekty; zjišťujeme rovněž způsoby organizace rádiového spojení a rozvinování radiolokačních stanic nepřítele. K úspěšnému plnění těchto úkolů se divizní prostředky rádiové a radiotechnického průzkumu a průzkumné prostředky přidělené rušící roty rozvíjejí v zabezpečovacím pásmu a vedou nepřetržitý průzkum.

Při přibližování k zabezpečovacímu pásmu se bude nepřítel snažit pomocí vzdušného průzkumu letouny s RLS bočního vyzařování a pozemním rádiovým a radiotechnickým průzkumem odhalit obranný systém našich vojsk, určit rozmístění prostředků jaderného napadení, tankových útvarů a míst velení, zjistit systém rádiového a radioreléového spojení našich vojsk. Proto musíme vojska a všechny důležité vojenské objekty a místa velení pečlivě maskovat před vzdušným radiolokačním průzkumem a rádiový a radioreléový provoz zkrátit na minimum.

Po přiblížení nepřitele k zabezpečovacímu pásmu se na základě rozkazu velitele divize prostředky rušící roty společně s ochrannými jednotkami a s dělostřeleckým útvarem (jednotkou), vyčleněnými k vedení boje s nepřitelem na dalekých přístupech k obraně, přemísťují vpřed a zaujmají bojová postavení v zabezpečovacím pásmu nebo v prostoru bojového zajištění. V závislosti na zjištění rádiového spojení, kterým se předávají průzkumové informace a údaje k řízení přibližujících se vojsk, ruší se tyto úzkopásmovými poruchami (selektivním rušením); současně se ruší rádiový provoz navedení letectva.

V dalším rušící prostředky, v závislosti na postupném odchodu jednotek a útvarů bránících zabezpečovací pásmo, ruší provoz nepřitele z krátkých zastávek a za pohybu. Přemísťují se do bojových prostorů pluků 1. sledu divize, kde zaujmají svá základní postavení s úkolem zahájit rušení při protipřípravě divize a útoku hlavních sil nepřitele. Přitom se stanice k rušení rádiového spojení útvarů pozemních vojsk umísťují jak před úsekem, tak i na bocích pravděpodobného směru hlavního úderu nepřitele a stanice k rušení rádiového spojení navádění taktického letectva v hloubce obrany.

Se zahájením protipřípravy organizují všechny divizní prostředky rádiového a radiotechnického průzkumu intenzivní průzkum provozu rádiových, radioreléových a radiolokačních stanic nepřitele, především těch, jež zabezpečují velení raketovým útvarům, dělostřelectvu a taktickému letectvu, dále zjišťují místa velení a navedení letectva. Všechna zjištěná místa velení brigád, raketových a dělostřeleckých oddílů, i RLS velení dělostřelectvu okamžitě ničíme palbou divizního dělostřelectva. Divizní velitelská stanoviště nepřitele ničíme raketaми s jadernou (speciální) náplní nebo letectvem; zjištěné rádiové spoje rušíme jen do zahájení protipřípravy, aby v jejím průběhu nebyl rušen provoz našich vojsk. Rušení můžeme obnovit ke konci této protipřípravy, abychom ztížili nepříteli odvetný palební úder.

V průběhu odražení nepřátelského útoku úsilí rušících sil a prostředků soustředíme na rušení rádiových spojů tankových, motorizovaných a dělostřeleckých útvarů (jednotek) prvního sledu hlavního uskupení nepřitele, velení a navedení jeho taktického letectva. Jestliže nepřítel útočí s použitím jaderných zbraní, pak přednostně rušíme rádiové spoje velení prostředků jaderného napadení.

Současně brání se vojska přijímají opatření k ochraně důležitých vojenských objektů — mezi nimi i míst velení — před vzdušným a pozemním radiolokačním průzkumem a rádiových spojů před rušením. V důsledku toho, že bude při přechodu do útoku u nepřitele základním prostředkem velení vojskům rádiové spojení, stane se v tomto období hromadné VKV rušení důležitým prostředkem oslabení síly jeho úderu. Proto je budeme rušit všemi stanicemi, které budou toho času u divize. Při tom je výhodné použít přehradné (širokopásmové) rušení.

V průběhu rozvíjení útoku se bude nepřítel snažit zasazením do boje svých

druhých sledů a záloh zvyšovat svou údernou sílu a probít se tak naší obranou do hloubky. Zde bude důležité systematické rušení rádiových spojů velení dělostřelectvu a letectvu, narušení spojení s útvary a v útvarech, zasazovaných k rozvíjení útoku.

Bránící se vojska budou všemi silami držet zaujaté čáry a silnými palebnými údery a protiúderem se budou snažit zničit vklíněná vojska nepřítele a udržet postavení.

Mezi nejdůležitější nepřátelské objekty, které musíme co nejspolehlivěji ničit palebnými údery, patří velitelská stanoviště divízi, brigád, raketových a dělostřeleckých oddílů a stanoviště velení a navedení letectva.

V období přípravy a vedení protizteče má velký význam maskování přesunu druhého sledu na čáru zasazení a vyvádění dělostřelectva do palebných postavení před radiolokačním průzkumem nepřítele. K splnění tohoto cíle ještě před zahájením přesunu vojsk pečlivě vybíráme pochodové osy v radiolokačním stínu a úseky mimo něj maskujeme. Zvláště pečlivě maskujeme mosty, paseky, křižovatky silnic a čáry rozvinování vojsk.

Se zahájením protiútoků divize rušící prostředky soustředíme na rušení rádiových spojů vojsk nepřítele, na které vedeme protizteč, na jejich dělostřelectvo a tanky. Přitom se rušící prostředky snaží do zahájení protizteče přemístit na křídla (boky) vojsk, aby zamezily rušení rádiového spojení vlastních vojsk. Jestliže to není možné, pak se rušiče umísťují v předsunutých prostorech a směřují své antény k nepříтели. Zahájení rušení bude časově shodné s údery taktických raket, letectva a dělostřelectva na vojska, místa velení a další radioelektronické objekty nepřítele a se zahájením protizteče vojsk. Jindy může být výhodné rušit pouze v začátku protizteče a to pouze dělostřelectvo, tankové jednotky a letectvo s tím, aby nebylo rušené rádiové spojení vlastních vojsk.

Abychom dosáhli nepřetržitosti efektivního rušení v průběhu protizteče a při udržení obrany, využíváme rušící prostředky po sledech: část rozvinutých rušících stanic ruší na jedné čáře, a část rušičů je v pohotovosti a přesunuje se za vojsky vpřed k rušení z druhé čáry. Přitom, jestliže dojde k obklíčení vklíněného uskupení nepřítele, pak mohou vpředu rozmístěné prostředky rušit rádiové spojení před frontou a rušiče umístěné v první čáře — rádiové spojení obklíčených vojsk.

Podaří-li se nepříтели obklíčit uskupení vojsk divize, potom jak obklíčené síly a prostředky REB, tak i prostředky mimo obklíčení organizují rušení rádiových spojů velení raketovým útvarům, letectvu, dělostřelectvu a skupin nepřítele, které se snaží o proražení obrany našich obklíčených vojsk. Přitom rušící prostředky rozmísťujeme tak, aby mohly bez přemístění rušit nepřítele jak při jeho palebné přípravě, tak i při útoku jeho vojsk v libovolném směru.

Při přípravě a vedení boje k probití se z obklíčení všechny rušící prostředky se skrytě přemísťují k úseku probíjení a jsou v pohotovosti rušit provoz rádiových spojů nepřítele bránícího zmíněný úsek. Čas zahájení rušení stanoví velitel divize (pluku) v závislosti na situaci. Většinou bude totožný se zahájením palebné přípravy vojsk.

5. Zvláštnosti REB při činnosti vojsk v horách

Organizace a vedení radioelektronického boje při činnosti vojsk v horách jsou v zásadě shodné s činností v běžných podmínkách. Přesto však je nutné brát v úvahu některé konkrétní zvláštnosti, např. terénní podmínky, rozdílné

způsoby vedení bojové činnosti vojsk, rozdílů v šíření elektromagnetických vln a používání radioelektronických prostředků a podmínky práce obsluh těchto prostředků.

Při vedení bojové činnosti v horách soustředíme úsilí REB na směrech, dostupných (vhodných) pro činnost hlavního uskupení vojsk. Při činnosti vojsk na izolovaných směrech síly a prostředky REB přidělené divizi používáme decentralizovaně, na jednotlivých směrech činnosti vojsk.

Nutnost rozmístění — připoutání míst velení a radioelektronických prostředků nepřítele k cestám, úžlabinám, horským průsmykům a tunelům skýtá výhodné podmínky pro soustředění základního úsilí rušících prostředků do těchto prostorů; z tohoto hlediska jsou zvláště vhodné úžlabiny a soutěsky. V nich se rušící elektromagnetická energie několikanásobně odráží od skalních stěn a tím se zvyšuje její účinnost. Všechny přírodní překážky — kopce a lesní masívy — mají na šíření elektromagnetické energie velký stínící vliv. Hornatý zalesněný terén např. silně pohlcuje elektromagnetickou energii velmi krátkých vln.

Poměrně malé šířky soutěsek ztěžují vytvoření potřebné základny zaměřovacích prostředků rádiového a radiotechnického průzkumu a snižují jejich možnosti při určování prostorů radioelektronických objektů a prostředků nepřítele. Z těchto důvodů se základní úkoly ve vyhledávání těchto objektů přenášejí na vzdušný průzkum.

K boji s radioelektronickými objekty nepřítele široce využíváme dělostřelectvo a letectvo.

Prostředky k rušení rádiového spojení rozmísťujeme na kopcích a velitelských pozorovatelnách, na přivrácené straně k nepříteli. To zabezpečuje v pásu VKV spojení značně větší dosah rušičů, než v rovinném terénu.

POUŽITÍ DRUHÉHO SLEDU ARMÁDY V ÚTOČNÉ OPERACI

V rámci operační sestavy armády náleží významné místo druhému sledu. Některé názory na jeho použití objasním v tomto článku.

Síla a složení druhého sledu armády jsou závislé na počtu divizí v operační sestavě, zámyslu operace a na konkrétní bojové situaci. Tvoří-li operační sestavu armády 4–5 divizí, pak druhý sled bývá složen z jedné a nebo dvou motostřeleckých (tankových), nebo jedné motostřelecké a jedné tankové divize.

V době Velké vlastenecké války např. v Bělgorodsko-charkovské operaci v červenci r. 1943 byla operační sestava 1. tankové armády složena ze tří sborů (6. a 31. tankový a 3. mechanizovaný). Druhý sled tvořil 31. tankový sbor. V téže operaci v srpnu 1943 např. 53. armáda při průlomu nepřátelské obrany měla v prvním sledu tři a naopak ve druhém sledu čtyři divize. Bylo to dáno 7 km šířkou průlomu, která se rovnala i šířce útočného pásma armády a hloubkou nepřátelské obrany, která dosahovala 85–90 km.

Při cvičení „ŠTÍT-72“ měla pravokřídlná armáda, zasazená na směr hlavního úderu frontu z celkového počtu pěti divizí při zahájení operace ve druhém sledu dvě a v jejím průběhu jednu divizi. Levokřídlná armáda — z celkového počtu čtyř divizí při zahájení i v průběhu operace po jedné divizi. Obdobná situace byla i při cvičení „NEUTRON-73“.

Hlavním úkolem druhého sledu armády je **zabezpečit narůstání úsilí vojsk** na rozhodujícím směru útočné operace s udržením vysokého tempa útoku.

Jako celek a nebo část jeho sil používáme k ničení uskupení nepřítele, které zůstává na bocích nebo v týlu vojsk prvního sledu. V případě použití jaderných zbraní nepřítelem může vyměnit svazky prvního sledu, které utrpěly velké ztráty a nejsou bojeschopné. Kromě toho můžeme jej použít k vytvoření hustoty při průlomu nepřátelské obrany, k odrážení protiúderu nepřítele v součinnosti z prvosledovými svazky, k ničení vysazených nepřátelských vzdušných výsadek, při upevňování ovládnutých prostorů i k ničení obklíčených uskupení.

Druhý sled armády zasazujeme podle zámyslu velitele a zasazení budou ovlivňovat mnohé faktory: situace nepřítele, bojeschopnost prvosledových divizí, šířka a hloubka útočného pásma a operační sestava armády, tempo operace, časové plnění stanovených úkolů, ale i terén, povětrnostní vlivy apod.

Při plánování útočné operace armády divizi druhého sledu stanovíme prostor rozmístění, pásmo (osy) přesunu a předpokládané čáry zasazení do boje, dobu a úkoly při zasazení.

V průběhu operace podle konkrétní situace úkoly upřesňujeme nebo i měníme.

Před zasazením úkol upřesňujeme, přičemž udáváme ráz činnosti nepřítele, čáru zasazení do boje s udáním doby pohotovosti, bližší úkol a směr dalšího útoku, posilové prostředky, způsob součinnosti s útvary prvního sledu, se sousedy a zabezpečení prostředky velitele armády.

V průběhu útočné operace armády je druhý sled armády v rámci operační sestavy v prostoru rozmístění ve vzdálenosti 40–60 km i více za divizemi prvního sledu, rozptýleně po plucích s využitím dvou nebo tří os, v proudech, minimálně na ploše 300–400 km². Rozmístění má být v prostoru, který je mimo předpokládaný směr úderu nepřítele i přírodních dominant a není v blízkosti rozmístění raketových vojsk. Prostor má zabezpečovat přirozené maskování, ochranu proti zbraním hromadného ničení, rozptýlení vojsk a možnost jejich okamžitého zasazení. Není nutné, aby byl na směr předpokládaného použití.

Z prostoru rozmístění se divize přesune podle rozhodnutí velitele armády na čáru zasazení.

Organizace a přesun je jedním z rozhodujících opatření velitelů, štábu armády i divize k zabezpečení úspěšného zasazení. K tomu je třeba zabezpečit vyvedení z prostoru rozmístění do stanovené pochodové sestavy, přesun, přechod z pochodové do předbojové sestavy při zasazení i komplexní zabezpečení bojové činnosti s důrazem na PVO, přísné utajení a maskování.

Při cvičení „ŠTÍT-72“ i „NEUTRON-73“ byla délka přesunu divize druhého sledu na čáru zasazení v rozmezí 60–150 km. Většina divizí byla přesunována přímo směrem k frontě, jen ve dvou případech šlo o přesun rokádním způsobem. Bez ohledu na délku přesunu byly zasazovány do boje přímo „z chodu“, hlavně v raních hodinách. Pro prvosledové pluky byla vždy vyčleněna jedna pochodová osa.

Druhý sled armády můžeme zasazovat podle zámyslu velitele a vývoje situace na frontě v plánovaném a nebo v neplánovaném prostoru a čase, buď v mezeře nebo z boku (pravého nebo levého) některé prvosledové divize, ve výjimečných případech i jejich částečným překročením. Musíme dbát, aby nedošlo k hromadění vojsk. Pokud k němu dojde (např. při průlomu obrany nepřítele), mělo by to být na nevyhnutelně krátkou dobu. Použití bude úspěšné jen tehdy, bude-li všestranně zabezpečeno aktivní činností prvosledových divizí. Příslušné úkoly k zabezpečení tohoto úkolu stanovíme v bojových rozkazech (nařízeních) a podrobně upřesníme při organizaci součinnosti.

Půjde především:

— o vedení přímé a nepřímé palby dělostřelectva i ostatních palebných prostředků k umlčení nepřátelských odporů;

— o využití úderů ovr a arb;

— o použití protitankových prostředků (včetně útočných záloh a POZ divizí prvního sledu a armády);

— o upřesnění konkrétní bojové činnosti těch jednotek, které jsou předpokládány (dělostřelectvo, jednotky PVO apod.).

Zasazování druhého sledu je vážným opatřením v realizaci zámyslu velitele, protože zabezpečuje další úspěšné vedení armádní útočné operace. Proto musí kromě jiného probíhat utajeně, s překvapením a jednoduchým manévrem.

Důsledky nevhodného zasazení mohou mít vliv jak na bojeschopnost zasazovaných vojsk, tak i na celou operační sestavu a další vedení operace. Dokladem toho nám může být jeden příklad ze syrsko-izraelského konfliktu. Nedostatečné zabezpečení zasazované druhosledové tankové brigády mělo za následek její předčasně úplné zničení. A tak daný úkol, zabezpečit rozvíjení operace a zvrát na bojišti, nesplnila.

Bojová činnost při zasazení může mít charakter:

1. útoku z chodu nebo
2. střetného boje.

Útok z chodu bude mít tehdy, přejdou-li vojska nepřítele částí sil a nebo zcela do obrany a nemají mobilní zálohy.

Charakter střetného boje bude mít tehdy, dojde-li k rychlému přiblížení zasazovaných druhých sledů nepřítele i vlastních vojsk v jednom prostoru k jejich rozvinutí především z chodu a na široké frontě a uplatněním volnosti manévru a budou-li v sestavě vojsk značné mezery i odkryté boky. Tuto situaci může ovlivnit také terén. K zabezpečení zasazení hlavních sil divize a k úderu do boku a týlu útočících vojsk nepřítele je výhodné vyslat zesílený motostřelecký nebo tankový pluk jako předsunutý odřad divize.

V podmínkách soudobé operace a zvláště při použití jaderných zbraní ve prospěch zasazované druhosledové divize mohou jednotky působit z čáry zasazení i v předbojových sestavách a bude záležet na konkrétní situaci a síle nepřítele, zda to bude v praporech, rotních a nebo četových proudech.

Zasazení druhého sledu armády je velice složité, s vysokými požadavky na prognostickou činnost, organizační a

řídící práci velitele, štábu armády i zasazované divize.

V soustavě míst velení chci připomenout významné místo PVS divize, protože na něm bude většinou velitel divize přijímat konečné rozhodnutí podle konkrétní situace vojsk na bojišti, řídit zasazování předem určeného odřadu i hlavních sil do boje.

Proto je vhodné k zabezpečení činnosti PVS:

— při přesunu je zařadit za hlavní síly PO divize nebo do hlavních sil prvosledových pluků s cílem jeho včasného rozmístění;

— volit pro ně výhodné místo v terénu, které ženijně upravit a zabezpečit dokonale utajení.

PVS se rozvíjí na úrovni velitelských stanovišť prvosledových pluků tzn. 2–4 km od předního okraje, nejpravděpodobněji na směru, kde povede zasazovaná divize hlavní úder.

K práci štábu druhosledové divize

a) v období plánování řeší úkoly na větší hloubku než štáby prvosledových divízi a ve větším rozsahu, protože bojovou činnost plánuje v několika variantách s předpokladem zasazení v hloubce nepřátelské obrany v průběhu útočné operace armády tzn. po předchozím přesunu.

Musí znát úkoly prvosledových divízi a sousedů, situaci nepřítelů se zvláštním zřetelem na použití druhých sledů a být připraven řešit i úkoly, které souvisí s případnou likvidací nepřátelských výsadek v týlu armády.

b) v průběhu operace sleduje situaci prvosledových jednotek sousedů, nepřítelů, zvláště jeho druhých sledů, vyhodnocuje radiální a chemickou situaci v případě použití jaderných nebo chemických zbraní a situaci v týlu operační sestavy armády spolupracuje s jednotkami teritoria. Udržuje bojeschopnost vojsk k okamžitému zasazení. Organizuje a kontroluje zabezpečení bojové činnosti v prostoru rozmístění divize s důrazem na maskování. Rekognoskuje nový prostor rozmístění, osy přesunu k jeho zaujetí a nebo osy přesunu na čáru zasazení.

c) před zasazením vyše průzkumné orgány tak, aby při zasazení divize byly skupiny hloubkového průzkumu a průzkumné skupiny schopny podávat zprávy

K práci štábu armády při zabezpečení zasazení druhého sledu

Hlavním obsahem práce štábu armády bude zajistit organizované vyvedení z prostoru rozmístění, přesun i zasazení druhosledové divize. Z toho vyplývají kromě jiného i opatření spojená se zabezpečením pořádkové služby od výchozí čáry (VM) pro přesun až rozchodiště do praporek proudů, zabezpečením PVO při přesunu a rozvinutím divize na čáře zasazení včetně utajení, vedením jaderných úderů i palby klasických zbraní k umlčení odporů nepřítelů na předním okraji, v prostoru zasazení druhého sledu, ale i v hloubce jeho sestavy a dokonale sladění činnosti prvosledových divízi a zvláště těch jednotek, které svou činností bezprostředně zabezpečují přechod druhosledové divize do prvního sledu armády.

Po zasazení druhého sledu vytváříme nový druhý sled nebo vševojskovou zálohu.

a vést průzkum z hloubky nejméně 30 km (na čáře zasazení budou vést průzkum prvosledové prapory). V dalším vede rekognoskaci a organizuje součinnost s veliteli prvosledových pluků a posilových prostředků, organizuje přesun i bojovou činnost předem určeného odřadu divize, ovr, dělostřelectva i ostatních palebných prostředků (PVO, PTZ a POZ) i zasazení hlavních sil divize.

V zabezpečení bojové činnosti zvláštní význam náleží utajení prostoru rozmístění, přesunu i předpokládanému zámyslu použití. Musíme vytvořit takovou situaci, aby se nepodařilo nepřátelskému průzkumu zjistit jakékoliv údaje a naopak, aby jeho průzkumné prostředky desorientovala.

Jedním z důležitých i složitých opatření bude včasné zasazení jednotek průzkumu tzn. průzkumných skupin a skupin hloubkového průzkumu. Tento úkol musí zabezpečit v plném rozsahu štáb armády.

Závěrem chci zdůraznit, že v operační sestavě armády přísluší významné místo druhému sledu. Je to dáno úkoly, které může v útočné operaci plnit. Hlavní a nejdůležitější je zabezpečit narůstání úsilí na rozhodujícím směru. K realizaci tohoto úkolu musí směřovat hlavní opatření štábu armády i druhosledové divize.

BOJ S PROTITANKOVÝMI VRTULNÍKY NEPŘÍTELE

V oblasti boje s tanky se v západních vojenských kruzích prosazují názory na přechod k používání protitankových prostředků, které nesou vrtulníky vojenského letectva. Je to výsledek hledání nových, efektivnějších prostředků protitankové obrany a zejména důsledek zobecňování zkušeností z ozbrojených konfliktů ve Vietnamu a na Středním východě.

Protitankové prostředky na vrtulnících se v boji s tanky uvažují zejména v poslední době, kdy dochází jednak k technickému zdokonalování vlastních vrtulníků i způsobů jejich bojového použití, jednak k zavádění do výzbroje stále dokonalejších protitankových řízených střel (dále jen PTRS). Mluví se o tzv. druhé, případně třetí generaci PTRS.

U vrtulníků se kladně hodnotí jejich pohyblivost a rychlost manévru na ohrožené směry, schopnost využívat reliéfu terénu pro nepozorované přiblížení k objektu úderu, naprostá převaha v pozorování při porovnání s osádkou tanku, volnost přenášení směrů útoků (ztečí) podle vývoje situace, vlivu terénu apod. Technická úroveň, zejména únosnost vrtulníků, umožňuje při zachování dostatečné rychlosti a vybavení další doplňující výzbrojí zabezpečit i pancéřovou ochranu proti účinkům palby ručních zbraní.

Vrtulníky jako nosiči moderních PTRS velkého dosahu mohou zahajovat boj s tanky protivníka na vzdálenostech bezpečných před účinky protiletadlových prostředků tanků. Třetí generace PTRS nevyžaduje dokonce, aby vrtulník sledoval střelbu po celou dobu jejího letu na cíl, čímž se zkracuje doba možného napadení vrtulníku odvetnou palbou na minimum, tj. na několik desítek vteřin. To jsou hlavní argumenty, kterými západní vojenští odborníci podporují své návrhy na vytváření protitankových vrtulníkových jednotek a to i na vyšších stupních velení (armádní sbor), kde dosud protitankové jednotky organizačně začleňovány nebyly.

V článku chceme na základě rozboru znalostí o protitankových vrtulníkových jednotkách vyvodit závěry o možném využití pozemního dělostřelectva k ničení vrtulníkových jednotek ve vzduchu.

1. Hlavní poznatky o bojové technice, taktice a organizačním začlenění protitankových vrtulníkových prostředků

Zahraniční tisk publikuje celou řadu informací o bojové technice, taktice a organizačním začlenění protitankových vrtulníkových prostředků armád NATO, zejména USA a NSR. Jejich hodnota je různá. Kromě teoretických statí se objevují též informace o výsledcích zkoušek a ověřování některých závěrů v praxi a to zejména s cílem zjistit objektivně i efektivnost použití vrtulníků PTRS při boji s tanky.

Při zkouškách se využívá metod modelování souboje vrtulníků s PTRS s tanky a prostředky protivzdušné obrany v sestavách tanků. Palba je imitována laserovými paprsky se zpožděním o odpovídající dobu letu střely v cíli. Podle údajů uveřejňovaných v tisku, byl poměr „ztrát“ u bojujících prostředků výrazně ve prospěch vrtulníků (v uváděném případě 12:1 — při ztrátě 14 vrtulníků bylo „zničeno“ 167 tanků a 29 protiletadlových kanónů).

Nelze se proto divit, že velení Bundeswehru se v oblasti protitankové obrany stále více zaměřuje na bojové vrtulníky, které považuje za prostředek nejlépe přizpůsobený podmínkám Středoevropského válčiště pro boj s tankovými uskupeními i jednotlivými tanky a k řešení dalších palebných úkolů ve prospěch pozemních vojsk i při palebné podpoře aeromobilních jednotek.

Hlavní požadavky na bojovou techniku

V současné době se mezi zahraničními odborníky považuje za nejvhodnější pro boj s tanky tzv. bojový vrtulník, vyzbrojený 6—8 kusy PTRS jako základním palebným prostředkem, dále kanónem ráže 20—30 mm se spráženým kulometem (výstřel 90°), případně i protiletadlovými raketami.

K dalším požadavkům na tento vrtulník patří malé rozměry, hmotnost do 2,5 t, výdrž ve vzduchu 2—3 hodiny, rychlost letu 250—300 km/h, dolet nejméně 500 km, malá vibrace, nízká hladina vzduchu, spolehlivá pancéřová ochrana důležitých agregátů a osádky, stabilizace zaměřovacích zařízení pro palubní výzbroj. Náklady na takový vrtulník včetně výzbroje, náhradních dílů a elektroniky se předpokládají při výrobě 250 ks 3,3 mil. DM, při 500 ks 3 mil. DM za jeden kus.

Pokud jde o PTRS, uznává se v současné době za nejefektivnější typ TOW s účinným dostřelem 3 km. Perspektivně se v Bundeswehru počítá s jejím nahrazením typem HOT (účinný dostřel 4 km). Tím se má vrtulník dostat mimo dosah prostředků protivzdušné obrany tanků. Nový poloautomatický systém navádění PTRS druhé generace, u kterého není nutné sledovat let střely, ale pouze udržovat cíl ve středu nitkového kříže zaměřovače, je velmi přesný. U systému HOT se uvádí pravděpodobnost zásahu nepohyblivého cíle o rozměrech 2,3×2,3 m, nebo pohyblivého se cíle 2,3×4,6 m na vzdálenost 75—500 m 80%, na vzdálenost 500—4 000 m až 100%.

Některé zásady použití vrtulníků pro boj s tanky

Hlavní zásady použití vrtulníků pro ničení tanků vycházejí ze zaváděného amerického předpisu pro bojovou činnost vrtulníků. K těmto zásadám patří ze-

jména zteč v nejnižších možných výškách letu (90 m a níže), napadení cíle na maximální účinný dostřel použitého palebného prostředku, využití skrytu, který poskytuje reliéf terénu, až do okamžiku úderu a ihned po něm, útok v co největších skupinách.

Uváděné zásady v sobě skrývají zejména zkušenosti z bojů ve Vietnamu. Berou však v úvahu i podmínky evropského válčiště, kde protivzdušná obrana bude odlišná. Zdá se, že tento problém, tj. aplikace zkušeností z bojů v podmínkách nekomplexní protivzdušné obrany zůstává i nadále zdrojem hlavních rozporů v názorech, z nichž extrémní obsahují zamítnutí výstavby takových jednotek vůbec. Zdůvodňují tento názor předpokládanou vysokou účinností protivzdušné ochrany na Středoevropském válčišti a již dnes vysokými ztrátami (až 75 % nasazených vrtulníků). K tomu je třeba poznamenat, že podle údajů zahraničního tisku bylo ve Vietnamu pouze 45 % ztrát způsobeno sestřelením, zbytek selháním techniky nebo osádek.

Za hlavní úkol vrtulníků v boji s tanky považují nikoli ničení jednotlivých cílů, ale zejména boj s čelními sledy tankových uskupení, jejich rozbití a zastavení jejich dalšího postupu. Předpokládají, že se vrtulníky budou muset vyrovnat v první řadě se silnou a dobře organizovanou protivzdušnou ochranou takových uskupení a vzhledem k tomu volit i vhodnou taktiku.

Kromě toho považují zahraniční specialisté za účelné využívat vrtulníků vyzbrojených PTRS dočasně k zesílení protitankové obrany v boji o vodní překážky, k zajištění boků při rozvíjení útoku vlastních vojsk do hloubky obrany protivníka, k ničení tankových jednotek protivníka, vyčleněných ke krytí odcházejících vojsk a k udržení stálého dotyku při pronásledování protivníka.

V zásadě mají mít vrtulníky při zteči tyto základní fáze činnosti:

- přiblížení na čáru zasazení s využitím skrytu, který poskytuje reliéf terénu tak, aby dosáhl překvapení;
- rychlé vyhledání objektu úderu a odpálení PTRS;
- navádění PTRS;
- manévr k oklamání zaměřovacích zařízení prostředků protivzdušné obrany protivníka a jejich obsluh, sestup do přízemních výšek a zaujetí skrytu;
- příprava nového úderu.

Uvedme možnou časovou kalkulaci těchto činností z hlediska protiopatření útočících tankových jednotek a útvarů a jednotek zabezpečujících jejich činnost.

První fáze může trvat nejrůznější dobu, neboť závisí na rozmístění výchozího prostoru vrtulníkové jednotky, terénu, typu vrtulníků (rychlosti letu) apod. Hlubší rozbor má význam pro letectvo, které chrání tankové uskupení, avšak z hlediska pozemních prostředků se zpravidla nepodaří zjistit přílet vrtulníků na jejich čáru zasazení. Můžeme předpokládat vhodné prostory zasazení.

Další činnost vrtulníků mohou již pozemní prostředky průzkumu pozorovat. Předpokládejme, že vrtulník bude zjištěn bezprostředně po svém výstupu nad horizont. Doba potřebnou na výstup do vhodné výšky, vyhledání objektu pro úder a odpálení PTRS kalkulují odborníci v zahraničním tisku na 5–6 vteřin.

Navedení PTRS s rychlostí okolo 300 m/s na vzdálenost 3–4 km bude trvat asi 13–15 vteřin. Manévr k zaujetí skrytu u vrtulníku v tisku uvádějí 2 vteřiny, avšak reálně bude počítat s dobou, která se přibližuje fázi výstupu nad horizont, tj. okolo 5 vteřin. Vizualní spojení pozemního pozorovatele s vrtulníkem bude podle těchto údajů trvat celkem asi 21–26 vteřin. To je doba pro jednotlivý vrtulník. Protože je zásadou zasazovat vrtulníky ve skupinách nejméně ve

dvojici, můžeme tuto dobu u takové skupiny (2—4 vrtulníky) prodloužit o 20—30 % a při zasazení větší skupiny až o 50 %. Prodloužení doby si vyžádá zejména nutnost rozdělit objekty. Na palebné působení pozemních prostředků bude tedy k dispozici 32—50 vteřin, v průměru 40 vteřin. Jen 40 vteřin můžeme objekt naší palby pozorovat. Postavíme-li přísnější požadavek zabránit odpálení a navedení prvních PTRS, pak budeme mít k dispozici přibližně pouze 30 vteřin.

Organizace protitankových vrtulníkových jednotek

Optimální organizace a začlenění protitankových vrtulníkových jednotek je předmětem a úkolem zkušebních cvičení. V americké armádě jsou jednotky vrtulníků, jejichž úkolem je i boj s tanky protivníka, začleněny do sestavy vševojskových svazků. Nejde tedy o speciální protitankové jednotky. V Bundeswehru se plánuje vytváření smíšených protitankových vrtulníkových jednotek o síle 10—14 strojů (1—2 pozorovací, 2 průzkumné, 4—5 bojových a 2—3 doprovodní vrtulníky), jejichž základním úkolem je na rozkaz velitele svazku zasahovat proti pronikajícím tankům protivníka.

U armádních sborů, případně i na vyšších stupních velení, předpokládají vytvořit a začlenit protitankové vrtulníkové útvary. Mají mít tuto organizaci útvaru: štáb, štábní letka (4 stroje), průzkumná letka útvaru (10 strojů), prapor pro minování ze vzduchu (16 strojů), spojovací prapor, technická skupina, zásobovací skupina, 2 jednotky bojových vrtulníků po 87 strojích. Tato sestava představuje celkem 82 průzkumných, 144 bojových (protitankových), 16 minových a 32 dopravních vrtulníků.

Spolu s návrhem na organizační strukturu uvádějí zásady bojového použití takového útvaru. Zpravidla po jednotkách, v případě úderu na velká tanková uskupení současně použití několika jednotek nebo úder celého útvaru.

Dílčí závěr

Protitankové vrtulníkové jednotky, jejich výstavba i zásady bojového použití jsou již reálnou skutečností. Mohou se stát vážným nebezpečím pro útočící tanky a překážkou při plnění cílů boje a operace. Boj s nimi povedou všechny prostředky pozemních vojsk. Kanónové jednotky protivzdušné obrany pozemních vojsk budou v tomto boji v nevýhodě zejména v dosahu zbraní. Naskýtá se možnost použít pro tento boj pozemní dělostřelectvo, které má do prostoru čar zasazení protitankových vrtulníků potřebný palebný dosah. Výbuchy střel pozemního dělostřelectva (ráže 100 mm a větší) mohou mít na cíle charakteru vrtulníku i potřebný účinek. Vedení vzdušných přehradných paleb (palebných clon před a v sestavě vrtulníků) však může být efektivní jen za předpokladu, že střely začnou vybuchovat v prostoru bojové činnosti protitankových vrtulníků do 40 vteřin od jejich objevení.

2. Posouzení možností pozemního dělostřelectva

Při posuzování možností vlastního pozemního dělostřelectva pro boj s vrtulníky vyzbrojenými PTRS považujeme za dostačující rozebrat dvě hlediska — účinek střel pozemního dělostřelectva na tento vzdušný cíl a časové možnosti účinné palby.

Účinek střel pozemního dělostřelectva

V současné době nemáme možnost získat údaje o účinku střel pozemního dělostřelectva na cíl charakteru protitankového vrtulníku s potřebnou přesnos-

tí a hodnověrností. Takové údaje získáváme na základě pokusných střelb na konkrétní cíl. Střelby vyžadují poměrně rozsáhlé přípravy a jsou nákladné. Přesto však můžeme i bez takových zkoušek důvodně předpokládat, že tento účinek bude analogický účinkům odpovídající ráže protiletadlového dělostřelectva na letouny, tedy u 100 mm můžeme počítat s účinnou vzdáleností asi do 50 m. Skutečný účinek bude záviset nejen na ráži střely, ale i na kvalitě pancéřové ochrany vrtulníku. Kromě toho jeho velikost ovlivní i konkrétní hustota postřelování cíle. Za předpokladu, že půjde o přehradnou palbu jednou dávkou střelby, bude pro hustotu postřelování rozhodující interval vějíře střelícího dělostřelecké jednotky a tempo palby použitého dělostřeleckého materiálu. Vydeme-li z toho, že poloměr účinku střely nepřesáhne 50 metrů, pak baterie o 6 dělech může účinně postřelovat šířku bojové sestavy do 300 m a třibateriový oddíl do 900 m. Vzhledem k předpokládanému použití protitankových vrtulníků ve skupinách, je nejvhodnější pro plnění takových úkolů oddíl o třech bateriích.

Palebný účinek dělostřelecké palby stoupá s počtem střel dopravených do cíle. Z tohoto hlediska je nejvýhodnější použít pro střelbu na protitankové vrtulníky dělostřelecké systémy s vysokou kadencí střelby (např. 100 mm kanón vz. 53) popř. i raketomety.

Zásady použití protitankových vrtulníků protivníka obsahují i nevýhodnější výšku k úderu — 90 m a nižší. Z této výšky a poloměru účinku střely na vrtulník můžeme odvodit i nejvýhodnější výšku výbuchu vlastních střel nad terénem. Vzdušný výbuch dosáhneme u pozemního dělostřelectva několika způsoby. V našem případě přichází v úvahu použití klasických časových zapalovačů (mechanických nebo pyrotechnických), které přivádějí střelu k výbuchu v závislosti na době letu, jednak moderních přiblížovacích zapalovačů (rádiových nebo radiolokačních), které přivádějí střelu k výbuchu v předem stanovené vzdálenosti od povrchu země nebo od cíle. Přiblížovací zapalovače se vyznačují větší přesností než časovací a jejich použití je výhodnější i z jiných hledisek. K nim patří zejména skutečnost, že umožňují vyloučit časové ztráty, které nám nutně vzniknou při nastavování klasických časovacích zapalovačů před nabitím každé jednotlivé střely. Z těchto důvodů vyloučíme např. použití klasických časovacích zapalovačů u raketometů.

Časové možnosti palby

Již jsme uvedli, že k palbě na útočící protitankové vrtulníky máme asi 40 vteřin, jestliže připustíme, že účinek na vrtulníky se projeví až po odpálení a navedení prvních PTRS a naše palba bude bránit až opakované zteči. Postavíme-li požadavek zabránit úspěšnému navedení prvních PTRS na cíl, pak se tato doba zkrátí přibližně na 30 vteřin. Od této doby však musíme odečíst dobu letu střely na cíl, např. u 122 mm houfnice vz. 38 na dálky střelby od 6 do 9 km, to znamená odečíst 18 až 30 vteřin (při střelbě plnou náplní). Proto pro střelbu na protitankové vrtulníky protivníka musíme použít kanónové, příp. raketometné jednotky, u kterých je doba letu na uváděné vzdálenosti podstatně kratší. Nejkratší dobu letu střely vykazuje 10 mm kanón vz. 53, u kterého činí na dálku 6 km 8,6 vteřiny a na dálku 9 km 16 vteřin. Výhodný je z tohoto hlediska i 122mm raketomet vz. 70 s dobou letu střely 11 vteřin na 6 km a 18 vteřin na 9 km. V dalších úvahách proto s použitím 122 mm houfnice nepočítáme a rozebereme možnosti zejména pro 100 mm kanón vz. 53.

Odečteme-li od doby pro střelbu (30—40 vteřin) nezbytnou dobu letu střely (8,6—16 vteřin), získáme dobu, za kterou musíme nutně odpálit první rány z děl. V nejvýhodnějším případě můžeme získat dobu 31 vteřin, v nejméně příznivém 14 vteřin. V tomto čase musíme:

- určit polohu cíle;
- určit prvky pro účinnou střelbu;
- nastavit prvky na zaměřovač a zaměřit děla;
- nabít děla;
- odpálit.

Určit polohu cíle je nutný předpoklad pro výpočet prvků účinné střelby a to i v případě, kdy má jednotka připravenou jednu nebo několik paleb. I tehdy musíme na základě určení polohy cíle rozhodnout o tom, kterou z nich uskutečníme a zda bez oprav.

K určení polohy cíle charakteru vrtulníku za letu má pozemní dělostřelecko k dispozici stereoskopické dálkoměry, radiolokátory typu SNAR a optické pozorovací přístroje. Každý z těchto prostředků spotřebuje na určení polohy cíle určitý čas, který se pohybuje okolo 10 vteřin. Kromě optických přístrojů však ostatní průzkumné prostředky obsluhují zpravidla specialisté, kteří sami nemají pravomoc dát povel ke střelbě, ale pouze informují o výsledcích svého měření příslušného dělostřeleckého velitele. Tyto prostředky se umísťují zpravidla na pozemních pozorovatelnách a proto jsou schopny zjistit protitankové vrtulníky protivníka až po jejich výstupu nad horizont. Jestliže bychom chtěli získat určitý předstih ve zjištění protitankových vrtulníků protivníka a odstranit nevýhodu pozemních pozorovatelů, nezbyvá než umístit dělostřeleckého velitele jako pozorovatele do vrtulníku nebo letounu. Kromě značně zlepšených pozorovacích podmínek dáme tím dělostřeleckému veliteli možnost velet palebným prostředkům bezprostředně po zjištění cíle. Pozorovatele však navíc vybavíme leteckými snímky velkého měřítka se zakreslenými připravenými palbami. Tím současně splníme požadavek na úplnou přípravu prvků pro účinnou střelbu.

Prvky pro účinnou střelbu můžeme určit buď po zjištění polohy cíle nebo předem. K výpočtu prvků po zjištění polohy cíle spotřebujeme nejméně 20 vteřin. Další čas ztratíme nutně na předání vypočítaných prvků obsluhám děl. I za předpokladu, že část povelu bude předána předem, předpokládáme ztrátu alespoň 5 vteřin.

Jako efektivnější způsob se ukazuje vypočítat prvky předem, tzn. použít připravené palby. Tím odpadá výpočet a v příznivém případě může být střelející jednotka i zaměřena do připravené palby předem. Jestliže nemůžeme použít žádnou z připravených paleb přímo, pak použijeme přenosy od připravených paleb odhadem.

Nastavení prvků na zaměřovače a zaměření děl trvá okolo 30 vteřin a samo o sobě by spotřebovalo téměř všechny čas, který je pro palbu k dispozici. Snižovat se dá používáním připravených paleb. I v případě kdy dojde k nastavování nových prvků (jednotka je zaměřena do jiné palby a nelze uskutečnit přenos ani odhadem) je spotřeba času nižší, protože obsluha zná předem konečné prvky zaměřovače a palbu můžeme předem nacvičovat. Při přenosech palby odhadem lze např. u 100 mm kanónu využít jeho vlastnost, že jedna otáčka zaměřovače nebo odměrového řídicího znamená změnu o 10 dílců.

Nabíjení děl pro první výstřel se v procesu střelby na protitankové vrtulníky protivníka projevuje jen při používání klasických časovacích zapalovačů, kdy na-

stavujeme časování až po určení dálky střelby. V případě používání moderních přibližovacích zapalovačů tento problém zcela odpadá. I toto tedy mluví pro používání přibližovacích zapalovačů. Předpokládaná úspora je asi 10 vteřin.

Při odpálení jsme brali v úvahu, že účinná střelba se u dělostřelectva, které střílí ze zakrytých palebných postavení, zahajuje zpravidla salvou střelející jednotky. Hlavním důvodem pro takové opatření je zvýšení překvapivosti palby. Odpálení salvy baterie a tím více oddílu si však vyžádá čas, který potřebujeme na hlášení pohotovosti jednotlivých děl a baterií a na povel k odpálení. Ze zkušeností známe, že tato doba se u baterie pohybuje v rozmezí 5–10 vteřin a u oddílu dosahuje až 30 vteřin. V našem případě, kdy časové možnosti palby jsou značně napjaté, se tedy tohoto způsobu zahájení účinné střelby zřekneme a palbu budou zahajovat jednotlivá děla tak jak budou připravena k palbě.

Dílčí závěry

Za současné organizace pozemního dělostřelectva je jako nejvýhodnější prostředek pro uvažované úkoly oddíl 100 mm kanónů vz. 53. Houfnicové jednotky nevyhovují požadavkům pro dlouhou dobu letu střely, 122 mm raketomet vz. 70 spotřebuje příliš mnoho času pro změnu prvků střelby a zamíření zbraně. Dostřel a schopnost manévru palbou oddílu 100 mm kanónů vz. 53 současně umožňují organizovat boj s protitankovými vrtulníky protivníka na stupni divize. Oddíl musíme k tomuto úkolu vyčlenit. Všichni příslušníci, zejména obsluhy děl a orgány průzkumu a velení, musí projít speciální přípravou (výcvikem) k plnění tohoto úkolu. Oddíl by měl být přímo podřízen veliteli divize.

Průzkum musí vést všechny dosažitelné prostředky s důrazem na radiolokátory typu SNAR a vrtulníky. Časové podmínky vyžadují, aby pozorovatel ve vrtulníku byl vybaven pravomocí pro zahájení a řízení palby. Kromě toho musí zabezpečit předání povelů do palebných postavení bez mezipřůhů.

Prvky pro účinnou střelbu určíme předem na podkladě úplné přípravy a jednotka bude zaměřena podle rozhodnutí velitele do nejpravděpodobnější palby.

Pokud jde o munici, žádný z obvyklých časovacích zapalovačů nesplňuje požadavky na včasné zahájení palby. Navíc, nastavování časování omezuje i tempo palby. Proto za optimální řešení považujeme přibližovací (rádiový nebo radiolokační) zapalovač se speciálně nastavenou výškou výbuchu (okolo 50 m).

3. Celkový závěr

Rozbor některých z hlavních problémů ukazuje, že pozemní dělostřelectvo je schopné podílet se na boji s vrtulníky protivníka, vyzbrojenými PTRS. Nemůžeme však od něho očekávat, že převezme odpovědnost za úspěšné splnění takového úkolu.

Boj s protitankovými vrtulníky protivníka je otázka složitá a za současných podmínek i obtížně řešitelná. Za jeden z nejpotřebnějších prostředků považujeme zabezpečení přibližovacích zapalovačů pro pozemní dělostřelectvo s nastavenou nejvýhodnější výškou rozprasku, dále vybavení vyčleněné jednotky prostředky vzdušného průzkumu (vrtulníky).

V článku jsme si nekladli za cíl problém účasti pozemního dělostřelectva v boji s protitankovými vrtulníky protivníka komplexně vyřešit, ale upozornit jen na hlavní problémy tohoto boje a vyvolat k nim diskuzi.

TANKOVÉ A AUTOMOBILNÍ TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ V ÚTOČNÉ OPERACI

V článku se budu zabývat zabezpečením v armádní útočné operaci. Vševojsková armáda má značný počet tanků, samohybných děl, obrněných transportérů, automobilů a jiné bojové techniky.

Tanková a automobilní služba a její široký rozmach, který vyplývá z rostoucí technizace a motorizace, je jednou z nejsilnějších technických služeb a v rámci pozemních vojsk můžeme hovořit o jejím určitém integračním postavení vůči ostatním technickým službám jednotlivých druhů vojsk.

Na stupni vševojskové armády počítáme s průměrem 10—14 % denních ztrát tanků a 8—10 % denních ztrát obrněných transportérů. Proto bez správné funkce tankové a automobilní služby jako celku a tím i bez komplexu opatření technického zabezpečení by armáda v průběhu 8—10 dnů byla prakticky bez tanků a tudíž neschopná vést úspěšně další boj. Obdobná situace je i u obrněných transportérů a v posledním období i u zaváděných bojových vozidel pěchoty, protože tyto typy techniky jsou v převážné míře předurčeny k vedení bojové činnosti. Značnou pozornost rovněž musíme věnovat automobilní technice, u níž stále stoupají speciální nástavby a klesají počty klasické automobilní techniky transportní. Např. v letectvu je z celkových počtů automobilní techniky téměř 80 % speciálních automobilů, u pozemních vojsk kolem 30 %.

Kromě toho všechny stupně velení, zejména operační a taktické jsou plně motorizovány a ve své činnosti jsou plně závislé na bojeschopnosti a provozuschopnosti automobilní techniky.

Z těchto důvodů nemůže být technické zabezpečení jen výlučně záležitostí řídicích a výkonných prvků tankové a automobilní služby, ale v každém rozhodnutí velitelů, jejich zástupců a náčelníků druhů vojsk a služeb se musí projevit vliv technizace a motorizace vojsk a podíl správné funkce technického zabezpečení vojsk jako celku.

Hlavní úkoly tankového a automobilního technického zabezpečení v útočné operaci vševojskové armády

Hlavním úkolem tankového a automobilního technického zabezpečení (dále TATZ) v útočné operaci vševojskové armády je důsledné plnění všech opatření k udržení veškeré tankové a automobilní techniky v neustálé pohotovosti, v dobrém technickém stavu po celou dobu operace a účelně organizovaným odsunem a opravami poškozené techniky udržovat ji v co největším počtu v sestavě vojsk. Tím vytvářet podmínky k úspěšnému splnění úkolů stanovených vojskům v operaci.

Na splnění tohoto hlavního úkolu se podílejí:

a) Řídící a výkonné prvky soustavy TATZ na taktickém stupni (jednotka, útvar, svazek) tím, že zabezpečují

- ošetřování tankové a automobilní techniky v souladu s nutnou potřebou a možnostmi, jež dává plnění daného bojového úkolu,

- odsun a opravy především vozidel s malým rozsahem poškození (tj. v rozsahu běžné opravy). Odsun techniky s větším rozsahem poškození alespoň k odsunovým osám pluků a divizí a tím usnadní soustřeďování poškozené techniky do shromaždišť poškozené techniky (SPT) operačních stupňů.

b) Řídící a výkonné prvky soustavy TATZ operačního stupně (vševojskové armády, frontu) tím, že plánují, organizují a zabezpečují:

- manévr s prostředky, jednotkami a útvary TATZ operačního stupně v souladu s vývojem bojové situace s cílem co nejefektivnějšího jejich využití,

- vyprošťování, odsun a soustřeďování do SPT veškeré poškozené techniky, jež je opravitelná pojezdnými opravářskými prostředky armády (frontu),

- vyprošťování, odsun a soustřeďování poškozené techniky v nakládacích stanicích, jež je opravitelná v opravářských závodech na teritoriu,

- dokončení oprav poškozené techniky v rozsahu běžné opravy (armádní prostředky TATZ), část oprav poškozené techniky v rozsahu střední opravy (frontové prostředky TATZ),

- zásobování vojsk a opravářských útvarů náhradními díly a ostatním materiálem nezbytným k provozu a opravám techniky včetně doplňování vojsk novou nebo opravenou technikou,

- trvalé technické zabezpečení raketových jednotek, útvarů a svazků a prostředků velení všech stupňů,

- odstraňování následků po použití ZHN nepřitele,

- úplné materiálně technické zabezpečení jednotek a útvarů TATZ operačního stupně v součinnosti s příslušnými náčelníky druhů vojsk a služeb.

Řídící a výkonné prvky soustavy TATZ na operačním stupni

Na stupni vševojsková armáda je vytvořena samostatná organizační soustava TATZ, která má své řídicí a výkonné prvky. Realizaci vlastností řídicích a výkonných prvků soustavy TATZ vševojskové armády bude ovlivňovat celá řada vnějších a vnitřních vlivů. Pro názornost v tomto článku uvádím pouze ty vlivy, které se na realizaci těchto vlastností podílejí rozhodujícím způsobem. Jsou to:

- místo a úloha armády v operační sestavě frontu,

- rozmach (hloubka, šířka, tempo, doba trvání) útočné operace,
- charakter bojové činnosti, bojové úsilí, bojové možnosti nepřítele,
- topografická charakteristika bojiště, roční doba a povětrnostní podmínky,

- specifické vlivy technického zabezpečení, z nich především
 - početní a technický stav tankové a automobilní techniky,
 - stav a úroveň vlastních a přidělených prostředků, jednotek a útvarů TATZ, jejich organizační struktura, kapacitní možnosti atd.

Tyto vlivy ve svém souhrnu budou v podstatě ovlivňovat:

- vznik ztrát tankové a automobilní techniky jak v důsledku přirozeného opotřebení, tak zejména následkem bojových poškození co do prostorového i časového vzniku ztrát,
- obsah a formu technických opatření, která zabezpečují spolehlivou práci tankové a automobilní techniky v průběhu celé operace,
- podmínky provozu techniky v průběhu operace a možnosti oprav poškozené techniky,
- manévr prostředky, jednotkami a útvary TATZ co do prostoru a času,
- spotřebu zásob tankového a automobilního materiálu při technických ošetřeních a opravách a organizaci doplňování vyčerpaných zásob.

Normy ztrát tankové a automobilní techniky

Pro účelné řešení manévru s prostředky TATZ v průběhu armádní útočné operace, jejich efektivního využití a zabezpečení splnění hlavního cíle TATZ vycházíme především z rozvahy předpokládaných ztrát techniky v průběhu bojové činnosti vojsk.

Prvním a rozhodujícím úkolem při plánování TATZ je tedy určit co nej-přesněji:

- kolik tankové a automobilní techniky může být za určitý čas v jednotlivých charakteristických druzích bojové činnosti vyřazeno,
- jaké může být kvalitativní rozdělení ztrát techniky z hlediska pracnosti oprav,
- jak může být vyřazená technika prostorově na bojišti rozložena.

Předpokládaná výše ztrát tankové a automobilní techniky je dána platnými normami denních procentuálních ztrát techniky. Tyto normy byly stanoveny s přihlédnutím k celé řadě faktorů předpokládaného modelu bojové činnosti vojsk.

Pro hrubé orientační kalkulace na stupni vševojskové armády jako celku můžeme využít údajů viz **tab. 1**.

Těchto norem využijeme pouze při plánování útočné operace k vytvoření si celkového názoru na možný vývoj bojeschopnosti armády jako celku. Pro podrobné kalkulace předpokládaného vývoje bojeschopnosti vojsk armády, jejich prvních a druhých sledů, záloh, útvarů a svazků druhů vojsk a týlu musíme uvažovat ztráty tankové a automobilní techniky diferencovaně, zejména s přihlédnutím na:

- bojovou činnost svazků a útvarů 1. sledu,
- činnost svazků a útvarů 2. sledu,

- bojovou činnost na směr hlavního úderu armády,
- bojovou činnost na směr druhého úderu armády.

Pro tyto podrobné kalkulace vyjdeme tedy z norem denních ztrát techniky pro vševojskové svazky (popř. vojskových svazků a útvarů armády) a v závěru budeme tyto údaje sumarizovat.

Tabulka 1

Střední denní normy ztrát techniky vševojskové armády v %

Bojová činnost	Tanky		OT bojové		Automobily	
	bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ
Přeskupení	1	1	1	1	1	1
Příprava operace	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Obranná operace	8—10	10—12	3	3,5	1	1,5
Útočná operace do BUA	10—14	14—18	8	11—13	4	6
Útočná operace od BÚ do DÚ	8—10	10—12	5	9—10	3	4

Tabulka 2

Střední denní normy ztrát techniky vševojskového svazku v %

Bojová činnost		Tanky		OT bojové		Automobily	
		bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ
průlom připravené obrany na	hlavním směrem armády	13—17	18—22	10—12	12—14	4	5
	2. směrem armády	10—14	16—20	8—10	10—12	4	5
průlom spěšně zaujaté obrany		8—10	12—14	5—7	6—8	3	3
násilný přechod vodní překážky		10—14	16—20	7—9	8—10	4	4
střetný boj		15—20	20—25	7—10	8—12	4—6	5—7
útočná činnost v operační hloubce		7—8	8—10	5	6	3	3
obrana na hlavním směru		7—8	8—10	5	6	4	4
přesun		3	5	3	3	3	3
prostor soustředění ve 2. sledu A		2	3	2	2	2	2

**Střední denní normy ztrát techniky vojenských svazků
a útvarů v rámci armády v %**

Bojová činnost	Automobily a OT	
	bez JZ	s JZ
činnost ve prospěch prvních sledů A	4	5
činnost v týlovém prostoru A	3,5	3,5
přesuny	2	2,5
rozmístění mimo boj	1	1,5

Tyto normy ztrát jsou stanoveny pro plnění příslušné bojové činnosti za celý kalendářní den. V případě, že v průběhu kalendářního dne bude svazek nebo útvar plnit několik základních druhů bojové činnosti, je nutné v závislosti na délce plnění úkolů (v hodinách) uvažovat alikvotní část průměrných denních ztrát a na závěr výsledky sumarizovat. **Kvalitativní rozdělení ztrát techniky** určíme ze základního vztahu — viz **tab. 4**.

Pro podrobné kalkulace kvalitativního rozdělení ztrát techniky v závislosti na objemu potřebného času (normohodin) k opravám techniky použijeme hodnot — viz **tab. 5**.

Těchto údajů použijeme při kalkulačních propočtech návratnosti opravené techniky v závislosti na předpokládané známé kapacitě dílenských prostředků TATZ.

Zásady vyprošťování a odsunů poškozené techniky

Současná koncepce vyprošťování a odsunů poškozené techniky je uzpůsobena tak, že každý stupeň vyprošťuje a stahuje techniku jednak pro své opravářské prostředky a jednak vytváří podmínky pro rozvinutí opravářských prostředků vyššího stupně.

Taktický stupeň musí vyprostit a stáhnout veškerou poškozenou techniku mimo techniku NZ a část GO do hnízd poškozené techniky (HPT) nebo k vlastní odsunové ose. Pluk musí vytvořit hnízda poškozené techniky, na nichž se rozvinou prostředky svazku. Svazkové vyprošťovací prostředky se soustředí z několika HPT a vytvoří podmínky pro rozvinutí armádních, popř. i frontových prostředků. Armádní stupeň odpovídá za soustředění poškozené techniky tak, aby vytvořil podmínky pro rozvinutí prostředků frontu. Část kapacity vyprošťovacích prostředků (do 50 %) je určena na zabezpečení bojeschopné techniky, např. zabezpečení průjezdnosti přes horské masívy, průsmyky, vodní překážky a těžce sjízdné úseky. Na taktickém stupni jsou odsunové prostředky organizačně včleněny do příslušných technických oprav.

Samostatné odsunové útvary jsou organicky vytvořeny až na stupni vševojskové armády.

Jde o tyto útvary:

- prapor odsunů tanků (prot),
- rota odsunů automobilní techniky (roat).

Tabulka 4

Obecný vztah kvalitativního rozdělení ztrát techniky v %

Druh techniky	BO	SO	GO	NZ
Tanky	40	25	10	25
OT pásové, tanky speciální	40	20	15	25
OT kolové	40	20	15	25
Automobily	50	20	10	20

Legenda: BO – běžná oprava
SO – střední oprava

GO – generální oprava
NZ – nenávratná ztráta

Tabulka 5

Počet normohodin (Nh) na opravy techniky

Druh opravy	Technika	Průměrná potřeba Nh	Střední hodnota Nh	Poznámka
BO	T	10—100	60	Pro prostředky stupně armáda uvažovat rozsah BO v Nh od střední hodnoty k horní hranici
	OTP	10—70	40	
	OTK	10—50	30	
	A	10—30	20	
SO	T	100—300	200	
	OT	70—200	150	
	A	30—120	80	
GO	T	300—1000	650	
	OT	200—700	450	
	A	120—400	300	

Tyto útvary jsou určeny především k vyprošťování, odsunu a soustředování vyřazené techniky v pásmu vševojskové armády, která vojska neopravila na jejich SPT, popř. zůstala rozptýlena v terénu. Část jejich sil a prostředků můžeme využít v armádním OLN.

Organizační struktura těchto útvarů umožňuje vytvářet z nich podle skutečné potřeby a vývoje situace silné odsunové skupiny, které můžeme zasazovat do jednotlivých prostorů ztrát s určitým časovým předstihem před rozvinutím dílenských útvarů vševojskové armády.

Denní kapacita odsunových útvarů armády — viz **tab 6**.

Při propočtech potřeby vyprošťování a odsunů poškozené techniky vyjdeme z kalkulačních norem, které uvádím v **tabulkách 7 a 8**.

Tabulka 6

Denní kapacity odsunových útvarů armády

Útvar	Kapacita
prot	30—40 vyproštění a odsunů tanků do vzdálenosti 20 km
	15—22 odsunů tanků na podvalnicích do vzdálenosti 100 km
roať	30—45 vyproštění a odsunů aut do vzdálenosti 30 km
	12—18 odsunů aut na podvalnicích do vzdálenosti 100 km

Tabulka 7

Potřeba vyproštění poškozených vozidel před odsunem (v %)

Technika	BO	SO	GO
T, OTP	25—30	20—25	10—15
OTK - A	10—15	15—20	8—10

Tabulka 8

Potřeba odsunů na SPT (HPT) z poškozených vozidel

U tanků a OTP	25—30 % všech vzniklých BO
	60—80 % všech vzniklých SO
	100 % všech vzniklých GO
U automobilů a OTK	15—20 % všech vzniklých BO
	50—70 % všech vzniklých SO
	100 % všech vzniklých GO

V uvedených normách jsou již zahrnuty podmínky, vyjadřující např. tu okolnost, že část poškozené techniky opraví dílenské prostředky přímo v místě poškození nebo v bezprostřední blízkosti místa poškození aj.

Pro lepší názornost v tabulce 9 shrnují kalkulační normy z tabulek 4 a 8.

Pro výpočet možné denní dávky kapacity vyprošťovacích prostředků na jednotlivých stupních v závislosti na normách ztrát techniky a z nich odvozených norem potřeb vyprošťování a odsunů použijeme vztahů — viz tab. 10.

Organizace oprav v průběhu operace armády a frontu

V průběhu frontové útočné operace musíme opravit takové množství techniky, aby při jejím ukončení byla vojska na šedesátiprocentních stavech. Tento základní požadavek je členěn mezi taktické a operační stupně tak, že prostředky pluků a svazků mají za povinnost zabezpečit 100 % všech vzniklých

Tabulka 9

Rozdělení ztrát po druhích oprav a potřeba odsunů v %

	Tanky				Automobily			
	BO	SO	GO	NZ	BO	SO	GO	NZ
Opravy	40	25	10	25	50	20	10	20
Odsuny	30	80	100	0	20	70	100	0

Tabulka 10

Denní kapacita vyprošťovacích a odsunových prostředků

Pro pásovou techniku				Pro kolovou techniku			
Typ	Stupeň	Rameno odsunu	Kapacita (denní)	Typ	Stupeň	Rameno odsunu	Kapacita (denní)
1 VT	pluk	5—10	3—4	1 VT	pluk	10—15	3—5
	divize	10—15	2—3		divize	15—25	3—5
	armáda	15—20	1—2		armáda	20—30	2—3
	front	15—20	1—2		front	20—50	2—3
1 tahač s podvalníkem	armáda	50	1—2	1 tahač s podvalníkem	armáda	70	1—2
	front	100	1—2		front	150	1—2

běžných oprav, armádní stupeň má za úkol dokončit tento druh oprav především za armádními útvary a svazky, frontové prostředky pak mají za úkol zabezpečit 60—70 % vzniklých středních oprav tanků a OT a do 30 % středních oprav automobilů. Generálními opravami se polní prostředky tankové a automobilní služby nezabývají, tento úkol je vázán na vojenské opravářské závody a vyčleněné závody teritoria. Aby bojeschopnost a úderná síla vojsk byla ožiována v operaci průběžně, je požadavek, aby technika poškozená v rozsahu BO se vrátila do sestavy vojsk do 24 hodin po vzniku poškození.

Z těchto požadavků je odvozena opravářská kompetence jednotlivých stupňů velení a tyto jsou vybaveny potřebnými prostředky. Taktický stupeň má v této struktuře vyhrazen úkol zabezpečit v průběhu boje 100 % všech běžných oprav tanků, OT a automobilů. Z požadavku je odvozena i organizace a kapacita prostředků — viz tab. 11.

Po vzájemné konfrontaci norem ztrát techniky v závislosti na možné kapacitě můžeme např. odvodit, že v rámci vševojskového svazku jsou dílenské prostředky svazku schopny opravit a vrátit do sestavy vojsk tankovou techniku v hodnotě **jednoho** tankového praporu.

Armádní stupeň je vybaven dvěma opravami divizního typu — armádními tankovými a automobilními opravami (atao) — se shodnou kapacitou.

Denní kapacita atao:

8—10 BO pásové techniky (T + OTP),

Denní kapacita oprav taktického stupně

Útvar prostředek	Opravy BO			Opravy v Nh		Poznámka
	T + OTP	OTK	A	T + OTP	A + OTK	
msp	3	5 nebo 10		250	330	Přepočet: 2 BO T = 3 BO OTP 1 BO OTK = 2 BO A
tp	4	4 nebo 8		300	170	
tod msd	6—7	8 nebo 16		600	660	
tod td	8—10	6 nebo 12		660	600	
msd	20	110		1650	2500	
td	25	100		1800	2500	

Poznámka: U stupně msd, td vztažená kapacita na BO tanků u T + OTP a na BO automobilů u A + OTK.

10—15 BO kolové techniky (A + OTK),

5—10 vyproštění pásové techniky na rameni odsunu
15—20 km,

12—18 vyproštění kolové techniky na rameni odsunu 20—30 km.

Armádní tankové a automobilní opravny jsou v zásadě předurčeny k plnění čtyř základních úkolů.

1. Plnění úkolů divizního stupně pro útvary armádní podřízenosti, které svojí kapacitou nestačí pokrýt potřebu běžných oprav automobilní techniky a transportérů.

2. Poskytnutí pomoci armádní raketové brigádě zejména v opravě pásových podvozků trvalým předurčením vyčleněných částí sil na vyžádání.

3. Kapacitní pomoc vševojskovým svazkům prvního sledu, zejména v počátku války, kde značné přesuny znemožňují plně využít jejich opravářskou kapacitu a zůstává za nimi část běžných oprav.

4. Vytvořit zálohu opravářských prostředků taktického stupně, kterou uhradit zničené prostředky svazku a mít k dispozici kapacitu pro vytvoření armádního OLN.

Tzn., že organické armádní dílenské prostředky jsou předurčeny k běžným opravám tak, aby i tento stupeň byl schopen ovlivnit přímo a rychle údernou sílu vojsk.

Zásobování tankovým a automobilním materiálem (TAM)

Výše a skladba zásob TAM je odvozena od opravářské kompetence a kapacity jednotlivých stupňů. Rozložení zásob TAM na jednotlivých stupních zabezpečuje vedení bojové činnosti:

- pluk 3 dny,
- svazek 2 dny,
- armádní sklady,

- TAM další dva dny, celkem v armádě tedy 7 dní,
- opravářské prostředky armády 5 dnů.

Na stupni vševojsková armáda jsou organizačně vytvořeny:

- armádní tankový sklad (ATS) — vezený materiál: pro tanky a OT pásové,
- armádní automobilní sklad (AAS) — vezený materiál: pro automobily a OT kolové.

Tyto sklady zásobují vojska potřebnými náhradními díly, skupinami, podskupinami, konstrukčním a spotřebním materiálem nezbytným k zabezpečení provozu a oprav tankové a automobilní techniky. Jsou plně mobilní, přičemž dopravní prostředky pro jednotlivé sklady jsou přidělovány péčí týlových orgánů ze sestav automobilních praporů týlů armády. Sklady jsou součástí pohyblivé armádní základny (PAZ), po odborné stránce je řídí náčelník.

Zásady pro použití prostředků TATZ vševojskové armády za útoku

Zde rozeberu obecné zásady pro použití prostředků TATZ vševojskové armády v průběhu armádní útočné operace. Neřeším problematiku TATZ počátečního údobí války a tím i TATZ zaujímání operační sestavy vševojskové armády. Toto období má svoji specifikou a z toho i vyplývající specifické zásady řešení jeho TATZ.

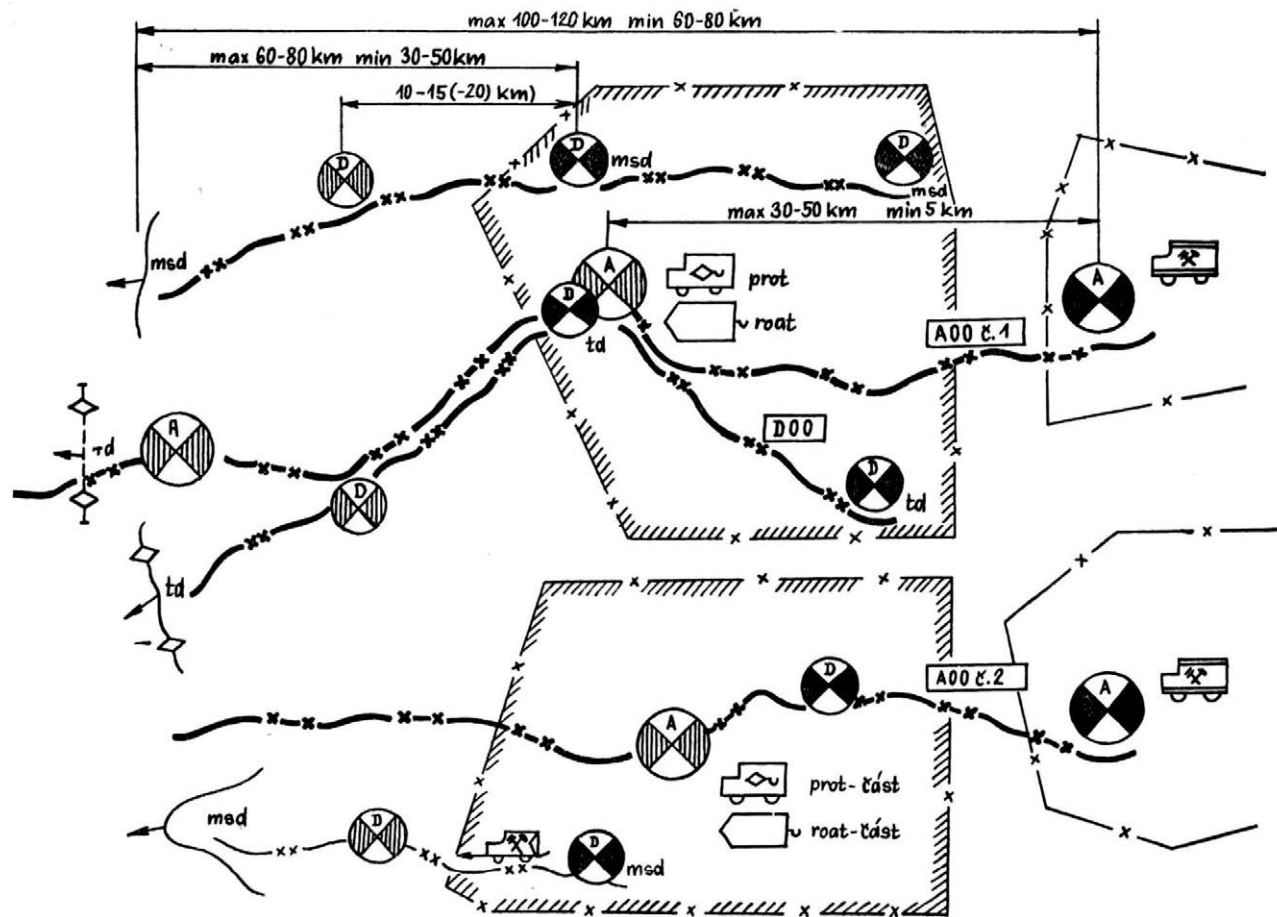
V útočném pásmu armády volíme zpravidla dvě armádní odsunové osy (AOO). Na důležitých rokádních směrech a při dostatku rokádních komunikací můžeme volit i armádní odsunové osy příčné. Rozhodující podmínkou pro volbu těchto os je předpokládaný vývoj vzniku ztrát techniky, co do kvantity, kvality i jejich prostorového a časového rozložení.

Prostředky TATZ rozčleníme zpravidla tak, že na směr hlavního úsilí TATZ působí 2/3 až 3/4 sil odsunových útvarů armády (prot, roat) a jedna atao. Zbytek sil odsunových útvarů armády a druhé atao pak působí na druhém směru úsilí TATZ. Armádní prostředky TATZ v průběhu operace postupují po armádních odsunových osách a v místech koncentrace soustředěné nebo nesoustředěné poškozené techniky (odsunového a opravného fondu) se rozvinou na armádních shromaždištích poškozené techniky (ASPT).

Odsunové prostředky armády vytvářejí samostatné nebo smíšené (tankové a automobilní) odsunové skupiny, které v jednotlivých prostorech ztrát odsunují a soustřeďují do ASPT techniku, kterou neodsunuly a neopravily prostředky taktického stupně a tím vytvářejí dostatečný opravný fond pro zásah dílenských prostředků armády (popř. i frontu).

Odsunové prostředky pracují minimálně ve vzdálenosti jednodenního odstupu za vojsky, tj. 60–80 km od předního okraje. Předstoupíme je minimálně 10–12 hodin (maximálně 24 hodin) před dílenské prostředky armády tak, aby byly schopny včas připravit dostatečný opravný fond. Za zvláštních podmínek (překonávání horských masívů, násilný přechod velkých vodních překážek) část odsunových prostředků armády může působit přímo v sestavách prvosledových svazků.

Dílenské prostředky se rozvinou a pracují maximálně ve vzdálenosti 1,5 až 2denního odstupu za vojsky, tj. asi na vzdálenost 100–120 km od předního okraje. Z jejich sestavy na vyžádání můžeme vyčlenit dílenské a dílenskovo-prošťovací skupiny k opravám techniky na HPT (SPT) vojskových svazků (brigád) a speciálních útvarů armády. Vzhledem k plnému využití plánované kapacity těchto dílenských prostředků armády je nejefektivnější doba setrvání

na jednom ASPT 48 hodin. Z důvodů různých omezujících faktorů (zejména závislost na tempu útoku a vzdálenosti od předního okraje atd.). je přípustné, aby tato doba setrvání na jednom ASPT byla minimálně 24 hodin.

Schéma činnosti prostředků TATZ v armádní útočné operaci viz obr. 1.

Závěr

V článku jsem uvedl některé zásady TATZ vojsk na stupni vševojsková armáda. Na tuto organizační strukturu velmi úzce navazuje organizační struktura TATZ frontu a při vedení činnosti na vlastním území i organizační struktura TATZ teritoria. I když v řadě případů tyto soustavy výrazně ovlivňují řešení TATZ na stupni armáda, v článku jsem se jimi hlouběji nezabýval.

Hlavním cílem článku bylo především přiblížit širokému aktivu velitelských stupňů problematiku TATZ jako jednoho z prvků zabezpečení bojové činnosti vojsk na operačním stupni. Dále pak uvést některé základní normy a kalkulační údaje, které využívají funkcionáři tankové a automobilní služby při plánování a řízení tankového a automobilního zabezpečení na stupni vševojsková armáda.

MOŽNOSTI PLAVIDLOVÉ PŘEPRAVY V ČSLA

Plavidlová přeprava je jedním ze základních druhů přeprav přes vodní překážky. Její význam v soudobém boji neustále roste, neboť se snažíme překonávat vodní překážky z chodu, na široké frontě a co nejvíce omezit soustředování jednotek na přepravištích.

Článek 112 předpisu Vševojsk-2-3 (Násilný přechod vodní překážky) ukazuje možnosti plavidlové přepravy na

- obojživelných obrněných transportérech,

- obojživelných přepravních prostředcích ženijního vojska,

- ostatních přepravních prostředcích (útočné čluny, výsadkové lodky, gumové čluny apod.), ve výjimečných případech i na improvizovaných prostředcích.

Vzhledem k tomu, že improvizovaných přepravních prostředků použijeme jen výjimečně, může plavidlová přeprava probíhat v podstatě dvěma způsoby.

Při prvním způsobu používají motostřelecké jednotky svých organických obojživelných obrněných transportérů (bojových vozidel pěchoty). Přeprava probíhá v koloběhách, ale plovoucí bojová vozidla (OT) vyjíždějí po překonání vodní překážky na protilehlý břeh, kde pokračují v útočné činnosti. To je hlavní způsob plavidlové přepravy v ČSLA.

Druhý způsob připadá v úvahu tehdy, nemají-li motostřelecké jednotky obojži-

velná vozidla a musí se přepravit přes vodní překážky na jiných přepravních prostředcích. Může jít o útočné čluny, výsadkové lodky, nafukovací čluny apod., nebo samohybná obojživelná vozidla, kterými jsou vybaveny ženijní útvary. Tyto přepravní prostředky se po vysazení osob nebo vyložení zbraní, vozidel či materiálu na protilehlém břehu vracejí pro další přepravní sledy (dál přepravují koloběhy).

Možnosti plavidlové přepravy na obojživelných obrněných transportérech

Plavidlová přeprava jednotek na obojživelných OT se liší značně od klasické plavidlové přepravy koloběhy. Je proto vhodné odlišit ji i názvem. Dosud však všeobecně používáme pouze výrazu „plavidlová přeprava“.

Pod pojem „obojživelné obrněné transportéry“ zahrnují OT-62, OT-64, OT-65 a OT-70 (bojové vozidlo pěchoty).

Motostřelecké jednotky, vybavené obojživelnými obrněnými transportéry, překonávají vodní překážky v sestavě, ve které k nim dorazily. Rozsah ženijního zabezpečení je pak omezen a jeho jednotlivé úkoly plní vojska přímo v průběhu přepravy.

Po příchodu vojsk k vodní překážce mají se prapory prvního sledu přepravovat

v rozvinuté sestavě pod ochranou paleb dělostřeleckých a tanků. Značným problémem je však vjezd a hlavně výjezd obrněných transportérů z vody na protilehlý břeh za aktivní činnosti nepřítelů. Velká většina vodních překážek na západoevropském válcíšti má totiž regulované břehy, které sice zpravidla umožňují vjezd do vody bez větších úprav, avšak úprava těchto břehů pro výjezd OT z vody je poměrně velmi náročná. To značně ztěžuje plavidlovou přepravu ve všech moderně vybavených armádách a nikde se dosud nepodařilo zmíněný problém uspokojivě vyřešit.

Břehy můžeme upravit ručně (jen v málo případech, dovolí-li to charakter břehů), nebo pomocí trhavin a ručně dokončit. V obou případech počítáme s tím, že po výjezdu dvou až tří transportérů z vody bude břeh rozbahněn do takové míry, že další transportéry na téměř již nevýjedou.

K zabezpečení výjezdu z vody můžeme též využít lana navijáku transportéru zachyceného za strom nebo jiného vhodného předmětu na protilehlém břehu. Tyto způsoby jsou však časově náročné a vyžadují, aby osádka po připlutí k protilehlému břehu vystoupila z transportéru a vedla boj, zatímco řidič s jedním či dvěma vojáky zabezpečí výjezd OT na břeh. K tomu ovšem musí být motostřelecké jednotky vycvičeny v zacházení s trhavinami. Tyto trhaviny (asi po čtyřech normovaných táhlech náložkách na jednom vozidle) vezou sebou v transportérech. Čtyři náložky obsahují cca 30 kg tritolu a stačí na úpravu jednoho výjezdu. Postup práce viz předpis Žen-2-9 (Ženíjní práce druhů vojsk) čl. 398 a 399.

Ke svéráznému řešení problému výjezdu transportérů z vodních překážek přikročili Francouzi. Podle zpráv západního odborného tisku Francie vyvíjí speciální ženíjní doprovodné vozidlo „Enfrac“, jehož hlavním úkolem má být poskytování pomoci OT při výjezdu z řek. Jde o obojživelný pásový transportér se speciální nástavbou k překonání příkrých a rozbahněných břehů a k vyprošťování uvázlé techniky. Má účinný naviják a v přední části hydraulicky ovládané rameno s drápákem, které umožňuje výjezd na příkrý břeh. V zadní části má dozerovou radlici, určenou k úpravě výjezdu z vody a k očištění břehů a řeky od nevýbušných zátarasů.

Vývoj takového prostředku podtrhuje, že zabezpečení výjezdu obojživelných OT z vodních překážek je problémem opravdu závažným, avšak vzhledem k úzce specifickému předurčení zmíněného pro-

středku nepočítám s jeho masovým zavedením.

Ráz břehů značně ovlivní způsob překonávání vodního toku obojživelnými OT. V zásadě můžeme hovořit o čtyřech možnostech.

Prvý způsob (nejjednodušší) spočívá v překonání řeky bez úprav břehů v takové sestavě, v jaké jednotka dosáhla vodní překážky. Nebude častý, neboť břehy, které nevyžadují úprav pro výjezd z vody, vyskytují se u řek na předpokládaném válcíšti jen velmi zřídka a setkáváme se s nimi zpravidla pouze na vodních zdržích nad přehradami (nejsou-li přehrady vypuštěny nebo zničeny).

Druhý způsob spočívá v tom, že transportéry rot prvního sledu přistanou u protilehlého břehu, převážná část osádek vystoupí, rozvine se a zdolává nepřátelské odpory, zatímco řidiči s omezeným počtem vojáků upravují břeh pro výjezd transportérů z vody. Značnou nevýhodou tohoto způsobu je, že všechny transportéry jsou poměrně dlouhou dobu nehybné na vodě a jsou snadno zasažitelné palbou protivníka. Je-li však protilehlý břeh členěn tak, že chrání transportéry před přímou dělostřeleckou palbou (jako např. v řadě úseků řeky Vltava), je tento způsob vhodný.

Třetí způsob předpokládá, že v první fázi se přepraví přes řeku, upraví výjezdy a vyjede na nepřátelský břeh třetina až polovina transportérů rot prvního sledu, zatímco ostatní OT zabezpečují jejich činnost palbou z vlastního břehu. Potom se přepraví přes řeku i tyto transportéry, přičemž využijí již upravených výjezdů. V některých případech budeme moci využít dobu nutnou pro úpravu výjezdů na přepravu koloběhy.

Čtvrtý způsob předpokládá, že motostřelecké jednotky jsou vybaveny skladnými nafukovacími čluny, které tvoří stálou součást výbavy OT. Tento způsob použijeme, když protilehlý břeh vyžaduje větší úpravy pro zabezpečení výjezdu z vody, není dostatečně členěn a převýšen nad vodní hladinou a neskýtá transportérům ochranu před přímou dělostřeleckou palbou protivníka v době úpravy výjezdů. Pak mohou transportéry zaujmout vhodná postavení na východním břehu a palbou umlčovat odpory protivníka, zatímco roty prvního sledu překonají řeku na nafukovacích člunech a upraví části sil výjezdy na protilehlý břeh. Potom teprve překonají řeku obojživelně OT a je-li to možné, naloží na protilehlém břehu ponechané nafukovací čluny.

Volba některého z těchto způsobů překonání vodní překážky bude pochopitelně

závislá na síle a aktivitě nepřítel, na charakteru vodní překážky a břehů a na dalších okolnostech.

Překonání vodních překážek plovoucími OT má ve srovnání s klasickou plavidlovou přepravou v koloběžích i některé další zvláštnosti:

Prapory prvního sledu pluku na obojživelných OT zpravidla nebudou procházet kontrolním propouštěcím místem a budou postupovat až k vodní překážce v rozvinuté bojové sestavě. Pro řízení přepravy nebude třeba určovat správce přepraviště, protože jejich úkoly budou prakticky plnit velitelé útočících praporů a rot prvního sledu, kteří budou řídit boj a přepravu jednotek svými spojovacími prostředky.

Prapory druhých sledů pluků, popř. i další sledy na plovoucích OT, se dostávají v průběhu útočného boje na přístupy k vodní překážce zpravidla po plukovních cestách v proudech. Jejich přístup k přepravištím musíme přísně řídit a regulovat; proto musí projít kontrolním propouštěcím místem. Vlastní činnost na přepravišti musí řídit správce přepraviště, kterým bude důstojník přepravujícího se praporu. Správce přepraviště musí dobře regulovat pohyb od kontrolního propouštěcího místa a počítat se zdržením prvních sledů na vodní překážce.

Pokud bude přeprava prvosledových praporů a jejich bojová činnost na protilehlém břehu úspěšná, není důvodu, proč by prapory druhého sledu nepřekonávaly vodní překážku na plovoucích OT v rotních nebo praporních proudech. I v tomto případě bude ovšem nutné věnovat potřebnou pozornost úpravě výjezdů. Půjde sice o omezený počet těchto výjezdů, jejich úprava však bude náročnější, neboť na jednom místě bude vyjíždět z vody celý rotní nebo praporní proud.

Z hlediska ženijního zabezpečení je nutné na přepravištích plovoucích OT splnit především tyto úkoly:

- vést ženijní průzkum přístupů k vodní překážce, vjezdů a výjezdů, povahy (rázu) vodní překážky s důrazem na rychlost proudu,

- odminovat, upravit a vytyčit přístup k vodní překážce, vjezdy a výjezdy.

Tyto úkoly budou zpravidla plnit motostřelecké jednotky svými silami a prostředky. Se ženijními jednotkami (asi jedno ženijní družstvo na obojživelném OT na jeden prvosledový motostřelecký prapor) je třeba počítat hlavně pro průzkum a odminování přístupů k vodní překážce a břehů.

Zhodnocení způsobnosti obojživelných OT překonávat vodní toky

Abychom si mohli udělat reálnou představu o možnostech plavidlové přepravy obojživelnými OT, je třeba zhodnotit příslušnou techniku, kterou máme v ČSLA.

Základními obojživelnými OT jsou OT-62, OT-64, OT-65 a postupně je zaváděn OT-70. Chceme-li zhodnotit vhodnost těchto prostředků pro plavidlovou přepravu, je třeba uvést druh jejich podvozku, schopnost překonávat stoupání (pro posouzení možnosti výjezdu na strmé břehy), způsob pohonu na vodě a maximální rychlost plavby. Všechny parametry viz tab. 1. Pro porovnání jsem zařadil i nejmodernější současné prostředky, zavedené v západních kapitalistických armádách, z nichž transportéry AMX-10 P a Marder mají být základním prostředkem svého druhu ve francouzské a západoněmecké armádě v druhé polovině sedmdesátých let.

Z tabulky je patrné, že hlavní kapitalistické armády definitivně přecházejí na obojživelné OT. Dokonce i armáda NSR byla nucena transportéry Marder (původně nebyl obojživelný) dodatečně uzpůsobit pro plavbu. Tím se jen potvrdila správnost koncepce armád Varšavské smlouvy, které zavedly obojživelné OT do výzbroje již v počátku šedesátých let.

Údaje o stoupání jsou v tabulce myšleny pro pevný a suchý terén. Při výjezdu z vodních překážek je však i suchý břeh namočen vyjíždějícím transportérem, což možnost výjezdu snižuje zejména u kolových OT. Tak např. OT-64, který na suchém a pevném podkladě vyjede stoupání se sklonem do 31°, překoná při výjezdu z vodní překážky zhruba sklony s těmito hodnotami:

- do 15° na písčitojilovitých březích,
- do 23° na březích s únosným šterkovitým povrchem,
- do 25° na kamenem zpevněných březích.

Pásové transportéry jsou pro vjezd do vodních překážek i výjezd z nich vhodnější a hodnoty sklonu břehů, které jsou schopny vyjet, neklesají se snížením únosnosti břehů v takové míře, jako např. u kolového OT-64.

Můžeme říci, že obojživelné OT v ČSLA mají ve srovnání se stejnými prostředky předních kapitalistických armád mnohem větší schopnost překonávat strmé břehy při výjezdu z vodních překážek. Proto úprava těchto břehů pro jejich výjezd bude méně náročná, ale budeme ji v naprosté většině případů zabezpečovat.

Tabulka 1

Parametry obojživelných OT, ovlivňující způsobilost pro překonávání vodních překážek

Označení	Překoná stoupání	Podvozek	Způsob pohonu na vodě	Rychlost plavby v km/h	Na vodě bezpečně ovladatelný do rychlosti proudu		Ve výzbroji armády
					km/h	m/s	
OT-62	35°	pásový	2 vodomety	10,8	9,8	2,7	ČSSR
OT-64	31°	kolový	2 lodní šrouby	9,7	8,7	2,4	ČSSR
OT-70	35°	pásový	pásky	8,0	7,2	2,0	SSSR ČSSR
AMX-10 P	27°	pásový	2 vodomety	8,0	7,2	2,0	Francie
M-113-A 1	27°	pásový	pásky	5,8	5,1	1,4	USA NSR
Marder	27°	pásový	pásky*	6,0*	5,4	1,5	NSR

* – použitím přídavných nafukovacích vaků je obojživelný.

Poznámka: Údaje jsem převzal z předpisů pro naše OT, ze Zprav-51-6 z r. 1973 a z časopisu Vojennyj zarubežnik.

Způsob pohonu na vodě značně ovlivňuje manévrovací schopnost obojživelných OT při plavbě a má vliv i na rychlost plavby, která je jedním z nejdůležitějších parametrů pro posouzení schopnosti OT překonávat vodní toky.

Průměrná rychlost proudu vodních toků na našem předpokládaném válčišti je za normálních podmínek 1,4 m/s, maximální rychlost 2,3 m/s, výjimečně více. Z tabulky je patrné, že rychlost plavby našich OT je na odpovídající úrovni, umožňuje překonat za normálních podmínek většinu vodních toků bez většího splutí. Poněkud menší rychlost plavby OT-70 je způsobena pohonem pásů, je však vykompenzována parametry tohoto prostředku.

Celkově můžeme konstatovat, že parametry našich OT, které mají vliv na jejich schopnost překonávat vodní překážky, jsou na velmi dobré úrovni.

Možnosti plavidlové přepravy na obojživelných prostředcích ženijního vojska

V nedávné minulosti byly hlavním prostředkem pro plavidlovou přepravu v ženijním vojsku ČSLA obojživelné automobily

BAV 485 (střední obojživelník kolový) a K-61 (velký obojživelník pásový). První má únosnost na vodě 3,5 t a druhý 5 t.

Tato vozidla měla svůj význam hlavně v době, kdy motostřelecké jednotky nebyly vybaveny obojživelným OT a kdy bylo nutné (a je dosud u motostřeleckých jednotek, které plovoucí OT nemají) tyto jednotky přepravovat na plavidlových přepravištích koloběhy.

U svazků, jejichž motostřelecké prapory mají obojživelné OT, překonávají jednotky vodní překážky na těchto transportérech. Každý mspr má však dosud asi 10–12 břemen, která nejsou obojživelná a která musí přepravit na přívozovém či mostovém přepravišti, nebo na plavidlových přepravištích, vybavených prostředky ženijního vojska. Jde hlavně o praporeční bezzákluzové kanóny, neplovoucí transportéry T-810, raketomety a vozidla čtyřtýlového zabezpečení. Mimo dvou bezzákluzových kanónů všechna tato břemena přesahují únosnost prostředků BAV-485 i K-61.

V současné době jsou ve výzbroji ženijního vojska ČSLA obojživelné trans-

portéry PTS-10, které mají na vodě únosnost 10 t a jsou tedy schopny přepravit všechna břemena motostřeleckých praporů. Tyto transportéry jsou pro násilné přechody vodních toků přidělovány plukům prvního sledu a jsou využívány pro přepravu břemen motostřeleckých praporů, některých plukovních břemen a ke zpětné přepravě raněných. Pro přepravu raněných jsou tyto transportéry zvláště uzpůsobeny a můžeme na nich upevnit 12 nosítek.

Přidělené transportéry PTS-10 postupují k vodní překážce za prapory prvního sledu, zaujmou východiště k přepravě, kde naloží břemena přepravovaná prvním koloběhem, a jakmile obojživelné OT prvosledových praporů překonají vodní překážku, vyjedou z východiště k přepravě a zahájí přepravu. Určitou nevýhodou je, že přepravovanou techniku musíme nakládat i vykládat na břehu.

Transportér PTS-10 překoná při vjezdu do vody i výjezdu z vody s břemenem sklon břehu 15 stupňů. Břehy budou tedy téměř vždy vyžadovat v místech vjezdu a výjezdu úpravu, a to náročnější, než u obojživelných OT.

Plavidlová přeprava motostřeleckých jednotek, které nejsou vybaveny obojživelnými obrněnými transportéry

Jak jsem již uvedl plavidlová přeprava motostřeleckých jednotek, které nejsou vybaveny obojživelnými OT, nebude pravidlem. Přesto s ní musíme i v současné době počítat. K přepravě v tomto případě použijeme jednak přepravních prostředků motostřeleckých jednotek (výjimečně i přepravních prostředků získaných či vyrobených z místních zdrojů) a jednak obojživelných přepravních prostředků ženijního vojska. V tomto případě můžeme i plně využít transportérů BAV-485 a K-61.

Při postupu k vodní překážce (nejpozději při překračování výchozí čáry k přepravě) musí být plavidlové přepravní prostředky začleněny na svém místě v sestavě prvosledových praporů. V patřičné vzdálenosti od vodní překážky shromáždí se tyto prostředky v místě soustředění přepravních prostředků, které může být totožné s východištěm k přepravě. Jednotky, které se mají přepravit prvním koloběhem, zde nasednou na samohybné přepravní prostředky a jedou na nich k řece, kde ihned zahájí přepravu.

Jednotky, které se mají přepravit prvním koloběhem na nesamohybných pře-

pravních prostředcích, odnášejí tyto prostředky z místa soustředění přepravních prostředků k vodní překážce, spouštějí je na vodu a přepraví se na nepřátelský břeh. Přepravní prostředky s obsluhou se vrací k výchozímu břehu a naloží jednotky přepravované dalším koloběhem, které mezitím dorazily z východiště k přepravě k řece.

Východiště k přepravě se za těchto okolností volí co nejbližší od vodní překážky, už od vzdálenosti asi 500 m. Je to proto, aby přepravované jednotky byly schopny za dobu trvání jednoho koloběhu zdolat pěšky vzdálenost z východiště k přepravě k řece odplutí. V případě, že nemůžeme volit východiště k přepravě v dostatečné blízkosti od vodní překážky, musí jednotky zaujmout vždy jednu, případně více mezilehlých čar, umístěných co nejvhodněji tak, aby terén na těchto čarách skýtal možnost skrytu.

Motostřelecký prapor se zpravidla přepravuje na jednom plavidlovém přepravišti, na kterém může jedním koloběhem přepravit jednu motostřeleckou rotu s posilovými prostředky, a to na úseku širokém zhruba do 500 m.

Záloha přepravních prostředků se na plavidlovém přepravišti nevyčleňuje. Je-li na jednom přepravišti více druhů plavidel, řadí se na čáře odplutí podle rychlosti pohybu na vodě tak, aby na protiproudění straně přepraviště byla plavidla nejrychlejší a na poproudění straně nejpomalejší. Na každých 10–12 plavidel musí správce přepraviště vyčlenit jedno plavidlo jako záchranné.

Tento způsob plavidlové přepravy je pochopitelně ve srovnání s plavidlovou přepravou jednotek, vybavených obojživelnými obrněnými transportéry, nevýhodný a to hlavně z těchto důvodů:

- nelze překonávat vodní překážku na široké frontě a dochází k centralizaci jednotek na poměrně úzkém úseku,

- jednotky nejsou po dobu přepravy ochráněny proti pěchotní palbě protivníka,

- přeprava je značně pomalejší,

- nemáme-li ženijní obojživelné prostředky, činí značné potíže přeprava lehkých doprovodných zbraní, pro něž zřizujeme jednoduchá soulodí,

- motostřelecké jednotky vedou boj na protilehlém břehu poměrně dlouhou dobu bez doprovodných prostředků, což značně omezuje možnost manévru.

REŽIMOVÉ PODMÍNKY PRO POBYT VOJSK V PÁSMECH RADIOAKTIVNÍHO ZAMOŘENÍ

Hromadné použití ZHN, zvláště jaderných, povede ke vzniku širokých pásem radioaktivního zamoření. Podle názorů velení NATO v obraně až 60 % vyčleněných jaderných nábojů na operaci může být použito s pozemními výbuchy. V důsledku toho vznikne složitá radiační situace, která do značné míry bude mít vliv na způsob i možnosti plnění úkolů vojsk. Velitelé a štáby na podkladě předpovědi vzniku situace a jejího upřesnění vzdušným i pozemním radiačním průzkumem operativně budou upřesňovat svá rozhodnutí v souladu s konkrétně vzniklou situací. Tento proces se neobejde bez příslušných propočtů dávek ozáření vojsk a zhodnocení způsobů plnění bojových úkolů. Ve většině případů však nebude dostatek času na složité výpočty a proto je účelné mít ve štábech přibližné charakteristiky jednotlivých pásem radioaktivního zamoření a popis režimových podmínek pro pobyt vojsk v nich. Režimové podmínky pobytu vojsk v pásmech radioaktivního zamoření budou diktovány řadou ukazatelů, z nichž nejdůležitější jsou:

Počet použitých pozemních úderů, vzdálenost center výbuchů od sebe, doba vytvoření příslušného pásma, začátek ozařování vojsk od doby výbuchu, stupeň ochrany vojsk proti vnějšímu ozáření. Vztít v úvahu s dostatečnou přesností dávku ozáření při rychlém rozhodování situace není možné, zvláště při překrývání radioaktivních stop a proto k přibližnému hodnocení je nutné znát charakter vzniku radioaktivního pásma. Např. ve vzdálenosti 50 km od centra pozemního jaderného výbuchu ráže 50 kt při středních meteorologických podmínkách u osob v obrněných transportérech po 2 hodinách dávka činí 58 R. Při vzniku přehradného jaderného pásma a vzdálenosti center výbuchů od sebe 10 až 15 km, ve vzdálenosti 50 km od nich ve směru větru může být střed pásma D a obdržená dávka za stejnou dobu pak činí 500 R, tj. 8,5 krát více. Vznikne-li při použití velkých ráží přehradné pásmo, pak tato část pásma se vytvoří asi za 2 až 2,5 h a dávka ozáření pak činí 230 R.

Z toho plyne, že hodnocení radiační

situace, byť i přibližné, musí odpovídat zcela určité charakteristice pásma, jinak se dopouštíme nepřijatelných chyb.

S cílem přibližně hodnotit režimové podmínky pro pobyt vojsk v pásmech radioaktivního zamoření jsme volili přehrad-

né pásmo vzniklé po výbuchu 27 jaderných nábojů převážně střední ráže a rychlosti středního výškového větru 50 km/h. Takové pásmo je podle názorů velení NATO běžné a proto jeho hodnocení můžeme považovat za střední typ.

Režimové podmínky pro pobyt vojsk v pásmech radioaktivního zamoření

Chceme-li stanovit režim pobytu vojsk v zamořeném terénu, musíme nejdříve stanovit jednotná hodnotící kritéria, kterých se budeme řídit při určování příslušných hledisek. Vojska mohou v zamořeném terénu vést bojovou činnost nechráněna, v dopravních prostředcích a bojových vozidlech, nebo chráněna různými druhy ochranných staveb (okopy, zákopy, úkryty, odpočinkové úkryty, sklepní místnosti obytných budov atd.). Proto musíme v každém konkrétním případě hodnotit obdržené dávky ve spojitosti se stupněm ochrany. Dalším kritériem je doba pobytu vojsk v zamořeném terénu. Vojska vedou bojovou činnost krátkodobě nebo po dlouhou dobu. V našem případě budeme vždy uvádět konkrétní dobu pobytu v minutách či hodinách, dnech atd. Budeme-li používat pojmu „Krátkodobý pobyt“, budeme jej vždy konkrétně definovat, abychom se vyhnuli nejistotám a zkrácení uváděných skutečností. Činnost vojsk v zamořeném terénu budeme charakterizovat jako pobyt na místě po dobu $\Delta t = t_2 - t_1$ hodin od výbuchu jaderného náboje nebo skupiny výbuchů vždy vztažených k době, vzhledem k níž můžeme přesvědčivě definovat t_1 , tj. dobu začátku ozařování. Dále rozlišujeme pobyt v příslušném pásmu, v závislosti na směru přesunu (od vnější hranice k vnitřní apod.).

Při hodnocení vlivu ozáření vycházíme ze stanovených norem: jednorázová maximálně přípustná dávka ozáření (během 4 dnů) 50 R, během 10 dnů 100 R (nejvýše však 10 R denně), dále 200 R za 3 měsíce a 300 R za dobu jednoho roku.

Budou-li nechráněné osoby na hranici pásma A, které se může vytvořit asi za 4 až 5 hodin od okamžiku výbuchu v přípa-

dě použití středních a velkých ráží a do 2 hodin po výbuchu v případě odpálení jaderných min malých ráží, nemůže dojít k ozáření osob nad přípustné normy. Dokonce i velmi blízko k centru jaderného výbuchu na hranici pásma A, vytvořeného za 1/4 až 0,5 hodiny po výbuchu v případě pobytu osob na místě po dobu 4 dnů je dávka 30 až 40 R a za jeden rok 50 R. Tyto hodnoty platí pro nechráněnou živou sílu. Tzn., že pobyt vojsk na hranici pásma A v libovolné situaci a za libovolných podmínek je z hlediska vnějšího ozáření bezpečný a nejsou potřebná zvláštní opatření k ochraně živé síly vojsk.

Ve středu pásma A, které se může vytvořit v době od 1,5 do 4 hodin po výbuchu (v závislosti na ráži jaderného náboje), je obdržená dávka nechráněnými osobami za prvních 6 hodin 15 až 30 R, za 12 h pobytu 22 až 40 R, za jeden den 30 až 50 R a za dobu 10 dnů 53 a 74 R. Je málo pravděpodobné, že by vojska na místě setrvala delší dobu nechráněná. Pobyt na automobilech výše uvedené dávky snižuje 2krát a proto ani ve středu pásma A není nebezpečí ozáření vojsk nad přípustné normy. V závislosti na konkrétních hodnotách úrovně radiace je však nutné stanovit režim života vojsk s ohledem na hodnoty dávek již dříve obdržených a dávky, které mohou obdržet v další bojové činnosti. V žádném případě nesmí však dávka překročit 10 R za první den, jestliže předpokládáme možnost ozáření vojsk v dalších dnech bojové činnosti (to musíme předpokládat téměř ve všech případech).

Chceme-li stanovit režim života vojsk v dalších částech pásma zamoření, optimálně rozložíme dávky ozáření po dnech tak, abychom zabezpečili splnění norem.

Tabulka 1

Den po vzniku pásma zamoření	1 2 3 4	5 6 7 8 9 10	11
Dávka „R“	10 10 8 7	8 7 7 6 5 2	4
Celkem	35	35	
Den po vzniku pásma zamoření	12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24		
Dávka „R“	4 4 3 3 3 2 2 2 2 2 1 1 1		
Celkem	35		

Tyto hodnoty mohou sloužit jako střední denní normy. Odchytky od těchto norem, které se v praxi vždy mohou vyskytnout v závislosti na konkrétní situaci, budou pak vyžadovat upřesnění režimu života vojsk.

Jednorázová maximálně přípustná dávka do 4 dnů od počátku ozařování činí 50 R a během 10 dnů nejvýše 100 R při podmínce ne více jak 10 R denně. Ovšem zcela vyčerpat tuto normu nesmíme, neboť pak by osoby neměly po dobu 2 měsíců přijít do styku s radioaktivním zářením. Další omezení vnějšího záření je dáno tím, že během 3 měsíců dávka nesmí překročit 200 R a za 1 rok 300 R, což je v průměru asi 1 R denně. Jelikož nemůžeme při bojové činnosti zabránit ozařování vojsk, zvláště při pobytu v pásmech silného, nebezpečného a velmi nebezpečného zamoření, považujeme za účelné u prvních dvou hodnot normy vyčerpat pouze ze 70 % tak, aby vždy zůstala určitá záloha pro nepředvídanou radiační situaci. Tím zamezíme předčasnému vyřazení vojsk z bojové činnosti. Za těchto podmínek během 4 dnů mohou obdržet dávku 35 R a za dalších 6 dnů rovněž 35 R, tedy celkem za 10 dní 70 R. Pak na dobu 80 dnů zůstává možnost obdržet dávky 130 R, což činí průměrně 1,6 R denně.

Optimální rozložení dávky ozaření po dnech od vzniku pásma zamoření (varianta) — viz tab. 1

Z tabulky 1 plyne, že po 24 dnech až do 90 dne po začátku záření můžeme dopustit denní dávku střídavě 1 a 2 R. V praxi tohoto rozdělení mohou nastat odchytky, avšak vždy je nutné zabezpečit kompenzaci dávky nižšími hodnotami dalších dnů. Bude-li nutné tyto normy překročit, vyžádá si to pak příslušných organizačních a zdravotnických opatření.

Na vnitřní hranici pásma A (vnější hranice pásma B) nemůžeme připustit pobyt nechráněných osob po dobu více jak 0,5 hodiny po vzniku stopy. Rovněž pobyt vojsk na automobilech omezíme na dobu maximálně 1 hodiny po vzniku pásma zamoření. Pobyt v obrněných transportérech je možný po dobu 4 hodin a v tancích asi 16 hodin. Během této doby obdrží osoby dávku kolem 10 R, tj. stanovenou normu pro první den pobytu v zamořeném terénu. Proto vyvedeme jednotky buď do nezamořeného terénu, nebo do pásma s nižšími standardními izodozami (např. do středu pásma A).

Budou-li mít vojska terén vybudován v ženíjním smyslu a mohou využít jednoduchých okopů s koeficientem zeslabení záření 40, pak obdržená dávka za dva dny pobytu činí asi 4 R, za 4 dny do 5 R. Kdyby po počátečním 6 až 8 hodinovém pobytu v okopech vojska ze zamořeného prostoru vyjžděla na automobilech, neobdrží dávku vyšší jak 2 R. Při vyjždění ze zamořeného

Přibližná doba pobytu vojsk v RA zamořeném terénu po obdržení uvedené dávky

Způsob ochrany	Hodnota dávky vnějšího ozáření v rentgenech	Pásmo A			Pásmo B			Pásmo C			Pásmo D	
		vnější hranice	střed pásma	vnitřní hranice	vnější	střed pásma	vnitřní hranice	vnější	střed pásma	vnitřní hranice	vnější	střed pásma
		8 R/h	25 R/h	80 R/h	140 R/h	240 R/h	360 R/h	800 R/h	2000 R/h			
Osoby nechráněné	50	Ozáření uvedenou dávkou nenastává										
	100											
	200											
	300											
Osoby na automobilech	50											
	100											
	200											
	300											
Osoby v obrněných transportérech	50											
	100											
	200											
	300											
Osoby v tancích	50											
	100											
	200											
	300											

Uvedená dávka je získána prakticky okamžitě

Tabulka 3

Dávky ozáření R, za dobu nasedání na dopravní prostředky a výjezd proudů
(nasedání 5 minut, výjezd proudů 10 minut)

Doba od výbuchu kdy začalo nasedání na vozidla, h	Pojmenování části pásma zamoření a druh dopravního prostředku																				
	D						C						B						A		
	střed			hranice			střed			hranice			střed			hranice			střed		
	T	OT	A	T	OT	A	T	OT	A	T	OT	A	T	OT	A	T	OT	A	T	OT	A
0,2	1043	1212	1405	417	845	598	188	239	269	125	145	179	73	85	105	42	48	60	10	11	15
0,5	403	482	615	161	193	246	73	89	111	43	58	74	28	34	43	16	19	24	4	5	7
0,8	250	325	450	100	130	180	45	58	81	30	39	54	18	23	32	10	13	18	2	3	4
1,0	188	230	300	75	92	120	34	42	54	23	28	36	13	16	21	7	9	12	2	3	3
1,5	118	145	190	47	58	76	21	26	34	14	17	23	8	10	13	5	6	8	2	2	3
2,0	84	104	137	34	42	55	15	19	25	10	12	16	6	7	9	3	4	5	1	1	2
2,5	65	80	105	26	32	42	12	14	19	8	10	13	4	6	8	3	4	5	—	1	1
3,0	53	65	92	21	26	35	10	12	16	7	9	12	4	5	7	2	2	3	—	—	1
3,5	43	53	70	17	21	28	8	10	14	6	8	9	3	4	6	2	2	3	—	—	—
4,0	37	46	61	15	19	25	7	8	11	5	6	8	3	4	5	1	1	2	—	—	—
5,0	28	35	47	11	13	19	6	7	8	3	5	6	2	3	4	1	1	1	—	—	—
6,0	24	29	38	9	12	15	4	5	7	2	3	5	1	2	3	—	1	1	—	—	—
8,0	18	22	30	7	9	12	3	4	5	2	3	4	—	1	2	—	—	1	—	—	—
10,0	13	16	23	5	6	7	2	3	3	1	2	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—
12,0	11	15	19	4	5	6	2	2	3	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14,0	8	11	14	3	4	5	1	2	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16,0	6	8	11	2	3	4	—	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18,0	3	5	7	1	2	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20,0	3	4	5	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24,0	2	3	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30,0	2	3	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

prostoru ihned po vzniku stopy by dávka činila asi 6 R (počítám, že vnější hranice pásma B se vytvoří za 2 hodiny po výbuších).

Ve středu pásma B (vznik stopy asi 1,5 až 2 hodiny po výbuších) vede dvouhodinový pobyt v automobilech k obdržení jednorázové maximálně přípustné dávky a 12 hodinový pobyt může mít za následek vznik nemoci z ozáření u jednotlivců. Jednodenní pobyt povede k vyřazení 5 % osob z bojové činnosti. Proto vojska v automobilech záhy po vzniku stopy vyvádíme do nezamořeného terénu nebo do pásma s nižšími hodnotami úrovní radiace.

Vojska v OT, která jsou v ženijně nevybudovaném terénu, vyvádíme do jedné hodiny od vzniku pásma. Jsou-li vybudovány jednoduché ženijní stavby a je-li nutné na místě setrvat do 4 dnů od vzniku stopy, pak po počátečním 4 až 6 hodinovém pobytu v nich a dalším střídavém pobytu v bojových vozidlech nedochází k ozáření osob nad přípustné normy. Více bezpečný úkryt skýtají vojskům tanky. Avšak máme-li dodržet normu 10 R první den, je nutné za 3 hodiny po vzniku pásma vyvést tankové jednotky do prostoru s nižšími hodnotami úrovní radiace za předpokladu, že terén není vybudován v ženijním smyslu.

Na hranici pásma C není možný ani krátkodobý pobyt vojsk na automobilech, neboť maximální přípustnou dávku obdrží již za 1 hodinu od výbuchu jaderného náboje. Při nepřetržitém 12 hodinovém pobytu na místě může dojít k vyřazení 20 % osob a při jednodenním pobytu až 55 %. Proto vojska na automobilech musíme z ženijně nevybudovaného terénu vyvést ihned.

Vojska v OT překročí jednorázovou maximální dávku za 4 hodiny pobytu a v tancích za 4 dny od vzniku stopy. Aby vojska nepřekročila denní dávku 10 R, musí je na OT vyvést již za 0,5 h a v tancích za 1,5 h od vzniku stopy. Při nutném jednodenním nepřetržitém pobytu vojsk v OT mohou jednotlivci onemocnět nemocí z ozáření.

Ve středu pásma C ztrácejí osoby na automobilech za 2 hodiny po vzniku stopy bojeschopnost z 50 % a za 4 hodiny 100 %. Budou-li vyvedeny do 0,5 h po vzniku stopy, obdrží dávku vyšší, než je jednorázově přípustná, nemusí však ztratit bojeschopnost. Za dobu vyvádění z tohoto místa zamořeného pásma dávka ozáření činí asi 30 R.

Vojska v OT neztrácejí za 6 hodinový pobyt bojeschopnost, za 12 hodin pobytu ztrácejí bojeschopnost z 15 % a za jednodenní pobyt z 50 %. Budou-li vyvedena do 0,5 h od vzniku stopy, obdrží dávku 50 R. Aby tankové jednotky obdržely dávku 10 R, musí vyjet do 0,5 h od vzniku stopy. Jednorázovou maximálně přípustnou dávku obdrží asi za 7 hodin nepřetržitého pobytu v daném prostoru.

V ženijně vybudovaném terénu (okopy, pohotovostní úkryty apod.) mohou vojska setrvat po dobu 12 hodin a pak opustit zamořený prostor. Celková dávka v tomto případě nepřekročí hodnotu 10 až 15 R v závislosti na druhu dopravního a bojového prostředku. Vojska v automobilech a v OT velmi rychle dostávají poměrně vysoké dávky ozáření a proto setrvávání v takto zamořeném prostoru vede ke ztrátě bojeschopnosti. Zakopávat se na místě nemá smysl, neboť za dobu ženijní úpravy terénu osoby obdrží dávku 300 R (za 3 hodiny), což vede k úplné ztrátě bojeschopnosti.

Na hranici pásma D není přípustný ani krátkodobý pobyt v automobilech a v OT. V automobilech osoby ztrácejí bojeschopnost při 0,5 h pobytu z 50 % a při 1 hodinovém 100 %. V OT za 0,5 hodiny pobytu mohou jednotlivé osoby onemocnět nemocí z ozáření a za 1,5 až 2 hodinový pobyt ztrácejí bojeschopnost z 50 až 90 %. Za 8 hodinový pobyt ztrácejí tankové jednotky bojeschopnost v důsledku ozáření z 50 % a do 1 hodiny obdrží jednorázovou maximálně přípustnou dávku.

V ženijně vybudovaném terénu musí osoby zůstat v okopech, zákopech a pohotovostních úkrytech minimálně 18 hodin, přičemž obdrží dávku asi 50 R. Po této do-

bě způsobuje půlhodinový pobyt nechráněných osob dávku 12 R. Kdyby osoby setrvaly v takto zamořeném terénu a ženiálních stavbách 4 dny, bude se obdržena dávka blížit 90 až 100% nímu vyřazení. Proto je nezbytné, aby vojska mezi 18 a 24 hodinou od vzniku stopy prostor opustila a rozmístila se v nezamořeném prostoru; pokud to není možné, alespoň v první polovině pásma A směrem od centra výbuchu.

Ve středu pásma D je pobyt osob i v tancích krajně nebezpečný, neboť za 1 hodinový pobyt jsou jednotky vyřazeny ze 100 %. Vojska, která byla zasažena touto částí pásma D a vedou bojovou činnost na autech či v OT, budou ozářeni zcela vyřazena. Tankové jednotky, opustí-li tento prostor do 0,5 h po vzniku stopy, mohou sice z něho vyjet, ale do dvou dnů zcela ztrácejí bojeschopnost, při čemž příznaky nemoci z ozáření se mohou projevit již za hodinu po obdržení dávky. Bojeschopná mohou zůstat jedině vojska v odpočinkových úkrytech, sklepních místnostech víceposchodových domů, při čemž během 5ti dnů nesmí opustit tyto ochranné stavby.

Pro názornější představu o stupni nebezpečí jednotlivých pásem slouží **tabulka 2**. Z ní je patrné, že uvedené dávky ozáření v pásmech mírného i silného zamoření nebudou nikdy obdrženy. V pásmu velmi nebezpečného zamoření mimo osoby v tancích uvedené dávky budou obdrženy prakticky okamžitě. Tabulka 2 platí za předpokladu, že hranice pásma A, B, C a D budou utvářeny za 5 až 6, 3, 2 a 1 hodinu a jejich středy za 4, 2,5, 1,5 a 0,8 hodiny, tj. při vzniku přehradního jaderného pásma, vytvořeného 25 až 30 jadernými výbuchy střední a velké ráže.

Aby naše úvahy byly obsahově úplnější, je účelné sestavit tabulku dávek, které obdrží osoby při nasedání do bojových vozidel a vyjždění z jednotlivých míst pásma radioaktivního zamoření. Dobu, kdy začíná nasedání do vozidel a také začátek ozařování volme souhlasně s dobou vzniku stopy, tj. dobou příchodu čela stopy od da-

ného místa, k níž připočteme dobu vypadávání radioaktivních částic. Předpokládáme, že byl vyhlášen radiační poplach a osoby jsou buď v bojových vozidlech, nebo v ženiálních stavbách. Jsou-li v bojových vozidlech, nebudeme uvažovat dobu nasedání a tím i dobu, během níž jsou nekryty. Dobu nasedání uvažujeme 5 minut a dobu vyvážení vozidel do proudu 10 min. Po celou dobu bereme úroveň radiace platnou pro dané místo zamořeného terénu. Výpočet platí pro střed pásma A, hranici a střed pásma B, hranici a střed pásma C, hranici a střed pásma D, jak uvádí **tabulka 3**. Tuto tabulku jsem sestavil tímto způsobem: Nejprve jsem stanovil dobu uplynulou od pozemního jaderného výbuchu, kdy začalo ozařování osob při nasedání do dopravních prostředků nebo bojových vozidel. Dobu jsem volil tak, aby postihovala v nezbytné míře časové úseky, které se mohou v praxi vyskytovat. Metodika výpočtu je zřejmá z příkladu pro stanovení příslušných dávek na hranici pásma C za 2 hodiny po výbuchu. Dávka pro nasedání na vozidlo se počítá ze vztahu:

$$D = 5.240.1^{1,2} (2^{-0,2} - 2.0833^{-0,2}) = 1.200 (0,87055 - 0,86348) = 1.200 \cdot 0,00707 = 8,48 \text{ R}$$

Dávka po výjezdu proudu

$$D = 5.240.1^{1,2} (2.0833^{-0,2} - 2.2500^{-0,2}) = 1.200 (0,86348 - 0,85000) = 1.200 \cdot 0,01348 = 16,2 \text{ R}$$

Pro automobily

$$D = 8,48 + \frac{16,2}{2} = 16 \text{ R}$$

Pro obrněné transportéry

$$D = 8,48 + \frac{16,2}{4} = 12 \text{ R}$$

Pro tanky

$$D = 8,48 + \frac{16,2}{10} = 10 \text{ R}$$

Tímto způsobem jsem získal ostatní hodnoty dávek ozáření a mohou sloužit jako podklad pro výpočet dávky za dobu výše uvedené činnosti.

Celková dávka ozáření se tedy bude skládat z dávky obdržené při pobytu v zamořeném terénu na místě (což ovlivní stupeň ochrany živé síly), z dávky obdržené při nasedání do bojových vozidel, či dopravních prostředků a nakonec z dávky, obdržené při vyvádění proudů na pochodové osy k opuštění zamořeného prostoru. Abychom získali hodnotu celkové dávky ozáření pro pobyt v zamořeném prostoru, k těmto dávkám připočítáme ještě dávku obdržanou za dobu od vyvedení jednotek do pochodového proudu do opuštění zamořeného prostoru. V případě, že vojska

vyvádíme do prostoru s menšími hodnotami úrovní radiace, pak bereme v úvahu střední hodnotu úrovní radiace na pochodové ose od okamžiku zahájení přesunu do jeho zakončení. V novém prostoru pak obdržanou dávku počítáme zvlášť na základě konkrétních údajů radiačního průzkumu.

Z tohoto kvalitativního popisu vlivu jednotlivých pásem radioaktivního zamoření na bojovou činnost vojsk vyplývá požadavek na věrohodné a co nejpřesnější grafické znázornění jejich umístění v terénu.

Závěr

Radioaktivní zamoření terénu, zvláště po vytvoření přehradného jaderného pásma, bude mít podstatný vliv na bojovou činnost vojsk. Abychom zabránili ozáření vojsk nad přípustné normy, musíme vést radiační průzkum ke zjištění konkrétní situace; mimo to při pobytu v pásmech silného, nebezpečného a velmi nebezpečného zamoření se rychle rozhodovat, do jakých prostorů vojska vyvést a tím na minimální možnou míru omezit škodlivý vliv radioaktivního záření. Doba na rozhodování bude ve většině případů velmi krátká a nebude vždy dostatek podkladů o radiační situaci v zájmovém prostoru. Proto musí vyšší štáb (počínaje svazkem) v krátké době vydat upřesněné prostory, kam vojska přesunout i na podkladě předpovědi sektorovým způsobem. Vymezením sektoru o úhlu 40° od centra výbuchu získáme prostor, v němž v 90 % případů bude ležet dané pásmo a tím je v dostatečné míře determinován prostor vyvedení vojsk, jimž hrozí vyřazení v důsledku delšího pobytu na místě. Délku příslušného pásma vyhledáme v předpise Oper-51-5. Použití tabulek k výpočtu dávek ozáření zkvalitňuje rozhodovací proces a tím přispívá ke zvýšení opatření OPZHN vojsk v celém komplexu.

Teorie týlu

V současné době se rychle mění a vznikají nové prostředky boje, které vyžadují přehodnotit zkušenosti minulých válek a rozpracovat takové způsoby vedení bojové činnosti, které by odpovídaly dosažené úrovni rozvoje ozbrojených sil. Týl jako součást armády nestojí stranou těchto změn ani v teorii, ani v praktické činnosti.

V článku chceme objasnit některé aktuální problémy rozvoje vojenské vědy v oblasti teorie týlu, stanovit předmět této teorie, zkoumat její obsah, funkce, místo v systému věd a hlavní zásady organizace týlového zabezpečení.

Předmět teorie týlu

Leninské zásady o pevnosti a organizovanosti týlu se vztahují jak k týlu v širokém smyslu slova, tak i k týlu ozbrojených sil. Společenské a státní zřízení přímo ovlivňuje vojenskou organizaci a ekonomickou organizaci společnosti. To Lenin považoval za rozhodující i ve válce. Tuto myšlenku zdůrazňovali i zakladatelé marxismu. B. Engels ve své práci „Anti — Dühring“ píše, že „nic není tak závislé na ekonomických podmínkách jako právě armáda a námořnictvo“.

Ekonomika státu vytváří materiální základnu ozbrojených sil, je základem jejich zabezpečení vším potřebným jak v míru, tak i ve válce. Pevnost týlu je nezbytnou podmínkou udržení armády v nepřetržité bojové pohotovosti a dosažení vítězství ve válce. Zkušenosti Velké vlastenecké války a poválečného rozvoje vojenství potvrdily nutnost mít mohutný vojenský ekonomický potenciál a vysokou úroveň vědy a techniky, mít k dispozici a neustále doplňovat zásoby všeho druhu v takovém rozsahu, aby plně zabezpečily potřeby ozbrojených sil. Úspěch při odražení agrese, kromě jiných opatření, zabezpečujeme i mobilizační pohotovostí celého národního hospodářství a jeho schopností

rychle přejít z mírových na válečné podmínky, mobilností a odolností ekonomiky.

Rozbor činnosti týlu jak v širokém smyslu slova, tak především k bezprostřednímu zabezpečení ozbrojených sil vším potřebným, je jedním z důležitých úkolů teorie válečné ekonomiky. Tato činnost je přitom závislá na ekonomických možnostech státu, organizačně technické stránce a praktické práci týlu k bezprostřednímu zabezpečení potřeb ozbrojených sil.

Výrobní závody nemohou vždy vojskům předávat své výrobky úplně zkompletované. Jak v míru, tak i ve válce kromě doplňování spotřebovaných materiálních prostředků musíme neustále udržovat na stanovené úrovni předepsané nedotknutelné zásoby zbraní, techniky, munice a pohonných hmot, proviantu, ženíjního a technického materiálu a jiných prostředků.

Plnění těchto a mnoha dalších úkolů patří funkčně a bezprostředně týlu ozbrojených sil. Týl ozbrojených sil plní funkci spojovacího článku mezi ekonomikou státu a ozbrojenými silami; prostřednictvím zásobovacích orgánů armády jsou předávány vojskům základní druhy potřebného materiálu.

K týlovému zabezpečení mají ozbrojené síly ve své sestavě speciální síly a pro středky, které organizačně tvoří útvary zařízení a jednotky. V souhrnu tvoří tyl ozbrojených sil.

Tyl plní úkoly materiálního, dopravního, technického, ženíjního letištního a letištního technického zabezpečení armády a letectva, řídí a uskutečňuje vojenské přepravy všeho druhu. Tyl plní úkoly zdravotnického, finančního a ubytovacího zabezpečení, dále úkoly obchodního charakteru ve prospěch všech druhů ozbrojených sil. Úkoly, které má plnit tyl ozbrojených sil a národní hospodářství, i když představují článek jednoho řetězu, nejsou shodné. Podmínky a způsoby plnění úkolů jsou rozdílné a mají určitou samostatnost.

V obou případech však plnění společných úkolů je spojeno s

— uskutečňováním velkého souhrnu opatření ekonomického politického, vědeckého, organizačního a vojenskotechnického charakteru;

— splněním státních a právních norem, které usměrňují vzájemné vztahy národního hospodářství s týlem ozbrojených sil, vědecky zdůvodněných závěrů k organizační i technické výstavbě tylu ozbrojených sil a jeho praktické činnosti.

Výstavba tylu ozbrojených sil a jeho činnost jsou objekty zkoumané teorie.

Předmět teorie tylu můžeme definovat jako souhrn znalostí o zákonitostech a principech působení systému týlového zabezpečení ozbrojených sil. Tento systém není stejnorodý; představuje souhrn činných a vzájemně spojených (v průběhu plnění i z hlediska podřízenosti) týlových útvarů, jednotek, zařízení a orgánů velení všech stupňů s jejich strukturou, technickým vybavením a vzájemnými vztahy v práci.

Z toho vyplývá, že předmět teorie tylu se skládá ze dvou částí, a to z

- výstavby tylu ozbrojených sil,
- činnosti tylu k zabezpečení vojsk.

Teorie tylu ozbrojených sil:

— zkoumá zákonitosti jeho výstavby a činnosti při zabezpečování vojsk na základě hlubokého rozboru historických zkušeností minulých válek, s přihlédnutím k soudobému stavu vojenství a ekonomiky státu;

— stanoví pravděpodobné podmínky týlového zabezpečení ozbrojených sil v budoucí možné válce a vyvozuje nepřijatelnější principy a způsoby jeho organizace;

— určuje optimální sestavu sil a prostředků, potřebných ke splnění úkolů tý-

lového zabezpečení vojsk v míru a ve válce, včetně celkového směru rozvoje tylu ozbrojených sil;

— hledá možnosti neefektivnějšího využití vojenské ekonomické základny státu a válčíšť pro potřeby ozbrojených sil, rozpracovává teoretické zásady a základní požadavky k jejich přípravě na válku, zkoumá otázky zdokonalování různých orgánů tylu v zájmu jejich lepší součinnosti (včetně národního hospodářství) a vytvoření pevného velení tylu.

Teorie tylu věnuje hlavní pozornost odbalení zákonitostí dalšího rozvoje a výstavby tylu, jeho organizační struktury, technického vybavení, doplňování osobami a technikou, rozmístění, bojové, politické, operační, taktické týlové a odborné přípravy, vědecky zdůvodněných způsobů plánování týlového zabezpečení ozbrojených sil v průběhu války, určení nejvýhodnější sestavy všech stupňů tylu a potřebných zásob ke stavu a možnostem ekonomiky státu.

Předvídaní pravděpodobných podmínek týlového zabezpečení ozbrojených sil ve válce musí napomáhat stanovení základních principů a způsobů jeho činnosti (vojenská doprava, technické, ženíjní letištní, letecké technické, zdravotnické a další druhy týlového zabezpečení svazů, svazků a útvarů jednotlivých druhů vojsk v různých druzích operace a boje). Velmi důležité je rozvíjet a upřesňovat jednotné názory na otázky rozvíjení a vytváření sestavy tylu na válčíšti, způsob zabezpečení různých druhů vojsk základními druhy materiálu, udržování vysoké odolnosti tylu a velení atd.

Na základě obecných zásad rozpracováváme příslušné principy a způsoby činnosti každé služby tylu ke splnění úloh tylu. K těmto zásadám přiblížíme i při řešení problémů rozvoje organizační struktury, sestavy, technického vybavení tylu a jeho praktické činnosti.

Při zjišťování možností využívá v zájmu ozbrojených sil vojenské ekonomické základny státu a jednotlivých válčíšť; teorie tylu musí v rámci svého předmětu rozpracovat (v souladu se strategií) určité požadavky na přípravu komunikační sítě, její výkonnostní a provozní způsobilost a zabezpečení odolnosti dopravní sítě, na účelné rozmístění základů skladů a množství skladovaných zásob, na rozvoj výrobních kapacit závodů, které budou vyčleněny, nebo využívány jednotlivými službami tylu atd. Tato práce musí být sledována mezi různými orgány velení tylu ozbrojených sil a národním hospodářstvím.

Místo teorie týlu ozbrojených sil v systému vojenských vědeckých znalostí

Z určení předmětu a obsahu teorie týlu vyplývá, že je bezprostředně spojena s vojenskoekonomickými teoretickými znalostmi a je relativně samostatná, je jednou z důležitých oblastí vojenské vědy a svými odpovídajícími částmi se začleňuje jako součást do všech hlavních prvků její logické struktury, tj. do teorie vojenského umění, teorie výstavby ozbrojených sil, teorie velení ozbrojeným silám, teorie výcviku a výchovy vojsk a dějin vojenského umění.

Teorie týlu ozbrojených sil se rozvíjí ve vzájemné spojitosti s mnohými činiteli všeobecně ekonomického, politického a vědeckotechnického charakteru. V každé etapě svého rozvoje (v závislosti na stavu týlu a plněných úkolů) se opírá o výsledky matematiky, kybernetiky, chemie, fyziky, lékařství, veterinářství a dalších věd; některé z nich dostávají od teorie týlu obecné nebo konkrétní takticko-technické úkoly. Tyto úkoly se týkají zejména rozpracování nových vzorů technických prostředků k obnově komunikační sítě a letišť, prostředků k dopravě různých vojenských nákladů, nakládací a vykládací techniky, speciálních druhů doplňovacích a opravárenských prostředků, PHM, protivantu, léků atd.

Teorie týlu je v mnoha směrech spojena s teorií válečné ekonomiky. Tato spojení jsou založena na společných cílech zabezpečení armády v míru a ve válce. Týkájí se procesu převedení hospodářství „na válku“. Týl ozbrojených sil dostává od národního hospodářství bez výjimky všechny materiální prostředky určené pro armádu, dočasně ji skladuje, v případě potřeby je uvádí do úplné pohotovosti k použití a dopravuje každému vojákovi, ke každé zbraně a technice. Soudobý týl neopravuje jen výzbroj, techniku a výstroj, ale zabezpečuje i výrobu značného množství výrobků válečné produkce. Společně s orgány řady ministerstev a institucí zúčastňuje se přípravy využití, technického zabezpečení a obnovení komunikační sítě, zabezpečení letištních ploch atd.

Stanovení těchto přímých a zpětných spojů a odhalování zákonitostí je věcí vojenské vědy, vojenské ekonomiky jako systému vojenskoekonomických znalostí a jiných věd. Stanoví provědodobné kvantitativní ukazatele materiálních požadavků k vedení války na základě závěrů věd a pokynů rozhodujících orgánů, požadavků vojenského umění a především strategie. Cestou různých odpovědných orgánů určuje a požaduje na výrobě většinu ob-

jednávek vojenské výroby, stanoví celkový objem materiálních prostředků pro všechny potřeby armády, zásoby a způsob uskládávání.

Teorie týlu ozbrojených sil je součástí vojenské vědy a je jí plně podřízena. S přihlédnutím ke stavu teorie týlu, vojenská věda jí předkládá hlavní požadavky a určuje možné směry dalšího rozvoje. Vojenská věda ve vztahu k teoriím týlu je teoretickým a metodologickým základem.

Podle rozsahu plnění úkolů teorie týlu ozbrojených sil (stejně jako i vojenské umění) se člení na jednotlivé části. Vztahují se v souladu s tím ke strategii (strategický týl, organizace týlového zabezpečení ozbrojených sil jako celku), operačnímu umění (operační týl, organizace týlového zabezpečení operačních svazů) a taktice (vojskový týl, organizace týlového zabezpečení svazků, útvarů a jednotek). Všechny tyto části jsou mezi sebou v organické jednotě a v dialektické spojitosti. Jednota a spojitost se projevuje zejména v průběhu bojové činnosti.

Teorie týlu ozbrojených sil se bezprostředně dotýká i teorie civilní obrany. (Rozbor teorie civilní obrany, viz Vojenská mysl číslo 10/1974). Tyto teorie obahacují jedna druhou teoretickými zásadami a praktickými závěry na opatření zejména v problematice

- ochrany a zabezpečení vysoké odolnosti vojenskoekonomických, dopravních a dalších týlových objektů;

- včasného odstraňování následků hromadného ničení a ztrát;

- použití místních zásob atd.

Pro teorii týlu je charakteristická také těsná součinnost s řadou částí vojenských technických a vojenských speciálních disciplín. Při řešení svých specifických úkolů široce využívá jejich výsledků; např. při vytváření účinnějších prostředků výstavby a obnovy vojenských dopravních cest a týlových objektů, při rozpracování prostředků a způsobů ochrany týlu, organizace spojení atd. Tyto otázky řešíme komplexně s přihlédnutím k maximálnímu využití techniky ženijních, chemických, spojovacích, speciálních a dalších druhů vojsk v systému týlového zabezpečení a služeb. Takový přístup k plnění úkolů má velmi kladné výsledky, protože napomáhá unifikaci technických prostředků.

Teorie týlu, jakožto součást vojenské vědy, opírá se o její dosažené výsledky. To zvyšuje vědeckou hodnotu závěrů dané teorie v oblasti výstavby týlu ozbrojených

sil, organizaci všestranného týlového zabezpečení vojsk, velení týlu, výcviku a výchovy vojáků. Současně závěry teorie týlu ozbrojených sil ovlivňují příslušné oblasti vojenské vědy, rozšiřují jejich hranice poznání a tím napomáhají k jejich dalšímu rozvoji.

Hlavní funkce teorie ukazují zákonitosti a principy působení systému týlového zabezpečení ozbrojených sil. Konečným výsledkem jsou zdůvodněné návrhy na praktické plánování a uskutečnění souhrnu opatření k přípravě týlu, na jeho převedení z mírového na válečný stav, na vytvoření sestavy, která bude odpovídat úkolům vojsk v operacích, na organizaci přeprav a všestranného týlového zabezpečení vojsk, na nepřetržitém velení týlu, udržení odolnosti celého systému týlového zabezpečení v podmínkách vedení bojové činnosti jak s použitím jaderných zbraní, tak i s použitím jen klasických prostředků.

Úkolem teorie je také vyzbrojit nejen orgány velení týlu, velitele a štáby všech stupňů, ale i všechny ostatní vojenské kádry všestrannými a hlubokými znalostmi v oblasti výstavby týlu ozbrojených sil a jeho činnosti v týlovém zabezpečení armády jak v míru, tak i ve válce.

Teorie zahrnuje vědecké kategorie, kterými operuje. K nim patří i základní pojmy, jejichž prostřednictvím definujeme důležité principy — pravidla organizace týlového zabezpečení ozbrojených sil. V souladu s těmito zásadami řídíme praktickou činnost týlu ozbrojených sil a jeho orgánů velení. V mnohém jsou přetvořeními principy, které jsou vlastní vojenskému umění; to je zcela zákonité, protože v tom se projevuje spojitost teorie týlu a vojenského umění.

I když principy organizace týlového zabezpečení (tak jako i jiných odvětví vojenské vědy) jsou idejemi, nevznikají své-

volně jako výsledek lidského rozumu, ale vycházejí z reálných předpokladů, tj. mají objektivní základ.

Z toho můžeme udělat druhý velmi důležitý závěr v tom směru, že změna objektivní skutečnosti, tj. podmínek k vedení ozbrojeného zápasu, nevyhnutelně vedou k odmítání zastaralých a k rozpracování nových principů organizace týlového zabezpečení vojsk.

Je známo, že až do poslední čtvrtiny 17. století v sestavě ozbrojených sil nebyly speciální síly a prostředky týlového zabezpečení. V té době tento úkol plnily civilní podnikatelé se širokým využitím místních zdrojů. V podmínkách zvýšení počtu armád a hromadného použití vojsk v omezeném prostoru bylo nutné změnit „markytánský“ způsob zásobování vojsk způsobem závčas vytvářených skladů — obchodů. Ovšem ani tyto sklady — obchody, nebyly součástí ozbrojených sil. Teprve v sedmdesátých letech 17. století se v sestavě bojujících armád objevují prvky týlu v současném chápání — stále vojenské trény.

Týl ozbrojených sil se dále rozvíjel. Se zavedením jaderných zbraní, s úplnou mechanizací vojsk a nebyvalým růstem manévrovosti vojsk, s nutností přechodu celého hospodářství na válečný stav a zaměřením práce především pro válku vznikla objektivní nutnost začlenit k týlu ozbrojených sil především jen speciální síly a prostředky, které jsou jejich součástí.

Současně se zavedením jaderných zbraní do výzbroje bylo zahájeno vybavování armády dalšími různorodými technickými prostředky; to mělo za následek kvalitativní změny ve výstavbě ozbrojených sil, v charakteru a rozsahu operací. Tyto příčiny měly za následek zásadní změny i v organizaci týlového zabezpečení ozbrojených sil.

★

Hlavní principy organizace týlového zabezpečení:

- stálá pohotovost týlu k zabezpečení vojsk při zahájení války silami a prostředky, které jsou k dispozici v míru;

- odolnost systému týlového zabezpečení v pohyblivých podmínkách vedení bojové činnosti;

- organizace týlového zabezpečení uskupení vojsk — podle úkolů jejich činnosti a prvků operační sestavy;

- soustředění hlavního úsilí týlu k zabezpečení uskupení vojsk, která plní hlavní úkol;

- zabezpečení maximální samostatnosti uskupení vojsk v týlovém směru;

- systémový přístup k organizaci velení týlu.

Mnohé z těchto principů jsou po vnější stránce shodné v různých minulých válkách. Vnější stránka však neznámená jejich neměnnost. Obsah principů se neustále měnil a bude se i nadále měnit vlivem činnosti objektivních činitelů.

Např. princip stálé pohotovosti týlu k zabezpečení vojsk při zahájení války silami a prostředky, které jsou k dispozici v míru, vychází z nejdůležitějšího princi-

pu vojenského umění z překvapení, jehož podstatu a význam známe odedávna.

Všechny minulé války 20. století, zejména druhá světová válka, ukázaly, jaký velký vliv na dosažení překvapení na začátku války má bojová pohotovost týlu. Zavedení jaderných zbraní do výzbroje armád mnohokrát více zdůrazňuje význam tohoto činitele. Současně má za následek řadu nových požadavků na bojovou pohotovost týlu, jeho schopnost rychle přejít z mírového života na válečný stav a prakticky plnit úkoly v nejsložitější situaci.

Pohotovost různých stupňů týlu nemusí být vždy stejná. Bereme-li v úvahu velký význam týlového zabezpečení při dosažení úspěchů v boji, operaci a v celé válce, ve všech případech pohotovost týlu musí odpovídat stupni bojové pohotovosti vojsk. Narušení této vzájemné spojitosti v podmínkách soudobé války může mít nebezpečné následky.

Odolnost systému týlového zabezpečení spočívá ve schopnosti týlu, dopravy a všech ostatních prvků týlu nepřetržitě a pravidelně pracovat (působit) v jakékoli situaci. Důležitost této zásady vyplývá z toho, že na jejím dodržení přímo závisí úspěch týlového zabezpečení vojsk v průběhu války a tím i jejich bojeschopnost. Proto odolnost systému týlového zabezpečení na všech stupních musí být ve válce neustále udržována na takové úrovni, která by umožnila týlu ozbrojených sil úspěšně splnit stanovené úkoly.

Důležitým předpokladem odolnosti týlu v soudobých podmínkách je jeho spolehlivá ochrana prostředky PVO.

Základ odolnosti týlu tvoří souhrn opatření OPZHN, obrana a ochrana všech týlových objektů a zejména míst velení. Důležité je včasné uskutečnění přípravných prací, které by napomohly rychlému obnovení bojeschopnosti týlu a odstranění následků úderů nepřítelů na objekty týlu. Velký význam má i správná volba sestavy týlu a neustálé narůstání jeho úsilí v průběhu bojové činnosti a dovedné využití záloh sil a prostředků týlového zabezpečení.

Princip organizace týlového zabezpečení uskupení vojsk podle směru jejich činnosti a prvků operační sestavy vyplývá z požadavku účinného využívání sil a prostředků, které jsou k dispozici a je spojen s odolností systému týlového zabezpečení. Např. na sovětsko-německé frontě probíhala bojová činnost na ohromném prostranství; přesto aktivní operace nebyly vedeny na celé frontě a do stejné hloubky. Síly a prostředky týlu (zejména

strategického a operačního stupně) byly uskupovány po směrech a čarách zabezpečovaných vojsk.

Po zavedení jaderných zbraní tato zásada neztratila na svém významu. Síly a prostředky týlu na jednotlivých směrech však musí být více rozptýleny jak podle fronty tak i do hloubky. Zvýšila se úloha uskupení týlu, prisunovaných z hloubky státu na válčiště.

Je důležité dodržovat princip soustředování hlavního úsilí týlu k zabezpečení toho uskupení vojsk, které plní hlavní úkol. Vyjadřuje zákonnost závislosti průběhu a výsledku ozbrojeného zápasu na bojové síle protistojících stran a nutnost účinného využívání sil a prostředků, které jsou k dispozici.

Ve Velké vlastenecké válce na různých směrech působila uskupení vojsk v různém složení i s různými operačně strategickými úkoly. Síly a prostředky týlového zabezpečení byly rozděleny v souladu s plněními úkolů.

Při použití jaderných zbraní tento princip zůstává v platnosti. V podmínkách, kdy se rychle mění směry hlavních úderů a kdy dochází k velkým ztrátám osob a techniky, vzrůstá úloha rozsáhlého manévru týlovými útvary, zařízeními a zásobami materiálních prostředků svého druhu mezi operačními, strategickými směry a válčišti.

Při vedení aktivní bojové činnosti na samostatných směrech (zejména v podmínkách omezeného množství cest, v důsledku úderů nepřítelů na vojska a týlové objekty, zamořených prostorů a závalů) má velký význam princip zabezpečení maximální samostatnosti uskupení vojsk z hlediska týlového zabezpečení. Tento princip je úzce spojen s odolností systému týlového zabezpečení a směřuje k uchování bojeschopnosti vojsk. Řešíme-li tento problém, musíme včas soustředit na všech hlavních směrech takové množství sil a prostředků všech služeb, které by umožnilo v průběhu války v nejsložitější situaci zabezpečit odpovídající uskupení vojsk bez větší závislosti na možnostech přísunu (odsunu) z jiných směrů nebo z hloubky.

Velmi aktuálním principem je systémový přístup k organizaci velení týlu. Je neoddelitelnou součástí celého systému velení vojskům a je založen na nutnosti a možnosti ve složitých podmínkách války maximálně účinně využívat dosavadních různých sil a prostředků k číselnému bojovému zabezpečení ozbrojených sil.

Systémový přístup k otázkám velení týlu (jako k souhrnu vzájemně spojených

prvků, jejichž úloha se může měnit v závislosti na situaci) předpokládá především centralizaci v organizaci týlového zabezpečení, která umožňuje s nejmenšími silami a prostředky plnit různé úkoly při soustředění úsilí na nejdůležitější z nich.

Tento požadavek byl dodržován ve všech obdobích rozvoje týlu Sovětských ozbrojených sil, zejména ve válečných letech. Ve Velké vlastenecké válce o všech důležitých otázkách mobilizování lidských a materiálových zdrojů rozhodoval státní výbor obrany a splnění jeho rozhodnutí se uskutečňovalo cestou Generálního štábu, aparátu zástupce Národního komisaře obrany — náčelníka týlu Rudé armády a cestou dalších ústředních orgánů velení Rudé armády.

Odpovídající centralizace velení v týlu byla zakotvena i na nižších stupních. Tento způsob velení umožňoval nadřazenému velení a jeho orgánům účinně a současně hospodárně využívat sil a prostředků, které měl k dispozici, rozhodným způsobem ovlivňovat průběh bojové činnosti, rychle soustřeďovat nebo přenášet úsilí týlu z jednoho směru na druhý.

Nadřazený stupeň a orgány velení však neřešily všechny otázky týlového zabezpečení. Centralizace velení byla spojena se samostatností podřízených a s možností projevit iniciativu a tvůrčí pří-

stup, zvláště při stanovení způsobu splnění stanovených úkolů.

Centralizace ve velení se projevuje také ve větším soustředění řídicích funkcí týlového zabezpečení vojsk v jednotných orgánech různých stupňů týlu. Nutnost tohoto řešení se projevila hned na začátku Velké vlastenecké války. Tehdy zástupce Národního komisaře obrany — náčelník týlu Rudé armády, náčelník týlu operačních svazů, svazků a útvarů soustředili ve svých rukou všechny otázky spojené s organizací sestavy týlu, přísunem materiálních prostředků a řízením materiálního, technického, zdravotnického a dalších druhů týlového zabezpečení.

Současně byly vytvořeny odpovídající podmínky i náčelníkům jednotlivých druhů vojsk a služeb k úspěšnému plnění úkolů v odborných družích týlového zabezpečení svazů, svazků a útvarů.

Systémový přístup je velmi důležitý zejména v soudobých podmínkách. Vždyť automatizace procesů velení je nemyslitelná bez centralizace a zapojení jednotlivých odvětví služeb týlu (speciálních druhů vojsk a služeb) do jednotného automatizovaného systému velení. Zejména takový přístup k řešení problému umožní účelněji a účinněji využívat dosavadních zdrojů ke splnění složitých úkolů týlu v soudobé válce.

Teorii týlu ozbrojených sil nemůžeme zkoumat izolovaně od teorie vojenského umění a vojenské vědy jako celku. Musíme ji studovat komplexně a brát v úvahu konkrétní podmínky situace. Je důležité pochopit také to, že týlové zabezpečení vojsk musíme uskutečňovat v souladu s reálnými ekonomickými možnostmi státu. Ve své činnosti, na všech stupních velení, v mírových podmínkách nebo ve válce, musí příslušní funkcionáři vycházet z dané objektivní situace.

(Upraveno ze sovětského tisku)

z kapitalistických armád

ŘÍZENÍ A VEDENÍ PRŮZKUMU V DŮSLEDKU REORGANIZACE ARMÁDY NSR

(Dokončení z minulého čísla)

Podplukovník ing. Miloš Pelikán

Po rozboru charakteristických rysů útočného a obranného boje pozemního vojska Bundeswehru v aplikaci na stupně brigády a divize a zopakování obsahu zpravodajské činnosti, podílu průzkumných a zpravodajských orgánů útvarů a svazků na plnění jejich jednotlivých oblastí, budu v této části článku věnovat pozornost vyčíslení a rozboru požadavků, které v souvislosti s tím musíme při získávání práv na stupních útvar a svazek v obranném a útočném boji respektovat.

Nejde o komplexní rozbor. Jde o postihu hlavní změny nových momentů, které vyplývají ze změn na straně potenciálního nepřítele a z potřeb tomu odpovídajících reakcí na vlastní straně při získávání zpráv.

Vlivy na řízení a vedení průzkumu a požadavky na práci zpravodajských a průzkumných orgánů svazků a útvarů v obranném boji

Celý systém zpravodajského zabezpečení, tedy i získávání zpráv je v obranném boji do značné míry závislý [vedle celé řady jiných okolností] na způsobu přechodu vlastních vojsk do obrany a na způsobu zahájení útoku nepřítele.

Bude-li svazek (útvary) přecházet do obrany v dotyku s nepřítelem, pak činnost zpravodajských i průzkumných orgánů při získávání zpráv budou ovlivňovat zvláště tyto skutečnosti:

- obtížné řízení průzkumu ve všech jeho složkách; to vyplývá z toho, že větší část průzkumných orgánů již plní úkoly a že pro tuto činnost je k dispozici pouze minimální doba;

- nutnost změny úkolů některých již zasazených průzkumných orgánů při aktivní činnosti nepřítele a z toho vyplývající nebezpečí ztráty na jejich živé síle a bojové technice;

- omezené množství sil a prostředků v záloze průzkumu;

- možnost využití všech organických sil a prostředků k vedení průzkumu bez jakéhokoli omezení a v důsledku toho menší závislost na nadřazeném štábu v získávání zpráv.

Při přechodu svazku (útvary) do obra-

ny mimo dotyk s nepřítelem půjde zejména o tyto vlivy:

- k realizaci všech opatření, spojených s řízením průzkumu, bude více času, takže mohou být kvalitně připravena;

- plánování průzkumu musí zabezpečit všechny předpokládané varianty bojového použití svazku (útvary) v obraně; např. protiúder (protizteč) a obrana pásma (úseku) v hloubce obrany;

- všechny organické síly a prostředky průzkumu jsou sice k dispozici, avšak při jejich zasazování musí být respektován požadavek utajení;

- nutnost maximálního využití zpráv od štábů dotykových vojsk a štábu nadřízeného stupně velení až do zasazení svazku (útvary).

Způsob přechodu nepřítele do útoku bude mít rovněž značný vliv na řízení a vedení průzkumu. Za předpokladu útoku z chodu bude hlavní úsilí průzkumu na stupni svazku soustředěno až do hloubky 80 km a činnost zpravodajských i průzkumných orgánů bude velice obtížná. Při útoku z výchozího položení z dotyku může být hloubka průzkumu menší a hlavní úsilí průzkumu se pokládá do hloubky bojových sestav divizí prvního sledu (30 i více km). V obou případech bude celková hloubka průzkumu u svazku i útvaru menší než za útoku.

Ve všech těchto variantách mezi nej důležitější úkoly průzkumu v obraně patří:

- zjišťování ZHN, zvláště prostředků jaderného napadení (bez ohledu na to, zda je vedena bojová činnost s jejich použitím nebo bez jejich použití);

- upřesnění způsobu a doby zahájení útoku, jakož i síly složení, číslování, hlavního uskupení vojsk nepřítele a jeho směru hlavního úderu;

- sledování druhých sledů a záloh s důrazem na časové a prostorové možnosti jejich nasazení k rozvíjení útoku.

Na plnění těchto i celé řady dalších úkolů se diferencovaně podílejí průzkumné orgány svazků a útvarů. Vedle uvedených obecných zásad mohou jejich činnost při získávání zpráv ovlivnit tyto další momenty, vyplývající z charakteristických rysů útočného boje pozemního vojska NSR a jeho reorganizace.

1. V oblasti řízení průzkumu a činnosti zpravodajských orgánů:

Všechny změny naleznou své uplatnění zejména při plánování průzkumu jak na stupni svazků, tak i útvarů. Plnění ostatních složek řízení bude sice probíhat podle všeobecných zásad, avšak i v nich se do určité míry odrazí závěry z plánování.

Při plánování průzkumu půjde o to, aby

byly vzaty plně v úvahu nové možné objekty průzkumu, jejich předpokládaná činnost do a po zahájení útoku nepřítele a z toho vyplývající nové úkoly průzkumu. Dále pak bude třeba zabezpečit maximální a optimální pokrytí objektů průzkumu vlastními průzkumnými orgány na stupni svazků a útvarů.

V souvislosti s tím bude nutné při stanovení úkolů průzkumu zabezpečit získání zpráv o:

- ZHN, zvláště prostředků jaderného napadení a možnostech jejich víceúčelového použití (dp divizí a do brigád);

- přípravě výchozího položení nepřítele pro útok z dotyku a s tím souvisejícími příznaky možného přeskupení nebo vystředání jeho vojsk, popřípadě průlomů,

- zaujetí a budování vyčkávacího prostoru a dalších náznacích přípravy útoku z chodu;

- možnostech klamného útoku nebo útoku s omezeným cílem;

- síle, složení, číslování a příslušnosti jednotek, útvarů a svazků nepřítele s důrazem na nové prvky v jeho sestavě a jejich činnost do zahájení a v průběhu útoku (praporeční, protitankové prostředky, čtvrté roty u tpr mb a mpr tb, ptr u tb, ptptr u mob a hb, baterie raketometů u dp, baterie PLRS u plo, zajišťovací praporec, atd.);

- hlavním uskupením palebných prostředků, tankových jednotek a možným směrem hlavního úderu;

- možném využití protitankových prostředků (zvláště ptr nebo ptptr) a protiletadlových prostředků (baterie PLRS) při odrazení protiztečí;

- situaci druhých sledů a záloh do zahájení útoku a zvláště v průběhu útoku s důrazem na zámýsl jejich použití;

- zasazení druhých sledů, zvláště tankových jednotek k rozvíjení úspěchu a zabezpečení jejich zasazení příslušnými zálohami (protitankovými, ženijními, atd.);

- zámýslu k použití zejména tankových jednotek a útvarů k obchvatu, obejití, k úderům z týlu nebo úderům z různých směrů;

- prostorech rozmístění, zabezpečení a přímé ochrany míst velení brigád a divizí;

- náznacích přechodu do pronásledování, sestavě a použití tankových jednotek nepřítele;

- situace průzkumných jednotek nepřítele, působících ve vlastní sestavě a možnostech použití jeho vzdušných prostředků;

- výzbroji a bojové technice, s důrazem na nově zaváděné druhy protitankových zbraní, tanků a obrněných transporterů.

2. V oblasti vedení průzkumu a činnosti průzkumných orgánů:

O úspěchu v činnosti průzkumných orgánů bude rozhodovat jejich příprava a všestranné zabezpečení, stejně jako jejich kvalita a včasné řízení zpravodajskými orgány. Při přípravě si musí osvojit všechny změny v organizaci, výzbroji a bojové technice pozemních sil bundeswehru a zvládnout rozpoznávání nově zaváděné bojové techniky. Ve vybavení průzkumných skupin a skupin hloubkového průzkumu by měl být zvýrazněn význam protitankových prostředků, vzhledem k značné nasycenosti sestav brigád a divizí bundeswehru obrněnou a protitankovou technikou a možnostmi střetnutí průzkumných orgánů s nepřítelem.

Počet a druhy zasazovaných průzkumných orgánů budou stanoveny při plánování průzkumu. V každém případě musí však být pokryt nejdůležitější objekty průzkumu a zabezpečit plnění stanovených úkolů průzkumu v rozhodujících etapách přípravy a vedení obranného boje, to znamená v době přípravy útoku, při boji o přední okraj obrany a za protiztečí (protiúderů).

Mezi nejvýznamnější průzkumné orgány na stupni útvarů patří průzkumné skupiny, na stupni svazků skupiny hloubkového průzkumu a orgány rádiového průzkumu. Průzkumné skupiny a skupiny hloubkového průzkumu budou získávat zprávy v sestavě nepřítele. Ostatní průzkumné or-

gány budou působit ve vlastní sestavě (pozorovací hlídka, pohyblivá pozorovací hlídka, důstojnická průzkumná hlídka, rádiový a radiotechnický průzkum, průzkumné orgány druhů vojsk a speciálních vojsk) v blízkosti předního okraje a bude připraven jejich manévry do hloubky obranné sestavy pro případ úspěchu nepřítele.

Vedle hlavního úsilí průzkumu, soustředěného do hloubky sestavy nepřítele, musí být věnována značná pozornost průzkumu ve vlastní sestavě vzhledem k možnostem použití průzkumných jednotek a výsadek různého druhu.

Získávání zpráv (řízení a vedení průzkumu) v obraně je mnohem obtížnější a složitější než za útoku z těchto důvodů:

- aktivita bojové činnosti je na straně nepřítele;

- objekty průzkumu jsou v pohybu (zvláště za útoku z chodu) a je jich více;

- při stejném množství sil a prostředků průzkumu je šířka pásma průzkumu větší;

- více pozornosti musí být věnováno průzkumu ve vlastní sestavě.

Z těchto závěrů vyplývá, že průzkum v obraně musí být racionálně a hospodárněji řízen, zodpovědněji a pečlivěji veden s hlavním důrazem na pokrytí nejdůležitějších objektů. K vedení průzkumu musí být v mnohem větší míře využívány bojové jednotky, zejména při tvorbě pozorovacích hlídek, bojových průzkumných hlídek, popřípadě i průzkumných skupin.

Vlivy na řízení a vedení průzkumu a požadavky na činnost zpravodajských a průzkumných orgánů svazků a útvarů v útočném boji

Činnost při získávání zpráv v útočném boji bude ovlivňovat celá řada okolností, z nichž mezi nejvýznamnější patří způsob zahájení vlastního útoku a druh obrany, kterou nepřítelem povede. Prvosledové útvary a svazky budou přecházet do útoku z dotyků, zatímco útvary a svazky druhého sledu budou obvykle zahajovat útok z chodu. Oba způsoby vedení útoku mají své odlišnosti, které se rovněž plně odrážejí v řízení a vedení průzkumu. Charakteristické rysy v získávání zpráv za útoku z dotyků jsou obdobné jako tatáž činnost při obraně v dotyku. Stejně tak i vlivy na získávání zpráv za útoku z chodu mají mnoho společného s vlivy v téže činnosti při obraně mimo dotyk. Z těchto důvodů nebudu tyto rysy a vlivy na tomto místě znovu uvádět a opakovat.

Včasné a správné rozpoznání druhu připravované obrany bude rovněž ovlivňovat další činnost spojenou se získáváním zpráv. Půjde-li o poziční obranu, bude hlav-

ní úsilí průzkumu soustředěno do menší hloubky než v případě pohyblivé obrany. Přestože objekty průzkumu zůstanou v podstatě stejné, budou se úkoly průzkumu od sebe značně lišit. Obdobně tomu bude i v případech, kdy nepřítelem povede obranu na široké frontě, spěšně zaujatou obranu nebo boj na zdrženou. Ve všech případech bude však hloubka průzkumu větší než v obraně a bude dosahovat u svazků až 100 km, u útvarů až 50 km. Tato hloubka v podstatě vyplývá z možného dosahu (použití) nejvýkonnějšího průzkumného orgánu toho kterého stupně vedení (svazek — skupina hloubkového průzkumu; útvary — průzkumná skupina).

Bez ohledu na způsob zahájení útoku a druh obrany nepřítele, k hlavním obecným úkolům průzkumu za útoku počítáme:

- sledování ZHN, zejména prostředků jaderného napadení v podmínkách vedení boje s jadernými zbraněmi nebo i bez jaderných zbraní;

— zjišťování druhu obrany; síly, složení, číslování a bojové sestavy vojsk v obraně, jakož i stupně jejího celkového ženijního vybudování a prostorů hlavního odporu;

— pátrání po druhých sledech a zálohách a možném zámyslu jejich použití k protiztečím (protiúderům).

K těmto nejzákladnějším úkolům průzkumu přistupuje ještě celá řada dalších, jako např.:

— průzkumové zabezpečení křídel a boků, taktických vzdušných výsadek a předsunutých odřadů;

— zjišťování zpráv potřebných k průlomu postavení a pásem v hloubce obrany, k zabezpečení zasažení druhých sledů a záloh, k násilnému přechodu vodních překážek, k přechodu do pronásledování atd.

Plnění těchto i dalších úkolů zabezpečují zpravodajské orgány v procesu řízení průzkumu a průzkumné orgány při vlastním vedení průzkumu s přihlédnutím k těmto zvláštnostem a vlivům, které vyplývají z charakteristických rysů obranného boje pozemních sil NSR a jejich reorganizace:

1. V oblasti řízení průzkumu a činnosti zpravodajských orgánů:

Stejně jako v obraně půjde zejména o plánování průzkumu. S přihlédnutím k novým objektům průzkumu, jejich možnostem a z toho vyplývajícím novým úkolům průzkumu musí být při plánování průzkumu zabezpečeno získávání zpráv o:

— situaci, uskupení a možnostech zasažení prostředků jaderného napadení při vedení boje s jejich použitím, nebo bez jejich použití;

— přeskupování nebo střídání vojsk nepřítele a jejich přechodu do obrany v dotyku;

— druhu obrany budované v dotyku s protivníkem (poziční nebo pohyblivá);

— vyvádění jednotek a útvarů do hloubky a budování obrany mimo dotyk s protivníkem;

— organizaci, budování a obsazování zabezpečovacího pásma a postavení bojového zajištění při obraně mimo dotyk s protivníkem;

— možnostech čtvrtých rot u mpr tb a u tpr mb v obraně (záloha, tanky přímé podpory, ochrana tanků, protitanková obrana);

— hlavním uskupením brigádního a divizního dělostřelectva a zámyslu jeho použití zejména v protipřipravě a k palebnému zabezpečení protiztečí (protiúderů);

— způsobu využití protitankových

prostředků praporů a ptr (ptpr) brigád v systému protitankové obrany a způsobu jejich skloubení se zátarasy;

— možnostech použití ptr tb;

— uplatnění nově zaváděné obrněné a protitankové bojové techniky v protiztečích a v systému protitankové obrany;

— pozemní a protivzdušné ochrany míst velení, druhých sledů a záloh divizí;

— činnosti průzkumných jednotek brigád a divizí ve vlastní sestavě;

— možném způsobu zabezpečení plánovaných protiztečí (protiúderů) nepřítele po stránce průzkumové, palebné a případně i vzdušnými výsadek;

— příznacích přechodu vojsk nepřítele do útoku, zejména v případě úspěšných protiztečí (protiúderů);

— přechodu nepřítele k boji na zdrženou po neúspěšném vedení obranného boje.

2. V oblasti vedení průzkumu a činnosti průzkumných orgánů:

Požadavky na přípravu a vybavení průzkumných orgánů jsou obdobné jako v obraně. Větší hloubka a mnohdy i delší časové období činnosti v týlu nepřítele budou však klást zvláště u skupin hloubkového průzkumu a průzkumných skupin vyšší požadavky na jejich všestranné materiálně technické a zdravotnické zabezpečení a eventuální doplnění vzdušnou cestou.

Pokud jde o množství a druhy vysílaných průzkumných orgánů, nebudou podstatně odlišnosti od zásad, platných pro průzkum v obraně. Pouze průzkumných skupin bude výhodnější, na rozdíl od obrany, vytvářet méně, avšak početně silnějších.

Hlavní úsilí v činnosti průzkumných orgánů musí být koncentrováno k průzkumovému zabezpečení rozhodujících etap přípravy a vedení útočného boje, a to zahájení útoku, odrážení protiztečí (protiúderů), zabezpečení zasažení druhých sledů, průlom postavení v hloubce, násilný přechod vodních toků a přechod do pronásledování.

Typickými průzkumnými orgány při pohyblivých družích bojové činnosti, tedy i za útoku, jsou průzkumné skupiny na stupních útvarů a svazků. Tyto orgány v součinnosti se skupinami hloubkového průzkumu a rádiovým průzkumem jsou schopny získávat nejhodnotnější zprávy o nepříteři a terénu. Úsilí průzkumných orgánů bude soustředěno na směr hlavního úderu, popřípadě k průzkumovému zabezpečení odkrytých křídel a boků. V sestavě nepřítele budou působit skupiny

hloubkového průzkumu svazků a průzkumné skupiny svazků a útvarů. Ostatní vojenské průzkumné orgány a průzkumné orgány druhů vojsk a speciálních vojsk budou ve vlastní sestavě s připraveným manévrem v průběhu útoku k zabezpečování zejména rozhodujících etap útočného boje.

Při získávání zpráv je nutné plně využít výhod, které útočný boj, ve srovnání s obranou, pro tuto činnost poskytuje. Mezi ně patří:

- aktivita na vlastní straně;
- relativní klid objektů průzkumu a jejich menší množství;
- menší šířka pásma průzkumu.

Bez ohledu na druh bojové činnosti (útok, obrana), vynucují si organizační změny v pozemním vojsku armády NSR uplatnění těchto nových momentů při vedení průzkumu:

V přípravě průzkumných orgánů dosáhnout teoretického zvládnutí nových prvků bojové sestavy, zavádění výzbroje a bojové techniky a předpokládaných změn v zásadách bojového použití pozemního vojska armády NSR. Hloubku těchto požadavků teoretických znalostí diferencovat jednak podle druhu průzkumného orgánu a zastávaných funkcí, jednak podle stupně velení. Hlavní pozornost věnovat připravenosti velitelů průzkumných orgánů. Dosáhnout rovněž schopnosti praktického použití osvojené si teorie při plnění úkolů průzkumu.

Ve vybavení průzkumných orgánů, které působí v sestavě nepřítel (průzkumné skupiny, skupiny hloubkového průzkumu), zvýšit jejich možnosti aktivní bojové činnosti při napadení pozemním nepřitelem, zejména pokud jde o jeho tanky a protitankové zbraně. U všech průzkumných orgánů zkvalitnit prostředky k přesnému zjišťování objektů průzkumu a k rychlému předávání zjištěných zpráv.

Ve složení, množství a činnosti průzkumných orgánů zabezpečit vytváření dostatečně silných průzkumných orgánů schopných splnit zvýšené požadavky na vedení průzkumu. Systém pozorování zkvalitnit náročnější přípravou a zvýšením počtu pozorovatelů u jednotek, pozorovacích (pohyblivých pozorovacích) hlídek u útvarů a svazků a plně jej skloubit s činností průzkumných orgánů téhož charakteru od druhů vojsk a speciálních vojsk. Mnohem více než dosud využívat k vedení průzkumné orgány jako jsou skupiny k výpadům, zřizování léček a jednotky pro průzkum bojem. K vedení průzkumu v sestavě nepřítel, v závislosti na konkrétní situaci, zasazovat na

stupni útvaru minimálně dvě, na stupni svazku čtyři průzkumné skupiny a u svazku vedle toho tři až čtyři skupiny hloubkového průzkumu. Ze sestavy průzkumných skupin (zejména divizních) vyčleňovat jednu i více průzkumných hlídek k vedení průzkumu v určeném směru (pásmu) v závislosti na jejich složení. Vysílání pouze pátracích vozidel nebude postačovat. U skupin hloubkového průzkumu vytvářet alespoň dvě pozorovací (pohyblivé pozorovací) hlídky, což však jejich dosavadní organizace na divizním stupni neumožňuje.

Zvýšené nároky na sílu a množství průzkumných orgánů vojskového průzkumu je nutné řešit daleko širším využitím vyčleněných bojových jednotek, předem k tomuto účelu připravených. Z toho důvodu musí být také jejich příprava k plnění úkolů průzkumu mnohem intenzivnější a efektivnější.

Průzkumné orgány rádiového, radio-technického, radiolokačního, dělostřeleckého, ženiijního, radiačního a chemického průzkumu budou plnit své odborné úkoly s doplněnou obsahovou náplní v obdobném složení a množství jako doposud, avšak v mnohem užší součinnosti s vojskovým průzkumem k zabezpečení komplexnosti jak při získávání, tak i při zpracování zpráv.

Reorganizace a přezbrojení pozemního vojska bundeswehru ovlivní tedy některé zásady tvorby, přípravy a činnosti průzkumných orgánů jednotek, útvarů a svazků.

Zpravodajské a průzkumné orgány musí proto výtečně znát všechny změny, k nimž došlo a bude docházet u potenciálního nepřítel, zvláště u armády NSR. Vědět, jak se tyto změny projeví v charakteristických rysech a zásadách jeho bojové činnosti a vyvodit z toho potřebné závěry pro vlastní činnost při řízení a vedení průzkumu.

Závěr

Všechna již uskutečňovaná i plánovaná opatření v pozemním vojsku armády NSR vedou a povedou k zabezpečení jeho kvalitnějšího použití ve všech druzích bojové činnosti, zvláště pak v útočném boji. Tomu plně nasvědčují dosavadní změny v organizaci pozemního vojska, v jeho výzbroji a bojové technice, jakož i v jeho řízení a materiálním zabezpečení. Tato skutečnost také jasně potvrzuje, přes všechny pozitivní rysy zahraniční politiky spolkové vlády k socialistickým státům, rozpor mezi slovy a skutky této vlády. Reálné nebezpečí západoněmeckého militarismu a revanšismu i nadále trvá.

Strukturální, organizační i materiální změny budou mít za následek úpravy některých taktických zásad a charakteristických rysů boje. Půjde o zvýšení schopnosti vést aktivní bojovou činnost s použitím i bez použití jaderných zbraní v odpovídajících terénních podmínkách Středoevropského válčiště. V útočném boji

bude cílem dosáhnout rychlého a efektivního ničení protivníka těsným spojením manévru palbou a pohybem, jakož i ovládnutí terénu. V obranném boji půjde o ještě výraznější vyjádření aktivity a zejména dočasnosti tohoto druhu bojové činnosti a tudíž i jeho plné využití při plnění cílů a posláních strategického principu „přední obrany“.

Zpravodajské zabezpečení boje musí v obou svých oblastech postihnout všechny tyto skutečnosti a celým systémem získávání zpráv vytvořit optimální podmínky k tomu, aby je zpravodajské orgány včas a správně zpracovaly a velitelé využili v zájmu úspěšné bojové činnosti vševojskových svazků a útvarů. Centrální a komplexní řízení a vedení průzkumu musí včas a kvalitně postihnout všechny dosavadní i budoucí změny v organizaci, výzbroji, bojové technice a taktice pozemního vojska armády NSR.

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939–1945

V letošním roce slavíme 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou a současně vzpomeneme i na historické dny, kdy s konečnou platností skončila druhá světová válka, připravená a rozpoutaná reakčními a agresivními kruhy imperialismu v čele s fašistickým Německem. Tuto válku lidstvo zaplatilo nesmírnými oběťmi ve všech směrech. Šest dlouhých let, po které válka trvala, bylo výrazem ostrého vojenského střetnutí mezi silami krajní reakce a silami společenského pokroku. Vítězství pokrokových sil napomohlo urychlení nezadržitelnosti procesu vzniku nového, socialistického společenství. Doba, která uplynula od skončení druhé světové války, umožnila státům a národům vyvodit příslušné závěry a poučení k zabezpečení a upevnění míru.

Jako významný příspěvek k objasnění charakteru a příčin vzniku druhé světové války vydává Vojenské vydavatelství ministerstva obrany SSSR v Moskvě mnoho-svazkové „Dějiny druhé světové války 1939–1945.“¹⁾ Jde o komplexní dílo, které vzniklo v Ústavu vojenských dějin ministerstva obrany SSSR ve spolupráci s Ústavem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, s Ústavem všeobecných dějin a s Ústavem dějin SSSR akademie věd SSSR. Na rozpracování tohoto díla se aktivně podíleli přední vojenští odborníci, staťníci, státní a diplomatictí pracovníci Sovětského svazu. V čele hlavní redakční komise pracoval maršál Sovětského svazu A. A. Grečko.

Základem práce jsou výsledky historické vědy v Sovětském svazu i v jiných zemích. Autorský kolektiv využil i nových materiálů a dosud nepublikovaných dokumentů sovětských a mnohých zahraničních archivů s cílem zevšeobecnit dosavadní závěry, odhalit falsifikátory dějin a aktivně napomoci boji socialistické ideologie proti ideologii imperialismu.

Dvanáctisvazkové dílo zkoumá všechny stránky a procesy, zvláštnosti a charakteristické rysy války:

- zárodky, vznik a její vývoj;
- cíle válečných stran, průběh válečné činnosti na všech bojištích a kontinentech;
- partyzánské hnutí, antifašistický boj a hnutí odporu;
- úroveň technického vybavení ozbrojených sil, zásady a možnosti jejich účinného velení;

¹⁾ „Istorija vtoroj mirovoj vojny 1939–1945“ v dvanácti tomach. Vojennoje izdatel'stvo ministerstva oborony SSSR, Moskva, 1973.

- rozvoj vojenské vědy, strategie, operačního umění a taktiky;
- ekonomiku, politiku a ideologii v zemích účastníků války;
- proplétání národně osvobozenec-kých, sociálních a internacionálních cílů dělnické třídy a všech pracujících v boji s fašismem;
- místo a úlohu komunistických a dělnických stran;

- mezinárodní vztahy a diplomatický zápas;
- výsledky a následky války.

Při objasňování všech různorodých problémů války udílí autorský kolektiv zvláštní místo úloze lidových mas, skutečnému tvůrci dějin, činnosti komunistických, dělnických a všech pokrokových stran. Tyto síly rozhodujícím způsobem přispěly k vítězství nad fašismem.

* * *

Vydání „Dějiny druhé světové války 1939—1945“ podle záměru autorského kolektivu objasní především tyto hlavní problémy:

1. Druhá světová válka nevznikla překvapivě. Rodila se v průběhu dvaceti let v podmínkách prohlubování všeobecné krize kapitalismu a zostřování všech jeho ekonomických a sociálních protikladů. Válka vznikla v lůně kapitalistického světa v důsledku prudkého zostření antagonismů mezi kapitalistickými zeměmi, jako důsledek působení zákona nerovnoměrnosti jejich rozvoje v imperialismu. Odpovědnost za její vznik mají imperialismus jako společenský systém a vládnoucí třídy a vlády největších kapitalistických států.

Postupně vznikly dva protistojící imperialistické bloky (Německo, Itálie a Japonsko — Anglie, USA a Francie), které proti sobě bojovaly, ale současně se snažily zničit Sovětský svaz a získat světovou nadvládu. S nazráváním války mezi dvěma kapitalistickými uskupeními narůstá i jejich snaha k vytvoření jednotné fronty proti slificmu socialismu.

Přesto v podmínkách hrozícího nebezpečí druhé světové války existovala možnost uchovat mír. Ta vyplynula z neustálého posilování ekonomické a obranné síly Sovětského svazu, jeho mírumilovné politiky, celkového rozmachu komunistického, revolučně demokratického a národně osvobozenec-kého hnutí, růstu masových vystoupení dělnické třídy, širokých vrstev obyvatelstva na ochranu míru. Plán kolektivní bezpečnosti, který navrhoval Sovětský svaz, reálně hodnotil poměr sil, zájem národů na uchování míru a perspektivy vývoje mezinárodních vztahů; ve svých důsledcích mohl přehradit cestu fašistickým agresorům.

Autorský kolektiv postupně objasňuje události, které měly bezprostřední spojitost s přípravou druhé světové války na straně imperialistických států, odhaluje politiku ústupků vůči fašistickým agreso-

rům ze strany Anglie, Francie a USA. Kulminacním bodem této politiky byl Mnichovský diktát z roku 1938, který Hitlerovi vydal suverénní československý stát a napomohl k vytvoření agresivního antisovětského bloku Německa a Itálie s Anglií a Francií.

Sovětský svaz i nadále usiloval o vytvoření kolektivní bezpečnosti, o uzavření smlouvy o vzájemné pomoci proti agresii. Anglo-francouzsko-sovětská jednání v létě 1939 však ukázala, že vlády Anglie a Francie dávají přednost antisovětské dohodě s Německem, se kterým uzavřely smlouvu o nenapadení. To přinutilo Sovětský svaz přistoupit na uzavření stejné smlouvy s Německem. Sovětský svaz využil ostrých imperialistických rozporů mezi kapitalistickými státy a odvrátil tak vytvoření jednotné protisovětské fronty.

2. Druhá světová válka, přes snahy vládnoucích kruhů Anglie, Francie a USA, **začala jako střetnutí dvou kapitalistických koalicí.** Příčiny jsou tyto:

- válka se rodila uvnitř kapitalistického světa, mimo něj nemohla vzniknout;

- antagonismus mezi dvěma sociálními systémy nijak nevylučoval zostřování vnitřních rozporů imperialismu; zostřovaly se v závislosti na posilování snah kapitalistických států o světovládu;

- vládnoucí kruhy Anglie a Francie, které se snažily o mezinárodní izolaci SSSR, podlomily již tehdy jednotu protivníků fašistických států, oslabily vlastní země, postavily je do jedné řady s německým fašismem a japonským militarismem;

- neustálé hledání cest k dohodám na úkor SSSR ze strany Anglie, Francie a USA považovaly fašistické státy jako svědectví slabosti politického postavení svých konkurentů a vedlo k tomu, že hitlerovská vláda se rozhodla zahájit uskutečnění svých plánů k získání světovlády zničením nejdříve slabších protiv-

niků, za jaké pokládala Polsko, Francii a Anglii.

Válka, rozpoutaná uvnitř kapitalistického systému, byla ze strany Německa, Itálie a Japonska v celém svém průběhu co do politických cílů a charakteru nespravedlivá a dobytčá. Vyhlášení války Německu vládami Anglie a Francie bylo jen vynuceným aktem a přiznáním úplného krachu předválečné politiky vlád těchto států. Anglie ani Francie však neorganizovaly odpor proti fašistické agresi. Můžeme to lehce vysvětlit. Jestliže podstata války tkví v pokračování politiky vládnoucích tříd násilnými prostředky, pak „válka“ ze strany Anglie a Francie byla pokračováním jejich mnichovské politiky ve změněné formě a fakticky bez použití násilných prostředků. Byl to prakticky určitý politický kurs, který směřoval svým ostrým protím proti SSSR, k vytvoření protisovětské fronty.

Druhá světová válka začala jako imperialistická z obou stran — ze strany Německa a Japonska i ze strany Anglie a Francie. Nemohla však zastavit a tím více odstranit objektivní procesy postupného narůstání spravedlivého zápasu národů proti fašistickému útlačku.

Pro Polsko, které bylo první obětí fašistické agrese, válka proti Německu byla spravedlivá, antifašistická a osvobozenec-ká. Spravedlivá válka lidových mas Číny proti japonským okupantům, vlastenecké hnutí pracujících Československa byly rovněž názorným projevem národně osvobozenec-kého boje. Ze strany porobených národů Dánska, Holandska, Belgie, Francie, Lucemburska, Norska a balkánských států byla válka proti Německu válkou spravedlivou a národně osvobozenec-kou. Boj evropských zemí proti hitlerovcům měl jasný antifašistický a národně osvobozenec-ký charakter; nazýval se hnutím odporu.

Útok hitlerovského Německa na SSSR byl přímým vyjádřením politiky imperialismu a zesílením reakčnosti války z jeho strany. Velká vlastenecká válka se stala nejdůležitější součástí druhé světové války a zásadním způsobem změnila sociálně politický charakter, rozmach, průběh a perspektivy druhé světové války. Měla jasný třídní charakter a byla neobyčejně ostrým projevem zápasu dvou protikladných sociálních systémů.

Útok Japonska na Spojené státy americké zavlkl USA do války proti fašistickým státům. Finanční a průmyslové kruhy Ameriky, obdobně jako anglická buržoazie, však se snažily využít válečné činnosti ke svým třídním zájmům.

Shoda národních zájmů řady států a osvobozenec-ký charakter války proti bloku agresorů byly tím základem, na němž poprvé v dějinách vznikla mezinárodní fronta různých sociálně politických sil. Vzniku antihitlerovské koalice, v níž hlavní úlohu hrál sovětský lid, aktivně napomáhala sovětská zahraniční politika.

3. Útok Německa na Sovětský svaz zvláště názorně ukázal třídní, krajně reakční, imperialistický charakter války ze strany fašistického bloku. Cílem německého imperialismu bylo zničit první socialistický stát na světě, zmocnit se jeho národního bohatství, změnit společenský řád a přeměnit sovětské lidi v otroky fašistických dobyvatelů. V sázce byla nejen nezávislost SSSR, ale i perspektivy mírového socialismu a osudy všeho pokrokového lidstva. Vynucený vstup SSSR do války znamenal boj mezi dvěma sociálními systémy, ozbrojené střetnutí německého imperialismu s lidem, který buduje socialismus. Tento protiklad určil bezkompromisní charakter ozbrojeného zápasu, rozhodující význam sovětsko-německé fronty ve světové válce i obecný směr mírového dějinného vývoje.

Velká vlastenecká válka byla hrdiným zápasem země socialismu proti úderným silám mezinárodní reakce. Byla to válka, která spojovala vlastenectví s proletářským internacionalismem, válka za osud socialismu a upevnění základny světového revolučního procesu, k obraně společenského pokroku a lidské civilizace.

Sovětská armáda sehrála hlavní úlohu v ozbrojeném zápasu s fašistickým wehrmachtem. V průběhu války se rozvíjely sovětská strategie, operační umění a taktika.

Na začátku války musela Sovětská armáda a všechen lid prožívat hořkost neúspěchů. Ozbrojené síly SSSR byly nuceny bojovat ve velmi nevýhodných a těžkých podmínkách, kdy nepřítel měl materiální převahu a kromě toho využil i faktoru překvapení při svém věrolovném útoku.

V dalším průběhu války projevila se převaha vojenské strategie. Ke klamání a vyčerpání velkých uskupení nepřítel, s cílem získat čas k vytvoření a přísunu záloh, připravit podmínky pro přechod do mohutného útoku, byla dovedně používána strategická obrana. Účinné operace sovětských vojsk se vyznačovaly promyšleností, zhodnocením reálné situace, širokým využíváním předností imperialistického zřízení z jeho vojenské organizace. Tyto operace byly charakteristické svým prostorovým rozmachem, novátorstvím, manévrem k obklíčení velkých uskupení nepřítel. Operační plány sovětského velení se vyznačo-

valy velkou rozhodností, dovednou volbou směrů hlavního úderu a odpovídajícím soustředěním sil a prostředků, překvapivými útoky a vysokou účinností činností k obklíčení a zničení nepřítele. Rozpracování a vedení velkých strategických operací na frontách řídilo Hlavní velení.

Buržoazní vlády zemí — účastnic anti-hitlerovské koalice — v průběhu celé války neměly ten nejlepší vztah k socialistickému státu, který byl jejich spojencem. Druhá fronta v Evropě byla otevřena až v červnu 1944, kdy bylo zřejmé, že Sovětský svaz, který dosáhl rozhodujících vítězství na Východní frontě světové války, je s to spolu s bojovníky hnutí odporu dokončit porážku fašistického Německa a osvobodit celou Evropu. Vysazení anglo-amerických vojsk v Normandii mělo určitý kladný význam: vojska států anti-hitlerovské koalice nakonec společně bojovala proti společnému nepříteli. Vládnoucí kruhy při otevření druhé fronty se snažily nejen podílet se na vítězství nad Německem, ale i upevnit své třídní posta-

vení v Evropě. Rozdílnost politiky USA a Anglie s osvobozeným charakterem druhé světové války zvlášť výrazně se projevila ve válečné činnosti v Severní Africe a pak v Tichém oceánu. Avšak i po vytvoření druhé fronty v Evropě břemeno druhé světové války leželo nadále na Sovětském svazu.

Autorský kolektiv v tomto díle podrobně osvětluje průběh válečné činnosti proti hitlerovské koalici. Velký význam udílí i programu demokratického vyřešení všech mezinárodních otázek, které vytyčil SSSR v těsném souladu s osvoboditelskými cíli boje proti fašismu. Zejména tento program se stal základem výsledků Teheránské, Krymské a Potsdamské konference vedoucích činitelů tří velkých států — SSSR, Anglie a USA. Předpokládal úplnou porážku fašismu, demokratizaci Německa, Itálie, Japonska a jejich satelitů, udělení svobody a nezávislosti, práva volby formy státního zřízení všem národům, uchování a rozvoj mezinárodní spolupráce států anti-hitlerovské koalice.

* * *

Hlavní redakční komise věnovala značnou pozornost i periodizaci dějin druhé světové války. Vycházela přitom z diskuse na vědeckovýzkumné frontě a stanovila, že základem vědecké periodizace války musí být zásadní a kvantitativní změny v — jejím průběhu, charakteru a třídní podstatě;

— politice, ve které pokračuje v jiné formě válčící stát;

— vojenskopolitické situaci a ozbrojeném zápase;

— vzájemném vztahu vojenských, ekonomických, politických a morálních sil válčících stran.

Na základě těchto zásad výrazně se projevuje v průběhu druhé světové války pět období:

První období — září 1939 až červen 1941, tj. zahájení války a vpád fašistických vojsk do států západní Evropy.

Druhé období — červen 1941 až listopad 1942, tj. útok Německa na Sovětský svaz, rozšíření rozmachu války, krach hitlerovské doktríny „bleskové války“ a mýtu o neporazitelnosti německé armády.

Třetí období — listopad 1942 až prosinec 1943, tj. zásadní obrát v průběhu celé druhé světové války a rozpad útočné strategie fašistického bloku.

Čtvrté období — leden 1944 až květen 1945, tj. porážka fašistického bloku, vyhánění nepřátelských vojsk za hranice SSSR, vytvoření druhé fronty, osvobození

evropských států z nadvlády fašismu, úplný krach a bezpodmínečná kapitulace Německa.

Páté období — květen až září 1945, tj. porážka imperialistického Japonska, osvobození národů Asie z japonské okupace a konec druhé světové války.

Kromě těchto pěti období autoři „Dějin druhé světové války“ rozhodli o nutnosti stanovit ještě jedno samostatné — **předválečné období**, v jehož průběhu imperialistické státy připravovaly druhou světovou válku. Toto období zahrnuje dvě dějinné etapy. První etapa obsahuje období do podzimu roku 1935 a charakterizuje ji rozpad versaillesko-washingtonského systému mírových smluv, zrod druhé světové války, vytvoření ohnisek války, příprava fašistických států na druhou světovou válku a rozsáhlá pomoc amerických, anglických a francouzských monopolů fašistickým státům. Obsahem druhé etapy, která trvá od podzimu 1935 do srpna 1939, je přechod evropského fašismu k otevřené agresi, formování fašistického vojenského bloku, mnichovský diktát a předválečná politická krize.

Hlavní redakční komise na základě objektivního průběhu událostí rozdělila obsah „Dějin druhé světové války“ do dvanácti dílů.

Pro informaci čtenářů a jejich lepší orientaci uvádíme krátký obsah jednotlivých dílů.

První díl obsahuje období od konce první světové války do podzimu roku 1935. Jeho první část objasňuje zrod války v systému světového imperialismu, ukazuje fašismus jako údernou sílu imperialismu a militarismu, dějiny vzniku prvních ohnisk nové světové války. Obsahem druhé části je rozbor celkového dějinného významu výstavby socialismu v SSSR, rozvoj jeho ozbrojených sil, usilovný boj mírumilovných národů v čele se Sovětským svazem proti nebezpečí druhé světové války.

Druhý díl je věnován bezprostřední přípravě druhé světové války imperialistickými státy, přechodu evropského fašismu k otevřené agresi, odhalení politiky ústupků agresorům ze strany Anglie, Francie a USA. Svazek objasňuje úlohu boje Sovětského svazu a dalších pokrokových sil proti fašismu a nebezpečí války.

Třetí díl rozebírá válku v Evropě, bezprostřední přípravu fašistického Německa k napadení Sovětského svazu a přípravu Sovětského svazu k odrazení agrese.

Čtvrtý díl je věnován politickým a válečným událostem, které souvisí se zvětšením rozmachu války v důsledku věrolomného útoku Německa na Sovětský svaz a agrese Japonska proti USA a Anglii. V tomto svazku autoři rozebírají začátek Velké vlastenecké války sovětského lidu, zmaření hitlerovského plánu „bleskové války“, vítězství Sovětských ozbrojených sil v zimě 1941–42, vytváření protifašistické koalice a činnost komunistických stran při mobilizaci lidových mas k boji proti fašismu.

Pátý díl rozebírá průběh války v létě a na podzim roku 1942, kdy úsilím sovětského lidu byly zmařeny plány fašistického Německa rozdrtit v tomto roce Sovětský svaz, rozšířit frontu agrese na státy Blízkého a Středního východu; kromě toho byly připraveny podmínky k zásadnímu přelomu v druhé světové válce.

Šestý díl obsahuje události nejdůležitějšího období druhé světové války, kdy začínal a narůstal zásadní zlom ve pro-

spěch antihitlerovské koalice. V tomto svazku autoři ukazují rozhodující úlohu Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil při vytváření tohoto zlomu.

Sedmý díl objasňuje vojenské, politické a ekonomické procesy, které měly vliv na dokončení zásadního zlomu ve válce a současně ukazuje rozhodující úlohu SSSR v tomto zlomu a v začátku rozpadu fašistického bloku.

Osmý díl rozebírá události první poloviny roku 1944, jejichž výsledkem bylo zmaření plánů fašistického Německa na prodlužování války cestou stabilizace sovětsko-německé fronty. Autoři objasňují opatření spojenců k přípravě otevření druhé fronty v Evropě.

Devátý díl zkoumá důležitá a velká vítězství Sovětských ozbrojených sil, jejichž výsledkem bylo úplné vyhnání fašistických agresorů ze sovětského území a osvobození států východní a jihovýchodní Evropy. V tomto svazku autoři vysvětlují události, spojené s otevřením druhé fronty spojenců, dále válečnou činnost v Tichém oceánu a v Asii.

Desátý díl rozebírá závěrečné vítězství Sovětských ozbrojených sil a spojenců nad hitlerovskou armádou, která vedla k bezpodmínečné kapitulaci fašistického Německa, zdůvodňuje vedoucí úlohu Sovětského svazu při jednání a výsledcích na konferencích v Jaltě, Postupimi a San-Francisku k otázkám poválečného uspořádání světa.

Jedenáctý díl objasňuje agresivní politiku japonského militarismu, porážku a bezpodmínečnou kapitulaci Japonska, odhaluje reakční podstatu jaderné strategie USA, ukazuje osvobozenou misi Sovětských ozbrojených sil na Dálném Východě.

Závěrečný dvanáctý díl analyzuje vojenské, ekonomické, politické a ideologické činitele, které určovaly průběh a výsledky druhé světové války, uvádí teoretické a praktické závěry z dějin války a ukazuje zásadní změny v rozdělení sil ve světě po druhé světové válce.

Kolektivní dílo „Dějiny druhé světové války 1939–1945“ objektivně objasňuje dějiny druhé světové války, zkoumá její problémy na základě marxisticko-leninské ideologie a metodologie, z pozic materialistického chápání dějin. Pomůže čtenářům v celé podstatě pochopit složité procesy druhé světové války, podle zásluh zhodnotit bezpříkladný boj svobodomilovných národů proti reakčním silám imperialismu a militarismu a rozhodující podíl Sovětského svazu při dosažení celosvětového dějinného vítězství, vyvodit nezbytné závěry pro vítězství pokroku a míru ve světě.

Dílo se stane jistě bohatým zdrojem studia našeho velitelského oboru. Pomůže mu využívat všech historických materiálů a vyvozených poučení pro zvyšování úrovně znalostí, zejména v souvislosti se studiem marxisticko-leninského učení o válce a armádě.

СОДЕРЖАНИЕ

Павол Дршка

Кошицкая правительственная программа о строительстве новой Чехословацкой армии	3
---	----------

Автор припоминает тридцатую годовщину принятия Кошицкой правительственной программы. Во введении глубже рассматривает проблематику и значение Кошицкой правительственной программы для послевоенного развития нашего государства. Главное внимание уделяет военно-политической проблематике и роли Кошицкой правительственной программы для дальнейшего развития ЧНА.

Подполковник Карел Адам

Боевые действия 1. чехословацкого армейского корпуса в СССР на территории Чехословакии	9
---	----------

Автор в сжатом виде рассматривает перечень боевых действий 1. чехословацкого армейского корпуса на территории Чехословакии и объясняет роль корпуса с точки зрения общего замысла освобождения Чехословакии. В выводах указывает на некоторые поучения и сведения из области военного искусства.

Подполковник Богумил Гниздо, кандидат военных наук

Некоторые поучения из национальной и социальной борьбы наших народов	14
---	-----------

Автор подытоживает главные исторические выводы из предательства буржуазии времен мюнхенских событий и распада чехословацкого государства, а также из борьбы чехословацкого народа против фашистского террора за национальную и социальную свободу.

Полковник Милослав Бузек

Некоторые методы выполнения итогов майского пленума ЦК КПЧ 1974 года в области боевой готовности	20
---	-----------

Эта статья является продолжением статьи напечатанной в прошлом номере. Автор в ней обобщает некоторый опыт из организаторской работы, из области управления, учебы, подготовки и методики боевой и политической подготовки войск, исходя при этом из конкретных итогов резолюции принятой пленумом ЦК КПЧ.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Ярослав Пех

Организация и ведение радиоэлектронного боя в общевойсковом бою	25
--	-----------

Автор сначала разбирает организацию радиоэлектронного боя в дивизии, а также силы и средства для ведения этого боя. Потом в основных видах боя, а именно во встречном бою, наступлении, обороне и в заключении указывает на особенности радиоэлектронного боя в горнолесистой местности.

Подполковник Йосеф Влтавски

Применение второго эшелона армии в наступательной операции	36
---	-----------

Автор в статье, разбирая применение второго эшелона армии, особое внимание сосредоточивает на обеспечении наращивания усилия войск на решающем направлении и на удержание высокого темпа наступления. Кроме этих вопросов затрагивает проблематику работы штаба при обеспечении ввода второго эшелона.

Подполковник Яромир Ланк, кандидат военных наук
майор Лубош Подгразки

Ведение боя с противотанковыми вертолетами противника 39

Авторы, исходя из доступных материалов, разбирают боевые возможности вертолетов противника, которые вооружены противотанковыми управляемыми снарядами. Исходя из этого, они ищут соответствующие противоборствующие средства. Такими средствами из наземной артиллерии, по мнению авторов, могут быть 100 мм пушки и 122 мм реактивные установки, которые имеют реальные возможности активного ведения боя с указанными средствами противника.

Подполковник Йиржи Ричл

Танковое и автомобильно-техническое обеспечение в наступательной операции 46

Автор соответствующей и наглядной формой, дополненной необходимыми таблицами и чертежами, разбирает организацию танкового и автомобильно-технического обеспечения в наступательной операции общевойсковой армии. Рассматривает главные задачи и принципы обеспечения при использовании указанных средств.

Подполковник Милан Вашинка

Возможности паромной переправы ЧНА 58

Автор разбирает возможности переправы плавающих бронетранспортеров и плавающих средств инженерного войска. А также рассматривает возможности паромной переправы мотострелковых подразделений, не имеющих плавающих бронетранспортеров.

Генерал-майор Лудвик Ондруй, кандидат военных наук

Условия режима войск находящихся в зонах радиоактивного заражения . . 63

Автор в духе нового наставления разбирает возможности нахождения войск в зонах радиоактивного заражения и указывает на мероприятия необходимые для защиты и сохранения боеспособности войск.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Теория тыла 71

(Из советской печати)

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Милош Пеликан

Организация и ведение разведки в связи с реорганизацией армии ФРГ . . . 77

Автор указывает на требования, возлагаемые на органы разведки при ведении операции, имея противником войска ФРГ. Особое внимание он уделяет задачам разведывательных органов в связи с проведенной реорганизацией и перевооружением войск ФРГ.

(Окончание статьи напечатанной в прошлом номере)

История второй мировой войны 1939 — 1945 83

Статья информирует читателей о двенадцатитомном труде, выпускаемом Военным издательством Министерства обороны СССР в Москве. Он является выдающимся вкладом в объяснении характера и причин возникновения второй мировой войны.